

652 /
1975/3

3670363-0
303-40000000

1

9

7

5

4

შინაარსი

ქოჩოხი

დიდი მწერალი და მოაზროვნე 3

კოეზია, პროზა

5. ჟღენტი — გაფრენილ არწივს
მაგონებდა ნოველა . . . 5
7. ზოიძე — ლექსები . . . 8
8. ჯაფელი — ბთხოვთ, მისრო-
ლოთ! მოთხრობა . . . 13
9. სეიდოვილი — სონეტების
გვირგვინი . . . 40
10. აბაშიძე — კოეზიის ხანძრის
ქალიშვილი მოთხრობა . . . 48

წერილები

3. შავლაშვილი — რუსეთის
პირველი რევოლუციის ასახვა
გარლამ რუხაძის კოეზიაში 79
4. ჭურბანიძე — „ერთხელ ვინი-
ლეს“ ავტორის ვინაობა და
ღვაწლი . . . 87

საბირა და იუმორი

5. კასრაძე — მხიარული კალე-
იდოსკოპი . . . 95

13116

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
შურნალი

საქართველოს საბჭოთა
მწერლების კავშირისა და
აჭარის განყოფილების
ორგანო

ბ ა თ შ ი — 1975
ივლისი-აგვისტო

კ. მარტის სხ. სპ. სპ.
სხედიწიფი სპ. სპ.

რედაქტორი ა. ზონია

სარედაქციო კოლეგია:

ხ. ახვლედიანი

მ. გარუნიძე (პ/მმ მღივანი)

კ. ლორია

ალ. ჩავლეიშვილი

ფრ. ხალვაში

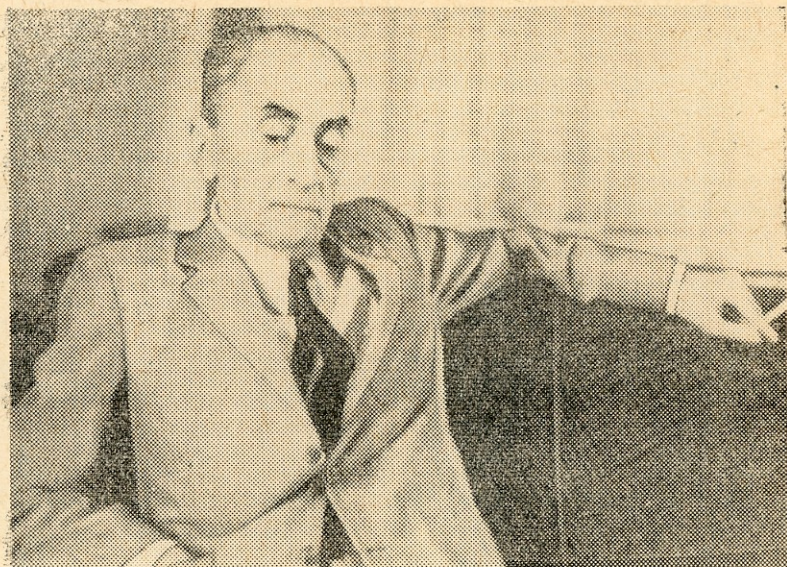
რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 12.8.75. საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი.
შეკვეთის № 2994, ემ 01234, ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარბოლიგრაფმრეწვის ბათუმის სტამბა № 9
(ლუქსემბურგის, 20).

დიდი მწერალი ლეო ტოლსტოი

ალარ გეყავს კონსტანტინე გამსახურდია — „დიდოსტაის მარჯვენის“, „დავით აღმაშენებლის“, „მოვარის მოტაცების“ და სხვა ეპოქალურ ნაწარმოებთა ავტორი, რომელმაც ქართულ პროზას, ქართულ მწერლობას სამთელქვეყნოდ გაუთქვა სახელი და გვაჩვენა მხატვრული აზროვნების ახალ მასშტაბებსა და განზომილებებს, თვალშეუდგამ სივრცეებსა და სიმაღლეებს.

კონსტანტინე არსაკიძის, დავით აღმაშენებლისა და თარაშ ემხვარის მხატვრული ცხოვრების მიმოწერის სურათებმა ჩვენი სული ახლა უფრო შესძრა, როცა მათი შემოქმედი მეფურად მიიცვალა და კოლხური კოშკის სანახებში ჰპოვა სამუდამო განსასვენები.

დიდი ისტორიული ქართველებისა და რევოლუციური გარდაქმნების ხანაში, თითქმის ექვსი ათეული წლის მანძილზე კონსტანტინე გამსახურდია მეუდრეკლად იდგა ჩვენი ლიტერატურული და საზოგადოებრივი ცხოვრების შუაგულში, თავისი ტიტანური შრომითა და უებრო ნიჭიერებით ფასდაუდებელ სამსახურს უწევდა ჩვენი ერის მრავალსაუკუნოვანი მხატვრული კულტურის, ქართული სალიტერატურო ენის შემდგომ განვითარებასა და გამდიდრებას.

იგი ეკუთვნის იმ დიდ ადამიანთა მცირე რიცხვს, რომლებმაც თავი-
ანთი ნამოღვაწარით კიდევ უფრო აამაღლეს მშობელი ერის ღირსება, წა-
რმოაჩინეს მისი საუკეთესო თვისებები და შორს გაუთქვეს სახელი ქარ-
თველი ხალხის შემოქმედებით გენიას.

ამ სოფლად მოსვლას რა ფასი აქვს, თუ იგი ისეთივე დასტოვე კაც-
მა, როგორიც შენამდე ყოფილაო, ამბობდა დიდი მწერალი და ჭირსა თუ
ლხინში მუდამ მხარში ედგა ახალი საზოგადოების მშენებლებს, ჰიტყვა-
სთან გოლიათურ ჭიდილში ქმნიდა ხალხის გმირული შრომისა და ბრძო-
ლის მხატვრულ მატთანეს.

თანამედროვეობა იყო მისი მთავარი თემა და საზრუნავი. დიდი ის-
ტორიული ტილოები წარსულისთვის როდი შექმნა. აკი თვითონ ბრძანა:
„ყველაფერი, რაც შემიქმნია ჩვენი ერის სახელოვანი წარსულის სადი-
დებლად, განკუთვნილია ჩემი ხალხის დღევანდელი დღისა და მისი მომავ-
ლისათვის, რომლის შედაფდაფედ და შეაბჯრედ მომაქვს კიდევაც თა-
ვიო“.

კონსტანტინე გამსახურდია ხმალამოწვდილი იბრძოდა პროვინცია-
ლიზმისა და კუთხურობის ყოველგვარი გამოვლინების წინააღმდეგ, მთე-
ლი მისი შემოქმედება შთაგონებულია ჩვენი ერის მტკიცედ შეკავშირე-
ბა-შედუღებების, ხალხთა ურყევი მეგობრობის, ქვეყნად სიყვარულის,
სიკეთისა და მშვენიერების დამკვიდრების პათოსით.

ქართველი ხალხი გულისტკივილით გამოეთხოვა თავის სახელოვან
შვილს, დიდ მწერალსა და მოაზროვნეს. ეს გულისტკივილი გაიზიარა
მთელმა საბჭოთა მწერლობამ, რომლის ერთ-ერთი ბურჯი იყო კონსტან-
ტინე გამსახურდია.

ამიერიდან ეს სახელი ისტორიის კუთვნილებაა.

ნათიკა ქაიხაძე

გაფრენილ არწივს მამონებდა

დეკემბრის სუსხიანი დღე იყო. დილიდანვე კოკისპირულად წვიმდა. დღის მეორე ნახევარში წვიმაში თოვლის ფანტელებიც გაერია. მე და ჩემი და სიხარულით ცას ვეწიეთ.

დედა ცივ, ჩამუჭებულ ცას შიშით შესცქეროდა. ვაითუ მოთოვა, ხმამალა აღმოხდა ნაფიქრალი და ცივ ღუმელს გახედა, სადაც სამად სამი ღერი შეშა იდო, შავი დღისათვის შემონახული.

სამივენი ცას შევცქეროდით, ჩვენ, სიხარულით, რომ საახალწლოდ გუნდაობით ვიჭერებდით გულს, დედა შიშით... გვიკვირდა კია რად ეშინოდა დედას ასე თოვლის...

ცოტაც და კარს მოგვადგებოდა 1943 წელი. ჩემთვის დიდი მნიშვნელობა არც ჰქონდა დროის ქორონიკონს, მოდიოდა ახალი წელი და ახალი წლისაგან უფრო გემრიელ სუფრას ველოდი, ეს იყო და ეს.

ნეტა დღეს იყოს ახალი წელი, ვინატრე და ნერწყვიც მომადგა. თითქოს ეშმაკები ჩამიძვრნენ მუცელში, ნეტა რა არ ინატრეს, რა არ ინდომეს, ლამის გადამრიეს. ის იყო უნდა მეყვირა, დედა მშია, რომ დედა ჯერ მთელი ტანით მოგვეყრდნო, მერე ჩაცურდა და იატაკზე დაეცა.

ვიღას ახსოვდა შიმშილი, შიში ჩასახლებულიყო ჩემს სულში, ასჯერ და ათასჯერ შიმშილზე უარესი, დედა უკვე თვალგახელილი იწვა ლოგინზე, მაგრამ მე და ჩემს დას ისევ ღაპალუპით ჩამოგვდიოდა ცრემლები.

ეზოში ვილაცამ დაიძახა — ზღვაში აუარება თევზი დაუჭერიათ და მთელი სანაპირო ფელუკებითაა სავსე! — ამის გაგონება და გარეთ გამოვარდნა ერთი იყო. სანახევროდ ძირგაცრეცილ ვედროს რახარუხით მივარბენინებდი სანაპიროსაკენ.

სანაპიროსთან აუარება ხალხი ირეოდა. ვის რა ეჭირა ხელში და ვის

რა. — გადით იქეთ, გადით! — ყვიროდნენ მენავეები და შემოსეულ ხალხს ძლივს ამაგრებდნენ. მე ამ ხალხში რისი იმედი უნდა მქონოდა, ვიდრე განზე და ველოდი რა მოხდებოდა შემდეგ. მერე ვილაყა კაცი, რომელსაც მეზღვაურის ფორმა ეცვა, მივიდა ბოლო მენავესთან და რაღაცა უთხრა. მენავე ნავის კოფოზე შედგა და დაიძახა, — ხალხნო აქეთ მოდექით, მხოლოდ რიგი, რიგი უნდა იყოს, თორემ არაფერსაც არ მოგცემთ! ეს ერთი ნავი თქვენი საახალწლო ფეშქაში იყვეს.

ხალხი ერთი წამით ერთმანეთში აირია და ახლა იმ ბოლო ნავს მიაწყდა. — მასე არა, არა! — ყვიროდა მენავე, — თუ რიგს არ დაიჭერთ არაფერსაც არ მოგცემთ!

ხალხი ჯერ სულაც არ აპირებდა გაშლას, მერე როცა მიხვდნენ არაფერი გამოუვიდათ ამ „უცხვირპირო“ მენავესთან, როგორც აქა-იქ აჩურჩულდნენ, რიგი ზღაზვნით გაიწელა.

ზღვაურმა დაუბერა, ქარმა მიმართულება იცვალა და თოვლჭყაპი პირდაპირ ცხვირპირში შემომაყარა. ახლა შიმშილთან ერთად სიცხვეც ჩამისახლდა მუცელში და საშინლად ამტკივდა. მაგრამ დახეტ, შიმშილმა ისე დაჯახნა სიცხვე, რომ ადგილიდან ფეხი არ მომაცვლევეინა და ვედროთი პირდაპირ სანაპიროსთან ჩავიმუხლე. ტალღები ჯიბრზეო, ზედ ფეხებთან მიხტებოდნენ და ისედაც სველ ფეხებზე ქაფიან ნაპერწკლებს მაყრიდნენ.

ახლა დედასთან თბილ ლოგინში ჩამსვა, — ვინატრე და თითქოს მომესმა კიდეც, რავა გაყინულხარ შეილო, გამოიქეცი ჩქარა! წამოდგომა ვცადე, მაგრამ გათოშილმა ტანი ვეღარ დავიმორჩილე.

— შენ აქ რა გინდა, — თავზე დამადგა ლაბადა მოხვეული კაცი, მერე ჩემი ვედრო იმ მენავეს გადააწოდა, — აბა გაიქეცი სახლში, მითხრა და სავსე ვედრო მომაწოდა.

შიმშილი და სიცხვე უცებ აიბარგნენ ჩემი სხეულიდან, კი არ აიბარგნენ, წამით მიყუჩდნენ, რადგან მათზე ძლიერმა დაისადგურა ჩემს სულში.

კი არ მოვდიოდი სანაპიროდან, მოვფრინავდი, მინდოდა ჩქარა მივსულიყავი სახლში, მაგრამ ისედაც დამძიმებულ სხეულს სად შეეძლო ამ სასიამოვნო ტვირთის ჩქარა წაღება.

სადგურს გავცდი თუ არა, ჩემი სახლი ორი ქუჩით დამიახლოვდა. ერთერთ ფარდულს შევაფარე თავი და რკინის სახელურზე ჩამოვისვენე.

ამ დროს ძალზე მაღალი, ჭაღარა კაცი მომიახლოვდა, ჩემს წინ შეჩერდა, ჯერ მე ჩამათვალიერა, მერე წვრილი თევზებით სავსე ვედრო, — შორს ცხოვრობ? მკითხა მან.

— არა ძია, — აი იმ ორ ქუჩას გადავალ და იმ მესამის დასაწყისში ჩემი სახლია.

— წამოდი, მეც იქეთ მივდივარ, — მითხრა და ვედრო ბუმბულისით აიტაცა. ნეტავი ასეთი ღონიერი ვიყო, ვინატრე და უცნობი მხრემადე ავათვალიერე. მერე მხერა ფეხებზე გადავიტანე. ცალი ფეხი კალოშებში ჩაეყო, მეორე ფეხის ნაცვლად მრგვალ რკინას მოაკაკუნებდა.

უცებ ხელიდან პატარა კასრი გაუვარდა და ხმაურით გაგორდა. წამით შეჩერდა, — ამას მე წამოვიღებ, ვთქვი და დავწვდი — ჰო, კარგი, თქვა და გზა განაგრძო.

ისედაც მოქუფრულ ცას ბინდი ჩამოაწვა. უკაცრიელ ქუჩას ეტლის ტლაშუნი შეეხმინა და მიყუჩდა.

ჩემი სახლის ფანჯრებს სანთლის მკრთალი შუქი ელაციცებოდა.

— მე აქ ვცხოვრობ ძია, — ვთქვი წყნარად და ჩემი სახლის ფანჯრები დავანახე.

— ჰოო, კარგია, — თქვა მან და ვედრო დადგა. მე ვერ მივხვდი რა იყო კარგი, აქ რომ ჩემი სახლი იყო, თუ რომ მოვედით.

— გმადლობთ ძია, — ვუთხარი და ცარიელი კასრი გავუწოდე.

— ნახვამდის! — მითხრა ისე, რომ არც მოუხედავს და გზა კაკუნით განაგრძო.

ერთხანს გაკვირვებული შევცქეროდი ამ ჯმუხა კაცს, რომელსაც ასე განიერი მხრები ჰქონდა და აფრიალებულ შინელში რატომღაც გაფრენილ არწივს მავონებდა.

მერე... მერე... სირბილით დავედევნე, — ძია თქვენ სანაპიროდან მოდიხართ? — მან გაკვირვებული თვალები შემომანათა და არაფერი თქვა.

ხელიდან გამოვტაცე თუნუქის კასრი, ვედროსთან მივირბინე, წვრილი თევზებით პირთამდე შევავსე და წამსვე მასთან გავჩნდი. — ჩვენ ისედაც გვეყოფა, ვთქვი წყნარად და სახლში გავიქეცი.

ერთხანს თავჩაქინდრული იდგა, მერე მოიხედა, იქ რომ ვერ დამინახა, შებრუნდა და გზას გაუყვა.

გული რაღაცნაირი სიხარულით შემიტოკდა, ვერ გეტყვით რა ქვიოდა ამდაგვარ სიხარულს, მაგრამ ეხლა ვგრძნობ, რომ ეს იყო დათესილი სიკეთის სიხარულის ფესვი.

ს ა ხ ს ო ვ რ ა დ გ ქ ო ნ დ ე ს

ყველას რაიმე აქვს სახსოვარი

გალაკტიონი

ზღვა, გემები და თეთრი აფრები,
მზე ლიანებს რომ სხივებს აქსოვდა,
სახსოვრად გქონდეს ეს ყველაფერი,
ეს ყველაფერი გქონდეს სახსოვრად.

მე ვიცი, უკვე აღარ მომელის
სამი მაისის მწვანე ფერდობა,
სახსოვრად გქონდეს ღამე, რომელიც
იყო და აღარ განმეორდება.

სახსოვრად გქონდეს სადაც გაივლი
გზები ჩავლილი, დრო და მანძილი...
თითო წუთი, ვით თითო ყვავილი,
ხსოვნის თაროზე დადე განძივით.

ჩაქვის გზები და მყუდრო საღამო
ატარე, როგორც აფრა გამწილი,
და ასე, ყველგან, დაუსაბამოდ
ხსოვნის ყვავილი კრიფე ბავშვივით.

ის, რაც გითხარი და რაც არ მითქვამს,
ისიც, რაც გითხრა პირველმა თოვლმა.
სახსოვრად გქონდეს პოეტის სიტყვა,
პოეტის გულის ღელვა და თრთოლვა.

აწ და მარადის, ყველგან, ყოველთვის
არ დაივიწყო თეთრი ალვები,
სახსოვრად გქონდეს შენი პოეტის
ტკბილი ღიმილი და მისალმება.

ზღვა, გემები და თეთრი აფრები,
მზე, ღიანებს რომ სხივებს აქსოვდა,
სახსოვრად გქონდეს ეს ყველაფერი,
ეს ყველაფერი გქონდეს სახსოვრად.

რ ი წ ა

რიწა — აფხაზთა ძველი ლეგენდა
და მოღივლივე მწვანე კორდები,
დიდი ხანია გული გეძებდა,
მოველ გნახე და ველარ გშორდები.
რიწა — ლამაზი ოცნების ქალი,
მე და შენ ორნი და სხვა არავინ...
მომაპყარ შენი ცისფერი თვალი.
რომ შენს ნაპირთან დავსცე კარავი.
რიწა — მაღალი მთების მინდორი,
გარშემო მთები, როგორც ტაძრები...
მე აქ ქუხილით მოსვლა მინდოდა,
უხმოდ მოველ და ველარ გავძელი.
რიწა — ოცნების ცისფერი ბადე,
მისი კატარა, გზა და მისნობა...
მე მინდა გული ზღვის ღელვას გავდეს
და სიყვარული მარადისობას.
მაღალი მთები ფერხულს უვლიან
ტბის გარშემო და ზეცა კამყამებს.
ზაფხულია თუ გაზაფხულია
ლამე რიწაში ჩაყრის ვარსკვლავებს.
მზე იპირება მთების ვადალმა,
საცაა ბინდი გაფენს ხალიჩას,
მარტო დავრჩებით მე და კატარა
და რიწა სახლში აღარ გამიშვებს.
რიწა — ოცნების ცისფერი ბადე,

მისი კატარღა, გზა და მისნობა...
მე მინდა გული ზღვის ღელვას გავდეს
და სიყვარული მარადისობას.
რიწა... აფხაზთა მთების ასულო,
სხვა გუნება მაქვს ახლა სრულიად,
მე სახლში მიმაქვს შენი წარსული
და გულს გიტოვებ დიოსკურიად.

* * *

ზმირად მოხდება ამისი მსგავსი,
როცა ვშორდები სადმე გულითადს...
ჩემი ცხოვრება გავს გემის გასვლას
ყველაზე დიდი ნავსადგურიდან.
ფიქრის და ღელვის კორიანტელი
ქრუანტელივით დამივლის ტანში
და ვისმენ ძახილს, რომლის ანტენა
არასდროს არ წყვეტს მიწასთან კავშირს.
და მოაჯირზე დავაწყობ ხელებს,
გამხდარს და დაღლილს, თბილსა და მძიმეს,
შორიდან ვუმზერ პატარა ხმელეთს,
ყველაზე ძვირფასს განძსა და იმედს.
და ძალიან შორს წასული კაცი
მოველი ახალ შეხვედრის განცდას.
ვიცი, რა არის მგზავრობა მკაცრი
და თუ კი ზღვებზე ხიფათი ამცდა,
და თუ კი ზღვებზე მგზავრობა შევძელ,
მომენატრება თეატრი, კინო...
მე შემძლია ვიფიქრო შენზე
და ყველაფერი წარმოვიდგინო.
მივდივარ და თან მიმაქვს ხმელეთი
და სხვა, რაც ზღვაზე არის საჭირო,
რომ პატარა და მძიმე ხელებით
დიდი იმედი გადავარჩინო.

„ნამძინარევი და ნამთრალევი,
 მაგრამ ზომაზე მეტად ფხიზელი,
 ყველაფერს ხედავს ჩემი თვალები,
 რაც მიწაზეა, ანდა მის ზევით.
 არა, ისე, ვით უცხო კუნძული.
 არამედ როგორც სანდო ნაპირი,
 მე ყოველ წუთში ვარ დახუნძული
 ალტაცებებით, მზით და აპრილით.
 მივალ და ფიქრის ფარას მივდენი,
 ვარ მდიდარი და თანაც ღარიბი.
 მივალ და ფიქრის ფარას მივდენი
 და თან უმდაბლეს სალამს ვარიგებ.
 და მინდა ვიყო უფრო კეთილი
 და უფრო მეტად იმედიანი.
 მგონია მე ვარ გზაჯვარედინი
 სამყაროს ყველა მერიდიანის.
 ჩემშია ყველა მთა და ტრამალი
 და სივრცეების შორი კივილი.
 ვისაც გსურთ, მე მაქვს ტკბილი წამალი,
 რომელიც არჩენს ყველა ტკივილებს.
 ნამძინარევი და ნამთვრალევი,
 მაგრამ ზომაზე მეტად ფხიზელი,
 ყველაფერს ხედავს ჩემი თვალები,
 რაც მიწაზეა, ანდა მის ზევით.

ხ ვ ა ლ

ყველაფერია ამ ერთ სიტყვაში,
 ეს სინატიფე ყველა ქალშია
 და ვეფერები ჩემს ჯიუტ ბავშვებს —
 ამ ჩემს სიხარულს, დარდს და ხვაშიადს.
 სავსეა გზები მზით და ეკლებით,
 გზაზე ეცემა ჩრდილი ვეება.
 შენი იმედი მუდამ მექნება,
 ჩემი იმედით სავსე დღეები.

იყავი სავსე, სათნო, წარმტაცი,
ბუდეშურები გეხატა გულთან.
დუელში ვიწვევ ყველა ვაჟკაცებს,
ვისაც კი შენი ღიმილი სურდა.

ვდგები და ვისხამ მოვერცხლილ ფარ-ხმალს,
რა გუყოთ, წლებმა თუ არ დაგინდო,
უბრალოდ, მინდა იცოდეს ხალხმა,
რომ სიყვარული ახლაც რაინდობს.

შენ ახლაც ისე იციმციმებდი
შენი პოეტის პალმების ქოხთან.
მინდა ჩავუკლა ყველას იმედი,
ვისაც კი შენი იმედი ჰქონდა.

გავეჯიბრები ყაბახის რაინდს,
მეც დავაფეთებ ღუნიბში ლეკებს.
„ვაჰ, დრონი, დრონი“... იცვალნენ მაინც,
ახლა სხვა დროის ზარები რეკენ.

აგერ მანანა,
აგერ მაიკო,
აგერ გრიგოლი,
ტატოც აქ არი,
მაგრამ ვაი რომ შენ ვერ გაიგებ,
რომ მეც ვარ შენი ერთი ამქარი.

იყავი სავსე, სათნო, წარმტაცი,
ბუდეშურები გეხატა გულთან.
დუელში ვიწვევ ყველა ვაჟკაცებს.
ვისაც კი შენი ღიმილი სურდა.

ჯეგაძე ჯაყელი

გთხოვთ, მესტოლოთ!

გათენებამ, სინათლის ზღაპრულმა სვეტმა, კარსტული გამოქვაბულის განათებამ გაამხილა ერთი ყველაზე დიდი და არასასიამოვნო საიდუმლო. ეს საიდუმლო კი მდგომარეობდა გამოქვაბულის უფსკრულიდან თავის დაღწევის ყველა შანსის საბოლოო განადგურებაში.

სამწუხაროა!

„ნეტავ არ გათენებულებიყვნენ და არ დაგრწმუნებულებიყვნენ ამ ჯიუტ სინამდვილეში. ადამიანი იმედით ცოცხლობს. იმედის მოსპობა სიცოცხლის სიხარულს ძირშივე სპობს. რა ვქნა ახლა მე? ფიქრები, სიცივე, შიმშილი და გარდაუვალი სიკვდილის ლოდინი... ლოდინი არა თუ ძვირფასი სტუმრის ან თუნდაც შვილის, არამედ... სიკვდილის“. ფიქრობდა გამწარებული შაქრო და გრძნობდა უცნაური ცეცხლის შემოკიდებას. ყურები უბეუოდა და სისხლის წნევისაგან თავბრუ ეხვეოდა. წუხდა. უცებ გადაწყვიტა დაეგლო დანისათვის ხელი და სიცოცხლეს გამოსალმებოდა, — დაჭრილი და განწირული მიხარბაცებულები უცნობი მესაზღვრის ჩოჩხთან, გვერდით დაწოლილები და სული განეტევენ! მაგრამ თავბრუდახვეულმა ნაბიჯის გადადგმა ვერ მოახერხა და იქვე გონდაკარგული დაეცა.

ვინ იცის რამდენ ხანს იყო ასე.

ქიხაროვი თავისი არეული ფიქრებიდან გამორკვეულები და თვალეზით ეძებდა მის ერთადერთ იმედს და ხმის გამცემს. იქვე, გვიმრებზე მიწოლილი რომ დაინახა, გული და იმედი მიეცა.

* დასასრული. იხ. „ქოროხი“, № 3.

— გლახო! — ხმადაბლა, ნახევრადჩურჩულით შეესმინა.

ძია შაქრო, გულწასული და გონდაკარგული ეგდო. ჟიხარიოვს ეგონა, ხმას არ მცემსო და უფრო ხმამაღლა დაუძახა.

— გლახო!

ამაოდ, პასუხი ვერ მიიღო. გაბრაზდა და გასძახა:

— გლახო!

არც ამ ნერვიულმა ძახილმა დაამშვიდა. ზღაზვნით წამოდგა, მიუახლოვდა და უთხრა:

— არ გესმის? ბრიყვი რომ სხვას აბრიყვებდეს, ეს ჯერ არავის გაუგონია. აქ ხმის გაგონება ჩემთვის უფრო მეტია, ვიდრე ტაიგაში დაკარგული კაცის ძახილი, ვიდრე ცოცხლად დამარხული კაცისათვის ერთი უბრალო ხმის გაგონება. თუნდაც, ის იყოს ყველაზე სალანძღავი და შეურაცხყოფელი.

გონდაკარგული შაქრო მაინც არ იძვროდა. თვალები დაეხუჭა და მთელ სიგრძეზე იწვა, ბაგეებგამშრალი და გაფითრებული.

ჟიხარიოვს ეგონა აინუნშიაც არ მაგდებსო და წინ გადახრილმა ფეხზე ფეხი წაჰკრა. ამანაც რომ ვერ შეაშუშუნა ძია შაქრო, ლანჩაამძვრალი ფეხსაცმელი ფერდში ჰკრა. პირდაღებულ ლანჩას ნიანგის კბილებივით წამოსჩენოდა დიდრონი ლურსმნები.

თითქოსდა ნიანგი იყოო, მოხვდა თუ არა, ტანსაცმელი „კბილებში“ მოიყოლია და ლანჩა მოულოდნელად „დაიკეტა“.

ჟიხარიოვმა ფეხი ველარ მოიღვა, დაბარბაცდა და დაეცა. მოტეხილი მკლავი ქვეს გაჰკრა და... ტკივილისაგან რომ დაიდრიალა, მერე აღარა ახსოვს რა. გონწასული გაიშხლართა მომაკვდავივით.

დიღხანს, დიდხანს ასე უცნაურად გადაჯაჭული ეყარნენ.

ხან გმინავდნენ, ხან ფშვინავდნენ. სიცოცხლის ნიშანი მკერდის უღიმლამო მოძრაობაზე ეტყობოდათ — სუნთქავდნენ. გონს კი ვერც ერთი ვერ მოგებოდა.

ბოლოსდაბოლოს, ეტყობა, ბურუსი ოდნავ დაილექა ჟიხარიოვის ცნობიერებაში, მაგრამ ლანდების ცეკვა არ თავდებოდა. უცებ მოელანდა უცნობის ჩონჩხი ადამიანად გადაქცეულიყო. ჟიხარიოვისათვის ცალი ფეხი გულზე დაებიჯებია და ცალით ორკაპ ჯოხს ყელზე აჭერდა. სწორედ ისე, როგორც კარაბადინის შემქმნელები მოითხოვდნენ ძაღლის კისერზე ორკაპის დაბჯენას, წამლისათვის რძის მოსაწველად.

ჟიხარიოვს ნესტოები დაებერა, ლამის გაიგულდა, უცებ ქშენასთან ერთად ღრიალიც ამოუშვა და აბორგდა.

— მიშველეთ!!!

ღრიალებდა, ვიდრე დარწმუნდებოდა. რომ იმავე კარსტულ გამოქვა-

ბულშია, იგივე ხელი ტკივა და იგივე ბედშია, როგორშიც იყო გონების დაბნელებამდე.

— გლეხო! — გაბზარული ხმით დაიძახა.

პასუხი ვერ მიიღო და წამოდგომა დააპირა. ძია შაქროს პერანგზე „ყბებჩაცვინული“ ფეხსაცმელი ვერ დაიმორჩილა და შეცბა. შეეცადა ფეხი თავისაკენ მოეწია, მაგრამ ამაოდ. გაუკვირდა. უცებ ეს სიზმრის საშინელ გაგრძელებად მოეჩვენა და ისევ აღრიალდა.

ძია შაქრო პერანგის მოქაჩვასზე და ამ ღრიალზე შეიშმუშნა, თვალგაუხეღელად ცნობიერების ბურუსში კბილები გაახრჭიალა და გონების დაბინდული თვალით გარეგამღიზიანებელს მიაყურადა.

— გლეხო! — ისევ გასძახა და „დაბმული“ ფეხი თავისკენ მისწია. პასუხი ვერ მიიღო და გაცხარდა. — ეს შენ მიჭერ ფეხს? კმარა ეს უშნო ცელქობა. გამიშვი ხელი.

ძია შაქრო გონს მოეგო და შეეცადა გაეგო, თუ რა ხდებოდა მის ირგვლივ. იფიქრა, ეს ჟიხარიოვი მართლაც უშნოდ ცელქობსო და წყნარად უთხრა:

— ჟიხარიოვ, კმარა. დაწყნარდი, სამარეში ხარ და ცელქობ.

— მე ვთქვი, გამიშვი-მეთქი ხელი, წამოდგომა მინდა. გეძახი, შენ კი ისევ მიჭერ.

— დამანებე-მეთქი თავი.

— მე დავანებო თავი მაშინ, როცა შენ არ მანებებ? მომეცი ჩემი ფეხი, გამიშვი.

— სად მიდიხარ, რა უბედურებაა?!

— გამიშვი-მეთქი.

— მართლაცდა გირჩევნია გამიშვა. ეს უკანასკნელი პერანგიც დამეხა. — შეეცადა წყნარად ეთქვა და როგორმე გაეგებინებინა ამ აბეზარი-სათვის.

— სამარეში ვართო ამბობ და პერანგზე ჩივი, მომეცი ჩემი ფეხი, თორემ, ღმერთმანი, გავმწარდები.

ძია შაქრომ თვალები გაახილა და ისევ დახუჭა. ისევ გაახილა და გაიფიქრა: „თვალებში სინათლე ჩამეშრიტა თუ ამ გამოქცეაბულში ჩამოდგასიბნელები? ვერაფერს ვხედავ. ჟიხარიოვის ხმა თითქოს სულეთიდან მოდის. ან იქნებ სულაც არაა ეს ჟიხარიოვის ხმა“.

— ბიჭო, ჟიხარიოვ, ეს შენა ხარ?

— აბა ვინ ეშმაკი იქნება.

— ქვესკნელში ეშმაკი რა გასაკვირია.

— მომეცი ჩემი ფეხი! — გამწარდა ჟიხარიოვი.

— მომეშვი და მერე იღრიალე. ეს რა, წიხლსაც შცემ? კარგი დროსაა. დაწყნარდი-მეთქი!

ჟიხარიოვმა, რომელსაც ეგონა ფეხზე საბელი ჰქონდა მიბმული და

იჭერდნენ, წამოწევა სცადა. მუხლში მოიდრიკა, ახლოს მიჩოჩდა და წყნარად თქვა:

— გლეხო, ილაჯი გამიწყდა. ღმერთი შეგეწევა. გამიშვი, ნუ მიჭერ.

— მე შენ გიჭერ თუ შენ მე მიჭერ?

— შენ მე მიჭერ ფეხს, გლეხო!

— არა, შენ მე მიჭერ და თავსაც იკატუნებ.

— სინათლე მაინც იყოს, ვერაფერს ვხედავ.

— სვეტი ნათლისა გაპარულა. ნეტავ თუ გვეწევა ხვალ?

— ხვალამდე ჯერ კიდევ სიცოცხლეა საჭირო, გაძლებაა საჭირო.

— მომშივდა, — წყნარად თქვა ძია შაქრომ.

— მეც მომშივდა, თანაც მწყურია.

— მცოვა.

— შოგცემ ჩემს ქურთუქს. მე შიგნითაც კარგად მაცვია, ოღონდ მხრებზე ქამრები ამხსენი.

— ვერაფერს ვხედავ.

— მომეცი ჩემი ფეხი, ძია შაქრო!

— აუტანელი ხარ, ჟიხარიოვ, პერანგი სულ შემომახიე და კიდევ წიხლებითა მცემ. ეგ მჭირდება ახლა მე? — თქვა და წამოიწია. ხელების ცეცებით გაიგო, რომ ჟიხარიოვის ფეხი რაღაც მანქანებით მიბმული აქვს პერანგზე.

— ამხსენი ბაწარი და გამიშვი ხელი.

— შენ სულ დამაბნე, ჟიხარიოვ. ეტყობა, ერთმანეთს მართლაც ვიჭერთ და გამოუვალ უფსკრულში კი ვყრივართ.

— ვწევარ და არტაშენებით შეკრული ხელი ამ ღორღს ეხება, რის გამოც ტკივილების წკეპლებით ვიკენწლები. მკლავის მოხრა რომ შემეძლოს, მოახლოვება არ გამიჭირდებოდა, რომ გამეგო, თუ რა ხდება ჩემს ირგვლივ. იწამე ღმერთი, მომეცი ჩემი ფეხი, თორემ ახლავე გული გადამელევა.

ძია შაქრო დარწმუნდა, რომ აქ მართლაც რაღაც საიდუმლოება იმალება და შეეცადა როგორმე ამოეხსნა მისი არსი. წამოიწია, ხელებით საიდუმლოდ მოაცეცა იქაურობა. ჟიხარიოვს მუხლზე წვდა და წვივისაკენ ჩამოაყოლა შეცივებული, გამხდარი ხელები. მას გონების თვალის ჭვრეტაც მიაყოლა:

„ეს — ამ ოხერის ტეხასურა, ეს — ფეხსაცმელი, ეს — ქუდი, ესეც — ლანჩა. ფეხსაცმელი ფეხსაცმელია, მაგრამ ჩემი პერანგი აქ რამ მიაბა?“ — გაიფიქრა და ლანჩა საგულდაგულოდ შეამოწმა. „ლანჩა ამძვრალი იყო, ახლა შეუკეთებია თუ რაა?“ — ველარ მოითმინა და აბეზარს წვივზე მუშტი დაარტყა.

ჟიხარიოვს წვივი აეწვა და ფეხი უცებ მოქაჩა. ამ მოძრაობაზე პერან-

გის ნაჭერი მოიგლიჯა და ფეხი გაუთავისუფლდა. ფეხსაცმელზე ხელი მო-
ისვა და პერანგის ანაგლეჯი რომ ნახა, მიხვდა რაშიც იყო საქმე და დაწყ-
ნარდა. ლანჩას „პირი დააღებინა“ და გაჩრილ ძვალივით ჩარჩენილი პე-
რანგის ნახვევი ამოაცალა.

— ესეც შენი თვალთმაქცობა! — თქვა შაქრომ.

— ჩემი ბრალია. — წაილულლულა ვალერიმ.

— და მაინც მე მამბრალეზდი.

— მაპატიე, ასე არ მინდოდა. მაპატიე, რომ მაშინ ფეხი მოგარტყი...
მეგონა განგებ არ მეპასუხებოდო და გავწიწმბოდი. ხომ იცი, რა საშინე-
ლებაა აქ მარტოდ ყოფნა, ან რა სასაცილოა აქ ერთმანეთზე დამდურება.

გლახმა ნაცემ გვერდზე ხელი მოისვა. მის სიტყვებს ყურადღება
ალარ მიაქცია, რადგან ვერ გაიგო, რას ნიშნავდა „მაშინ“ და თვალი და-
ხუჭა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ყიხაროვი მიუახლოვდა, გვერდით მიუწვა
და უთხრა:

— მოყევი რამე.

— აი, სწორედ მაგისტრის მცალია, ყიხაროვ.

— მაშ ეს უბედური დამე რამ უნდა გალიოს?

— მოთმინებამ. საზღვარზე ოცნებამ... — გამოაჯაგრა.

— დაცინვის კი არა, დაჩეხვის ღირსი ვარ.

— არა, ეს ისე, ცუდ განზრახვებს კაცი სამარემდე მიყავს.

— ეს შენ მიბიძგე და...

— აკი თქვი, სამარეში მოხვედრილი ადამიანები სასაცილონი არიან,
როცა ერთმანეთს ემდურებიანო?

— მერე?

— მოყევი რამე... აი, შენ ამასწინათ თქვი, რომ დედა რუმინელი
გყავს, მამა კი გერმანელი, დაიბადე 1941 წელს, შვიდჯერ გიშვილეს და
შვიდჯერვე გამოიბარე.

— გინდა მაინცდამაინც გავიხსენო? — თქვა და მტკივანი ხელი გუ-
ლზე მოჭრილ ტოტივით დაიდო.

— ან დაიძინე, ან მოყევი.

— არ მეძინება, ეს ოხერი.

— ლოცვა წარმოსთქვი...

— არცერთი ლოცვა არ ვიცი. როცა მიჭირს, ღმერთს ვევედრებო
„ღმერთო, მიშველე“.

— აქ გიშველის კი?

— გამოგონია: ქრისტე შეიპყრეს თურმე და ჩასვეს ისეთ ვიწრო სა-
კანში, სადაც მხოლოდ ფეხზე მდგომი ერთი კაცი დაეტეოდა. საკანს ჭერ-
ში სავსე მთვარისოდენა ამონაჭერი ჰქონდა. გამოეცხადა ანგელოზი და

უთხრა, ამოდიო. ქრისტემ მარჯვენა ხელით ანიშნა — თავი ამოშეშეშე, მაგრამ ტანი და მხრები არაო. ჯერ შუბლზე მიიღო ხელი, მერე გულზე, მერე მარჯვენა და მარცხენა მხრებზე. ამის შემდეგ, თითქოს ხვრელი გაფართოვდაო, ავიდა და გათავისუფლდა. ამ მოძრაობას ხალხმა პირჯვარი უწოდა და გაჭირვების შემთხვევაში გამოიყენა — პირჯვარს ვინც გადაი-სახავს, შეუძლებელს შეძლებსო.

— ო, ეს ძალიან საინტერესოა. ვისგან მოისმინე?

— ჩემმა პირველმა მამობილმა მითხრა, ვინც შვილად ამიყვანა, გვა-რად ჟიხარიოვმა.

— მერე და შენ მას გამოექეცი? უმადურობაა.

— მასეთს შვიდს გამოვექეცი, — კი გითხარი!

— მაშ, მოყვე თავიდან. ეტყობა, ყველაზე დიდი ბედნიერებაა დრო-ს იმ მონაკვეთის დავიწყება, რომელიც გარწმუნებს უმწეობასა და უიმე-ლობაში, თანაც გაბერებს.

— ავტობიოგრაფია არასოდეს არ დამიწერია. არც არავისთვის მიაგ-ნია. თუმცა მისი მთავარი მომენტი — მშობლების ვინაობა სხვისგან გა-ვიგე.

გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის ომის დროს, სამამულო ომს რომ ვეძახით, დავიბადე...

— მერე? სჯობს უფრო დაწვრილებით მოყვე, სიკვდილის მობრძანე-ბამდე ჯერ კიდევ დროა.

— უფრო ზუსტად, 1941 წელს დავიბადე. გერმანელები მოლდავეთ-შიც მოსულან. ერთ-ერთ გერმანელს გაუცვნია რუმინელი ქალი. რამდენ-ჯერმე შეხვედრია და... ამრიგად გავჩენილვარ მე. მალე ეს გერმანელი შე-ნაერთთან ერთად იქიდან წასულა. ჩემი გაჩენის შემდეგ დედაჩემიც წა-სულა რუმინეთში, მე თურმე ბავშვთა სახლში ღვთისნიერი აღმზრდელე-ბის ხელში ვიზრდებოდი. არ ვიცი, მაშინ რა მერქვა, ან რა გვარი ვიყავი. ორი წლისა ვიღაც მუსიკოსმა წამიყვანა. შვილი არ ჰყავდა. დიდხანს ეწ-ვალა თურმე საბუთების შესაგროვებლად, რომ შვილად ავეყვანე.

რაც თავი მახსოვს, ვალერი ჟიხარიოვს მეძახიან. მამის სახელად თა-ვისი სახელი მოუცია გვართან ერთად, მაგრამ ეს მხოლოდ ჩემს დოკუმენ-ტებში დარჩა... ასე გავხდი ვალერი ივანეს ძე ჟიხარიოვი, დედით რუმინ-ელი და მამით გერმანელი. საშინელებაა, არა?

გაოგნებულ ძია შაქროს ყველაფერი დავიწყებოდა და მთელი გული-სყუროთ უსმენდა.

— ჟიხარიოვ, მგონი ჩვენს მდგომარეობაში მყოფი არ მოიტყუებს. თუ ეს ყველაფერი მართალია, მე შემიძლია გითხრა, რომ ასეთი კაცის მნახველი არა ვარ... მერე?

— შვიდი წლისა რომ გავხდი, მამობილმა პიანინო მაჩუქა, დედობი-

ლმა მოსწავლის ფორმა, ჩანთა და წიგნები მიყიდა. ერთ დღეს გიდაც ბო-
შა ბიჭი, იტყობა, საიდანაც გამოპარული, მოვიდა და მითხრა, მატარე-
ბელში ლომები შეიყვანეს, წამო, განახოო. მამობილი კონცერტს მართა-
ვდა, დედობილი მალაზიაში წავიდა, რომ ჩემთვის რძე ეყიდა... მოხდა ისე,
რომ ამ ბოშას გაეყევი. ლომები გალიაში ჰყავდათ გამომწყვდეული. ყვე-
ლაფერი დამავიწყდა. სახლი რომ გამახსენდა, მატარებელი უკვე შუა
გზაზე იყო.

ამის შემდეგ ისევ ბავშვთა სახლში მოვხვდი. აქედან — რომელიღაც
ოჯახში. თავს მეგობრობდნენ...

— მერე და შე ოჯახქორო, იქედან სალა გარბოდი, ან რატომ მოუკა-
ლი გული შენს პირველ დედობილსა და მამობილს?

— აცვენილი ვიყავი. მერე ჩემსავით უდემამო ბიჭს დავუძმობილ-
დი. ისევ მიშვილეს, ისევ გავიპარე. წამოვიზარდე. ბავშვთა ხასიათის ფო-
რმირების ბანაკში აღმოვჩნდი, მშენებლობაზეც ვმუშაობდი. ქურდობაც
დავიწყე. ვერაფრით თავი ვერ წავართვი ახირებას. შევაწუხე ღვთისწიერი
ხალხი. ჩემზე უბედური, ალბათ, არავინაა ქვეყნად.

— ნუ გეშინია... მერე?

ვალერი დადუმდა.

— მერე რა ქენი? — ისევ შეეკითხა ძია შაქრო.

პასუხი ვერ მიიღო.

წამოიწია და დააცქერდა.

ხელის ცეცებით თმებში შეეხო და ფრთხილად მოაქანა.

— რატომ გაჩუმდი?

ქიხარიოვი ხმას არ იღებდა. გლეხი დაინტერესდა, თუ რა მოუვიდა,
და ხმადაბლა, თითქმის მშობლიური დაყვავებით უთხრა:

— ნუ გეშინია. ხომ გაგიგონია, არ იდარდო იმაზე, რაც უკვე იყო,
საჭიროა იფიქრო სიკეთეზე. სიკეთეზე ფიქრი სულის ამოხდომამდეა სა-
ჭირო.

ქიხარიოვი ისევ დუმდა.

გლეხი ვერ ხედავდა მის სახეს, თვალებს, გამომეტყველებას, თორემ
უსიტყვოდაც გაიგებდა მისი გულის ვარამს. თვითონაც წამოწვა და გაყუ-
ჩდა. შემთხვევისა და მისი უცნაურობის შესახებ ფიქრობდა.

ამ საერთო სამარისებურ ღუმელში დრო გავიდა.

ქიხარიოვმა ამოიგმინა.

ცოტა ხნის შემდეგ გაიცინა. მალე კიდევ ახარხარდა. ამ მდგომარეო-
ბაში ჯოჯოხეთურად აუტანელი იყო ეს ხარხარი. კარსტული გამოქვაბუ-
ლის ციცაბო კედლები ისეთ გამოძახილს აბუზუნებდნენ, თითქოს ეშმაკე-
ბის დღეობა ყოფილიყოს.

ჰკუთხე ხომ არ შეცდაო, წამოიწია გლეხი და გონების თვალთ მია-
ყურადა მის სუნთქვასა და მოძრაობას.

— ჟიხარიოვ, მე შენზე თვრამეტი-ოცი წლით უფროსი ვარ. მაგრამ შენ გაციანის უბედურ დღეს გერმანელებს ვეომებოდი. დამიჯერე, არაა საჭირო გოდება, ამბავი მითხარი და, თუ შეეძლება, იმედს მოგცემ. თქვი.

— ერთი დღე გამახსენდა ჩემი ცხოვრებიდან.

აკვლანგისტის ნილბით ერთხელ დნესტრის ფსკერზე გავწექი. ამხანაგებმა მითხრეს, რომ ერთ-ერთი ფაბრიკის დირექტორის ცოლი მოვიდა საბანაოდ. შენიშნული გვქონდა, რომ ეს ხელჩანთაში საკმაოდ ბლზმად ინახავდა ფულს. ხელზე ოქროს საათი და ბრილიანტის ბეჭედი ეკეთა...

გაიხადა და გედივით შესცურა დნესტრში. მე კი აქვე, ფსკერზე ვიყავი ნიანგივით გაწოლილი და დადარაჯებული. ხელსაყრელი დრო რომ მოვიდა, ფეხზე წავავლე ხელი და ჩავაყურყუმაღავე. ეს იყო ყველაზე დიდი და კარგი ღლავი იმათ შორის, რაც მანამდე დამეჭირა... სანაპიროს ხალხი საკმაოდ რომ შემოეცალა, ჩემმა ძმაკაცებმა წაიღეს ის ხელჩანთაც და სხვა ძვირფასეულობაც. მე ნიანგივით გავყევი დნესტრის დინებას და სადღაც ქვემოთ ამოვყევი თავი.

მეორე დღეს ხალხმა თქვა:

გუშინ დნესტრში ასეთი და ასეთი ქალი დაიხრჩოო.

ვიღაცეები სტიროდნენ, ჩვენ კი გულში გვეღიმებოდა.

ძია შაქრო ამ ამბებმა შეაშფოთა. ვერაფრით ვერ დაიჯერა, რომ ასეთი რამ შეიძლება მომხდარიყო.

— აი, წელან რატომ ხარხარებდი?

— გამახსენდა შენ რომ პერანგი დახიე და არტაშანით შემიკარი მოტეხილობა.

— მერე აქ რა იყო სახარხარო?

— ეს მე კი არა, ჩემი ბედი დამხარხარებდა.

— საოცარი კაცი ხარ, ჟიხარიოვ. რაღაც არ მჯერა, რომ შენ ასე ვერაგულად დაახრჩვე ქალი.

— მე ეს, უბრალოდ, ერთი მაგალითი გითხარი.

— არ მჯერა!

— არც ის, რომ მე გველის შხამს ვსვამდი?

— გეყოფა ხუმრობა! — შეუტია შაქრომ და გადააფურთხა.

— არ ვხუმრობ. ვიჭერდით გველს, დავარეტიანებდით, შხამს ავაცლიდით და...

— რა უბედურებად გინდოდათ?!

— გვინდოდა, მიეჩვეოდით საწამლავს... ცხოვრებაში ათასი რამ შეზღუდვა კაცს. ორგანიზმი კი მზად უნდა იყოს ყველა უბედურების გადასაღლახავად. ასეთ პირობებში ჩავარდნას ვერ ვიწინასწარმეტყველებდი, თორემ ეშმაკსაც ვიძულებდი ესწავლებინა ჩემთვის კედლებზე სიარული.

ძია შაქრომ ველარ გაუძლო ასეთ უცნაურობას და გულარეული გადბრუნდა.

— გაწყენინე?

— არა, ისე. მე ასეთი რამე არ დამესიზმრებოდა.

— კარგი, დავანებოთ თავი ყველაფერს... სამარეში დამდურება სა-
საცილოა... მთხოვე მიაშბუო და მებუტები.

— არ გებუტები. მერე?

— ვქურდობდი და მიჭერდნენ. მშენებლობაზეც ვმუშაობდი. ხელ-
ფასს იქვე ვხარჯავდი, მუშებს ვურიგებდი.

— ეს ოქრო სად ნახე, პარკში რომ...

— აკი გითხარი, მოვიპარე-მეთქი.

— მერე და ვერ გაიგებდნენ?

— ვერა, ხომ გაგიგონია, დანაშაულზე თუ ვერ წაასწრებ, ქურდობას
ვერ დააბრალებ. არის ასეთი კანონი. ოღონდ ამ ბოლო ხანებში ლამის
დავმარცხდი... ერთ-ერთ ზღვისპირა აგარაკზე ერთი ახალგაზრდა კაცი
გავიცანი. ბანდიტების მეთაური ვარო. სახელი გვარი კი მითხრა, მაგრამ
არ დავიჯერე, ასეთი ადამიანები თავიანთ ნამდვილ სახელებს მაღავენ...
იმის შემდეგ ერთი „ოპერაცია“ მოვასწარი. ბანკი გავძარცვეთ. ბიჭები
ჩაცვივდნენ. მე თავის დაღწევის მიზნით გადავწყვიტე, საზღვარზე გადა-
ვიპარო. თხუთმეტი დღე ვიხეტიალე, სანამ შენს სოფელს მოვადწევდი.
შემშილ-წყურვილმა დამაგდო. დანარჩენი თავად იცი.

— ჟიხარიოვ! — უაზროდ წამოიძახა და წამოდგა გლეხი.

— დიახ, მე, ჟიხარიოვი გისმენ.

გლეხმა სათქმელი ვეღარ იპოვა და ხელები გაასავსავა.

— ჟიხარიოვ, ამდენი ტყუილი საიდან მოიტანე? ვფიქრობ და ვერ
მომიფიქრებია, ნუთუ შეიძლება გაწვე მდინარის ფსკერზე და მობანავე
ჩაფთვით დასახრჩობად.

— რა არის აქ გასაკვირი?

— ის, რომ ადამიანს თან უმზერ და თანაც სიცოცხლეს ასალმებ.

— ამას შენ ლაპარაკობ, ომის მონაწილე? ბუხენვალდი მაინც არ გა-
ვიგონია?

— გამიგონია! — თქვა და ჩაფიქრდა. მწარედ გაიღიმა და გაიმეორა
— გამიგია!

ჟიხარიოვმა, თითქოს ეს საკმარისი არ იყო, დაუმატა:

— რალა შორს წავიდეთ, მოიგონე პირადი მაგალითი: აი, იმ მუხის
ძირას, სადაც შენ გეძინა... ფიზიკურად რომ შეგძლებოდა მომაცვდინებე-
ლი წინააღმდეგობის გაწევა, ძალიანაც კი მჭირდებოდი, მაგრამ მოგ-
კლავდი.

— ახლაც მომკლავ?

— ახლა მირჩევნია, შენ მომკლა. ამ უფსკრულში მარტოდ გდებან
და სიკვდილის ლოდინს, სჯობს... შენ რომ მოკვდე, მე იმავ წუთში თავს
მოვიკლავ!

— მაგრამ ეს ხომ ადამიანური სიყვარულით არ იქნება ნაკარნახევი? — ამას სხვანაირად ეგოიზმს ეძახიან.

— ეგოიზმი ადამიანს დედის მუცლიდან დასდევს. — თქვა და მრავალმნიშვნელოვნად დაღუმდა ვალერი, თითქოს რაცა თქვა, ასი იმდენი უთქმელი დარჩა.

— შენ გერმანელი ხარ! — დაცინვის კილოთი უთხრა გლენმა, — ამიტომაც ასე გეადვილება მკვლელობაზე ლაპარაკი.

— ფაშისტი ასეთია, ყველა გერმანელი კი ფაშისტი არაა. აბა რა ვიცი, იქნებ ის კაცი, რომელიც მამად მერგება, ძალად გამოგზავნეს ომში.

— ფაშისტი ადამიანის სიკვდილში სიამოვნებას პოულობს. ვინ იცის, მამაშენმა რამდენი კაცი მოკლა. იქნებ ჩემი ძმა მამაშენმა მოკლა...

— მაგრამ აბა დაითვალე, თუ შესძლო, რამდენი გერმანელი მოჰკალი შენ! იქნებ მათ შორის მამაჩემიც იყო...

— მე ჩემს ქვეყანას მედავებოდნენ და ამიტომ მოგვკალი! — ხმას აუწია ძია შაქრომ. — მე კი არ მივსულვარ მამაშენთან საომრად, თვითონ მოვიდა. და მართლაც თუ მკვდარია ის, თანაც ჩემგან, მე მაინც არ ვითვლები მის მკვლელად... ის მაშინ მოკვდა (თუნდაც ამჟამად ცოცხალი იყოს), როცა ნაბიჯი გადმოდგა ჩემი ქვეყნის წინააღმდეგ. ფაშისტი თუ იყო, ასე ეკუთვნის. თუ უბრალო მშრომელი გერმანელი იყო, არ უნდა დაჰყოლოდა ფაშისმის ნებას. თუ ძალად დაიყოლიეს, ერჩია, იქვე მოეკლა თავი. გერმანელი უმიზეზოდ მკლავდა, ეს დიდი ცოდვაა, მე ის სამართლიანად მოგვკალი... კაცი ცალი ფილტვით ვსუნთქავ, შენ კი, ამ ქვეყანაში დაბადებული და გაზრდილი კაცი, ქურდობ. ბავშვთა სახლიდან ღვთისნიერმა ადამიანებმა ვიშვილეს, გამოიქეცი, შვიდჯერ ვიშვილეს, შვიდჯერვე გამოიქეცი, გვარი მოგცეს, სახელი მოგცეს, მამის სახელი მოგცეს, თუ საჭირო იქნებოდა სისხლსაც, სიცოცხლესაც მოგცემდნენ, შენ „ტყისაკენ“ იყურებოდი, მშენებლობაზე მოგაწყევს, თვალთმაქცობდი, ქურდობდი, ფულისათვის ადამიანს ახრჩობდი, გველის შხამს სვამდი და სხეულს იკაუებდი, რომ ცუდი საქმეებისათვის ბრძოლაში, თაღლითობაში არ დამარცხებულყავი. ბანკის გატეხვა მოასწარი, შენი ამხანაგები „ჩაცვივდნენ“, შენ მართლმსაჯულებას გაექეცი და ვითომდა თავის გადასარჩენად საზღვარგარეთ გარბიხარ, თავისთავს ჰყიდი...

ძია შაქრო წყნარად ლაპარაკობდა. შემდეგ ხმას თანდათან აუწია და ბოლო სიტყვები ისე ნერვიულად წარმოსთქვა, გამოქვაბულში „ექომ“ ჯოჯოხეთური ბუბუნი გამოსცა, ქარბორიასავით დაატრიალა და ზეცაში აიჭრა. გლენი წამოდგა, ვალერის საყელო ნერვიულად მომჯილა, მოაჯაგურა...

— მომკლა გინდა? — შიშით იკითხა ვალერიმ.

— მოგკლა კი არა, დაგნაყო მინდა. ხელი გტკივა და რა ვაჟაკობაა.

შენი გალახვა, თორემ ამ გულზე ისე გემრიელად დაგბეგვავდი, სიკვდილის კარს მივაგდებდი.

— მე რომ მოგრეოდით?

— ამას აღარ დავეძებ. მე ჩემსას ვიზამდი.

— კარგი, დაწყნარდი შაქრო, ჩვენ ახლა ერთმანეთის ჭირისუფლები ვართ. იმაზე ვიფიქროთ, აქედან თავის დაღწევა შეიძლება თუ არა. თუ აქ სიკვდილი გიწერია, რაღა შიმშილ-წყურვილითა და ლოდინით მოვკვდეთ, დავხოცოთ ერთმანეთი და... მოვრჩეთ ჯოჯოხეთს. თუ შესაძლებელია, დავაღწიოთ თავი, ჭერჭერობით არც კუჭი გაგვხმობია შიმშილისაგან, არც ფილტვები დაგვშრობია და არც ფრჩხილები დაგვცვეთია. ყოველივე ეს ხუმრობა არ გეგონოს...

დადუმდნენ.

გამოქცაბულში როგორც დღისით, ასევე ღამითაც სამარისებური მყუდროება სუფევდა. ამაღამ კი, როცა ურთიერთ დახოცვის აზრი მოუვიდათ, ჯერ თითქოს ყურებში, მერე მთელს ყრუ გამოქცაბულში, რაღაცა მომეტებულად აჩქამდა და ახმაურდა. ამას გულის დაგა-ღუგოცა და საფეთქლებში სისხლის შხუილიც მოემატა, მაგრამ გადარჩენის იმედის უღიმღამო ნაპერწკალმა ყოველივე ეს მიამღუმარა და ისევ მყუდროება, სრული სიჩუმე ჩამოვარდა.

ძია შაქრო თავისთავში „მოგზაურობდა“, განიცდიდა, ფიქრობდა. მახსოვრობის დღიდან ამ წუთამდე მის მიერ განვლილი ცხოვრების გზას სინჯავდა, ყველაფერი კინოლენტივით ტრიალებდა და სურათს სურათით ცვლიდა. მასში ბავშვობის ხმებიც ისმოდა და ომის გრიგალიც, ფუტკრების ზუზუნიც და შვილების საუბარიც, მერცხლის ქლურტულიცა და ყანის შრიალიც.

ძია შაქრომ ამოიგმინა და გადაბრუნდა.

ჟიხარიოვიც მისდევდა მის მიერ განვლილ ეკლიან ბილიკებს. მანაც ყრუდ ამოიგმინა და ხელი თავქვეშ ამოიღო. ცოტა ხნის შემდეგ ფრთხილად წამოიწია. ხელით რომ მიწას დაეყრდნო, იგრძნო, რომ ორღესულ დანაზე ებჯინა თითები. თავისთავისა და ძია შაქროს სიცოცხლის გამოსაღმებას არაფერი უშლიდა ხელს, მაგრამ დანას ისე მოაცილა ხელი, თითქოს ის მორიელი ყოფილიყო. წამოდგა, რის ვაივაგლახით გაიხადა ქურთუკი, მტკივან მკლავს კბილების ღრქენით გააძრო სახელო, მარჯვენა ხელით მაღლა აიკალთა, თითქოს გაფერთხაო, და ძია შაქროს დაახურა.

გლეს არ ეძინა. მან ყველა ეს მოძრაობა კარგად შენიშნა, და ისიც, თუ როგორ წაახურეს ქურთუკი, მაგრამ არ განძრეულა. თითქოს ეძინა. ხმა არ ამოუღია. ჟიხარიოვის ტანიდან ქურთუკით გამოყოფილი სითბო იგრძნო. გათოშილ სხეულს ესიამოვნა, მაგრამ სული აუთრთოლდა. ამ სითბომ თითქოს უფრო შეაცივა, მაგრამ ქურთუკზე უარს თქმით ჟიხარი-

ოვის „მადლზე დაფუტხების“ უფლება სინდისმა არ მისცა და დღემდე ამჯობინა.

შეცევებული ჟიხარიოვი შაქროს ზურგი-ზურგ მიუწვა და გაირინდა. ძნელი იყო იმის თქმა, თუ რამდენ ხანს იყვნენ ისინი ამ მდგომარეობაში. ბოლოს ჩაეძინათ. უფსკრულში ზურგი-ზურგ შექცეული ძია შაქრო და ვალერი ჟიხარიოვი სწორედ იმ გულთამხილავმა ვარსკვლავმა იპოვა, წუხელ რომ ძვირფას სტუმარივით ეწვია და იმედის ნათელი მოუტანა შათ.

* * *

მეორე დღე სწორედ ისე დაიწყო, როგორც გუშინდელი დღია. განსხვავება მხოლოდ იმაში იყო, რომ უფსკრულის მობინადრენი დღეს თავს უფრო მშვიდად და იქაურობის პატრონებად თვლიდნენ. იქაურობის პატრონობა არაფრად ეპიტნავებოდათ, მაგრამ მთავარი ის იყო, რომ დღეს უფრო ნაკლებად აფორიაქებულნი იყვნენ, ვიდრე გუშინ. ერთმანეთს უფრო უკეთ გაცნობოდნენ, შეგუებოდნენ და ჭირსაც შეჩვეოდნენ. ამასთანავე, გონიერება უფრო ეტყობოდათ, ვიდრე სიგიჟე და ნერვიულობა, გაუტანლობა და ზაფრა-ქარები. თითქოს დაბრძენებულანო, ერთმანეთს შეჰყურებდნენ და გონიერად სჯიდნენ, თუ რა გამოსავალი შეიძლეოდა არსებულიყო.

— სანამ შიმშილისაგან ქანცი არ გაგვწყვეტია, ამ ციცაბოს უნდა შევებრძოლოთ, — თქვა ძია შაქრომ. — შიმშილის ლანდი ზურგსუკან დგას და სიკვდილის თვალებით გვიმზერს. ფრჩხილებით, წახნაგოვანი ქეებით, დანით უნდა ვიმუშაოთ.

„მაინც რა უნდა ვქნათ?“ — შეწყალების თვალებით შეხედა ჟიხარიოვი.

— საფეხურები ამოვკვეთოთ.

— ეს შეუძლებელია.

შაქრომ ციცაბოს ახედა და ორღესულით ერთი საფეხური გამოჩოჩნა. ერთს მეორე მოემატა, როგორც იმედი, მეორეს მესამე, მეოთხე, მაგრამ ამან მხოლოდ ერთი მეტრით შეამცირა სიმაღლე. ერთი მეტრი სიმაღლის „გადალახვას“ ერთი დღე დასჭირდა. ათისას, ალბათ ათი დღე დასჭირდებოდა. შიმშილი მოუთმენდა ათ დღეს?

ძია შაქრო ქვაზე ჩამოჯდა, მზერა უფსკრულის ყელამდე აატარ-ჩამოატარა, უიმედოდ ჩაიქნია ხელი და თავი ჩალუნა.

— რა მოხდა? — ნამტირალევ ბავშვივით იკითხა ვალერიმ.

— სხვა არაფერი მინდა, ოღონდ გაჩუმდი.

ჟიხარიოვიც გაჩუმდა.

ცოტა ხნის შემდეგ ძია შაქრომ ამონაჩოჩნი საფეხურიდან ჩამონაშალი აიღო და ხელი მოუჭირა, თითქოს რამე პასუხს თხოვდა. მომუტა

და დააცქერდა. მიწას არ ჰგავდა, კირქვა უფრო იყო, ვიდრე სხვა რამ. ასეთი „მიწა“ ჯერ არ ენახა მიწასთან შეზრდილ გლეხს.

„რა არის ეს?“ — გაიფიქრა. „კირის გარდა რა უნდა იყოს? ხომ შეიძლებოდა მიწისქვეშა წყლებს კირი გამოერეცხა და გამოქვაბული შეექმნა? ის... თეთრი მდინარე კირის ნარეცხი ხომ არაა?“.

წამოდგა და სულ სხვა აზრი დაებადა...

დიახ, ძია შაქროს გუმანი სწორი იყო. საუკუნეთა განმავლობაში მიწისქვეშა წყლებმა კირის ფენები გამოერეცხეს და შექმნეს ღრმულები. მიწისქვეშა სიღრმეს ზედაპირის თხელი ფენის თალი გაუჩნდა. თალი ჩაინგრა და გაჩნდა დახშული ჩაღრმავება. ეს დახშული ჩაღრმავება საკმაოდ მაღალი აღმოჩნდა, თანაც ციცაბო და ყელვიწრო. სწორედ კარსტულ გამოქვაბულში აღმოჩნდნენ ისინი... მაგრამ წყალი? წყალი რა იქნა? სად წავიდა ის მიწისქვეშა წყალი? ამის გაგება ძნელი არ იყო. თალის ჩანგრევამ თავისუფალი ღრმულისაკენ მისცა წყალს მიმართულება. დატბორებული გამოქვაბული კი შემდგომ დაშრა და დარჩა ბნელი სიცარიელე.

ბევრი, ძალიან ბევრი იფიქრა ძია შაქრომ. აზრების მოძრაობა სახეს უცვლიდა, ხან უმშვიდებდა, ხანაც უმანჰავდა, ხან ღიმილს მოგვრიდა, ხანაც უიმედობით ავსებდა. არაფერს და არავის გრძნობდა მის ირგვლივ. არც იმას, რომ ყიხაროვის ნასროლ ქვებს ჭახა-ჭუხი გაჰქონდა.

რას შვრებოდა ყიხაროვი? ზემოთ, ციცაბოზე შემორჩენილ ზურგ-ჩანთას ქვებს ესროდა, რომ როგორმე ჩამოეგდო. ჩამოაგდო კიდეც. მას ეგონა, ძია შაქრო ჭკუაზე შეცდაო და ფიქრობდა თავი მოეწამლა იმ ამბულით, რომელიც ზურგჩანთაში ჰქონდა, რადგან დანა ძია შაქროს ეპყრა და რომ ეთხოვა, ადვილი შესაძლებელი იყო „შეშლილ“ კაცს იგი სიცოცხლისათვის გამოესალმებინა. ასე ფიქრობდა ყიხაროვი.

ძია შაქრო წამოდგა და ციცაბოზე მიყრდნობილ ქვას გლეხური გუმანით მიადო ყური. წყლის ჩხრიალი უფრო ცხადად გაიგონა და გული აუფართქალდა. ხელები გაშალა და სიხარულისაგან აყვირდა. ყიხაროვისაკენ გაიხედა და მართლაც გიჟივით აზარხარდა.

ვალერიმ ეს სრულ სიგიჟედ წიიღო და... დაბარბაცდა, წაქცევისაგან თავი შეიმაგრა და რაღაცა წაილულულა.

შემდგომ ძია შაქროს თვალებში ჩააშტერდა, მხრებში წვდა და ჰკითხა:

— მშვიდობაა?

— მშვიდობაა.

— ჭკუაზე ხომ არ შემცდარხარ?

— ეს შენ ხარ ჭკუაზე შემცდარი, სულელო! წამოდი ჩემთან. ხელი მოკიდა, ბრტყელი ქვის ფილასთან მიიყვანა და უთხრა, — მიაღე ყური და მოუსმინე.

— მერე?

— გესმის წყლის ჩხრიალი?

— მესმის.

ალარაფერს დაელოდა, წვდა ქვას და მოზიდა. ჩახერგილი ქვებისაგან ძირი გაუსუფთავა და ისევ მოზიდა.

— ეს ღონე სად გქონდა შაქრო?

— სიცოცხლის იმედში მქონდა გამოხვეული! — თითქმის გაუგებრად უთხრა და ქვას შეეჭიდა. ჟიხარიოვიც მიეშველა და... ქვა გადმოაბრუნეს.

— მიწისქვეშა მდინარე! — წამოიძახა ძია შაქრომ.

— მიწისქვეშა ხეობა! — წამოიძახა ვალერიმ.

ისინი ერთმანეთს გადაეხვივნენ და ატირდნენ.

— თავის დაღწევის სრული შანსი გვაქვს, ჟიხარიოვი! — დამაჯერებლად უთხრა ძია შაქრომ და დააკვირდა. აინტერესებდა გაეგო ერთ ბედ ქვეშ მყოფთა ერთი საფიქრალი ახალი გზის პოვნის შემდეგ გაიყოფოდა თუ არა.

— ეს თავდაჯერება ცოტა ნაადრევი ხომ არ არის? — დაეჭვდა ვალერი.

— რომ არ იყოს, რა მოხდებოდა? — კვლავ ნიშნის მოგებით იკითხა ისედაც დაეჭვებულმა შაქრომ.

— მადლობას გადავუხდით ღმერთს შენი სახით. შენ იქნებოდი ჩემი მშველელი ღმერთი...

— მე რატომ? — შორს დაიჭირა შაქრომ.

— შენმა საზრიანობამ და გუჟამმა გაიმარჯვა, მიწასთან მეგობრობამ, მიწის ნაცნობობამ გაიმარჯვა... შენ გადაგიხდი მადლობას.

ძია შაქრომ ვერაფერი გაუგო და გამომცდელ შეკითხვებს თავი დაანება. უცებ ეჭვმა უკბინა, ვაი თუ მართლაც ნაადრევი აღმოჩნდესო სიხარული. ის სათაფლიაში ნამყოფია და კარგად იცის რას ნიშნავს მიწისქვეშა მდინარე. ის ზოგან მაღალი თაღების ქვეშ მიედინება, ზოგან კალაპოტი ვიწროვდება და დაბლდება, ზოგან კი კლდის ნაპრალში გადის, ირგვლივ კლდის არტახი აკრავს და შიგ ისევ სავსეა წყალი, როგორც დახურულ დარბაზში, ან წყალსადენის მილში... მერე ისიცაა საფიქრალი, მდინარე რამდენი მეტრის მანძილზე მიედინება მიწისქვეშ, ასი მეტრის? ორასი? იქნებ კილომეტრი ან მეტია გასავლელი ამ ლიბ ქვა-ლოდებზე. ასეთი სიძნელეები რომ შეხვდეთ, რა უნდა იღონონ? ვეღარც უკან დაბრუნდებიან, რომ მშვიდად დაელოდონ სიკვდილს, ვეღარც წინ წავლენ, ან მართლაც რომ ნაპრალი შეხვდეთ, ან მიწისქვეშა ჩანჩქერი? წარმოუდგენლად ძნელია ყოველივე ამის გააზრება, ასევე ძნელია დარჩენაც. ბრტყელი ლოდის გადმობრუნებით გამოქვაბულს თითქოს ფანჯარა გაეღო, საიდანაც სიკვდილ-სიცოცხლის ქაოსური ბგერები ისმოდა... ამ ბგერებში რწმენა და ურწმუნ-

ნოება ირეოდა. მდუმარე გამოქვაბული წყლის ჩხრიალმა ჯოჯოხეთურად დააჩხუბა. არც მოცდა შეიძლებოდა და წასვლაც სახიფათო იყო.

— შენი დაღონება ნელი ქმედების ნაღმივით მიახლოვებს სიკვდილს, ძია შაქრო! — სევდიანად, თანაც თითქოს წამახალისებლად დასძინა ვალერიმ და ხმაურიან „ფანჯარაში“ ჩაიხედა. აი, რა მაღალი თალი მინდევს მდინარეს!

— შენ არ იცნობ მთის მდინარეების ბუნებას, მიწისქვეშეთს...

— თითქოსდა შენ აქ ნამყოფი იყო.

— სათაფლია ან მისი მსგავსი გინახავს?

— არასოდეს.

— მაშინ სჯობს გაჩუმდე.

— ჩემი დამხსნელი, მფარველი ანგელოზი ხარ, ღმერთი ხარ, ძია შაქრო!

— გაჩუმდი! ჩემს სოფელში ჩემზე ბევრად უკეთესები არიან, ჩემს ქვეყანაში კი — მილიონობით. მე ყველაზე უბრალო ადამიანი ვარ.

— ახლა რაღა გაფიქრებთ. გადაწყვიტეთ წასვლა.

— ეს ისე ადვილი არაა. აქ სინათლე აღწევს, იქ კი სრული სიბნელეა. თუმცა, რაკი ერთადერთი გზა არსებობს, ფიქრი ზედმეტია. გულხელდაკრეფილ სიკვდილს მოძრაობაში, ბრძოლაში სიკვდილი ჯობია. — მცირე დუმილის შემდეგ ხმადაბლა, საქმიანად ჰკითხა, — ეჩხაროვ, ასანთი გაქვს?

— აი, ზურგჩანთაში სანთებელა მაქვს.

— კარგი. — გაუხარდა შაქროს. — მომეცი ეგ სანთებელა და... გაიხადე ფეხზე, დანაც მომეცი?

ვალერიმ უსიტყვოდ შეასრულა დავალება. თანაც თვალს არ აცილებდა, უნდოდა გაეგო, რა საერთო ჰქონდა სანათებელთან ფეხსაცმელსა და დანას.

— მიწისქვეშა მდინარის გასწვრივ ისეთი სიბნელეა, რომ მასთან შედარებით ჩვენი გამოქვაბული ჭალებით გაკაშკაშებულ დარბაზს შეედრება. ამიტომ ყველა ღონეს უნდა მივმართოთ, რომ რითიმე გავინათოთ სავალი. — თქვა შაქრომ და ვალერი თავისთან მოიხმო. — ჰა, დაიჭირე შენი ფეხსაცმელი! — ამძვრალი ლანჩა მიაჭრა.

— რეზინა კარგად იჭვის. — გამოიცნო ვალერიმ.

შაქროს ხმა არ გაუცია. ლანჩის ბოლო ხეზე მიამაგრა და აანთო. სინათლემ ორივეს თვალები „დაუბრმავა“. დაუყოვნებლივ ჩააქრეს მომჭირნეობისა და თვალების „გადარჩენისათვის“.

მამხალის ანთების შემდეგ იქ ისეთი შთაბეჭდილება შეიქმნა, თითქოს ყველაფერი ცეცხლმა დაფარაო, ჩაქრობის შემდეგ კი თანდათანობით ყველაფერმა თავისი სახე მიიღო.

შაქრომ სანთებელა გამოართვა, შარგლის წინა ჯიბეში საგულდაგუ-

ლოდ შეინახა და მაშხალა ისე დადო ბრტყელ ქვაზე, თითქოს შორს მიემგზავრებოდა, ტრანსპორტი ელოდა და ის კი სამგზავრო ნივთებს ჩემოდანში ალაგებდა.

— გამოდის, რომ დღესვე მივდივართ, არა?

— მივდივართ. მოემზადე.

ქიხარიოვმა გადაგდებული ნივთები მოძებნა, ტყვიებისათვის, რომელიც სადღაც ნაპრაღში ჩაუცვივდათ და რომლის პოვნა შეუძლებელი იყო, ყურადღება აღარ მიუქცევია, დანა და რევოლვერი ზურგჩანთაში ჩაალაგა.

— მე ვარ ერთადერთი კაცი, ვისაც ნათესავი არა ჰყავს, არც მათი საფლავი იცის, არც წინაპართა საფლავი ეგულება. ეს, ეტყობა, დიდი უბედურებაა. მე მინდა ვიცოდე ჭეშმარიტი ტირილი ახლობლის დაკარგვაზე, სიხარული ახლობლის დაბადებაზე... ასეთი გრძნობა ჩემთვის უცნობია.

— შეგერთო ცოლი, გაგეჩინა შვილები, შვილიშვილები და... ასე შეიქმნებოდა ახლობელთა წრე, მოგესმინა გამზრდელებისათვის... ბანკი გატეხე და... თავშესაფრად საზღვარგარეთ გარბიხარ!..

— ძია შაქრო, მაპატიე, მე გვიან, ძალიან გვიან გავიგე ყველაფერი. ცოცხალი თუ დავრჩით, გამოვასწორებ. ჯერ კიდევ სიკვდილის ყბებში ვართ. იქნებ ეს გამოქვაბულიც მოგვენატროს, ვინ იცის. ჰო და გაუგებარი მდგომარეობის უფსკრულთან მოერიდე ჩემს გულს! ვინ იცის, იქნებ ორივე უნდა ჩავიხოცოთ საღმე ნაპრაღში. საიქიოს მაინც ნუ წამყვება ვინმეზე განაწყენების ეშმაკი! — თითქოს ემუდარებოდა ვალერი.

— ვითომ გასაგებია ყველაფერი?

— დამიჯერეთ.

— მაგას კიდევ გავსინჯავ ქიხარიოვ. ახლა გამოვნახოთ რამე თოკის მსგავსი.

ქამარი ქამარზე გადააბეს. ბრტყელი სარტყელი გაჭრეს, ისინიც ერთმანეთზე გადააბეს, ამას მიუმატეს ზურგჩანთის ცალი სამხარე და მიიღეს საკმაოდ გრძელი და საიმედო თოკი.

ძია შაქრომ მაშხალა მოიმარჯვა და ქიხარიოვს მიუბრუნდა:

— აქ დღე-ღამის გარჩევა ძნელია. მუდამ ბნელია. ამიტომ ღილის ლოდინი ზედმეტია. წყლის ამ მომაბეზრებელ ჩხრიალში დ შთაბეჭდილებების ქაოსში მაინც არ დაგვეძინება. ვიაროთ! იცოდე, მე სათაფლია მიწაზე და მესმის მიწისქვეშა გამოქვაბულისა და მდინარის კალაპოტის თავისებურებანი. მე არ მინდა ზედმეტად დაგაშინო, მაგრამ მინდა გაგაფრთხილო, იყავი დაკვირვებულად, ნაბიჯს აზრი მიაყოლე, ლოდები ლიპია და ამით უფრო საფრთხილო. მოგვიწვევს ხოხვა, წყალში სიარული, ლოდებქვეშ ძვრომა და ყველაფერი ის, რასაც „გზა დაგვაგალებს“. უფრთხილდი მტკივან ხელს ზედმეტი შეფერხების თავიდან ასაცილებლად.

წყალი ძალიან ცივია. იქნებ კიდევ გავითოშოთ. მოულოდნელი დამტყვე-
ვისა და სასიკვდილო დაშავების დროს... — აქ მოულოდნელად სიტყვა
გაწყვიტა ძია შაქრომ და ვალერის შეხედა. ვალერიმ თავი დახარა უსიტ-
ყვო მორჩილების ნიშნად. ისევ შაქრომ დაიწყო: — მოსწი მარჯვენა, ქა-
მარი გამოგაბა! — გამოაბა ქამრის ერთი ბოლო, მეორე ბოლო თვითონ
ზოიბა მთამსვლელებით, რომ სადმე ერთმანეთი არ დაკარგოდათ ან სხვა
რომელიმე უფსკრულში არ ჩავარდნილიყვნენ. ანთებული მახსალა მალღა-
ასწია და უთხრა:

— ილოცე!

— ღმერთო მიშველე, ღმერთო, გვიშველე!

— ჩემს მაგივრად ლოცულობ?

— ოღონდ მზე დავინახო და... იმ ყანას მე გავითოხნი, სულ დავთო-
ხნიდი კოლექტივის ყანებს!

ძია შაქრომ დამცინავად გაიღიმა და თქვა ერთი სიტყვა:

— მომყევი!

პირველი თვითონ შებრუნდა.

კარსტული გამოქვაბულიდან მდინარის კალაპოტამდე ორი ნაბიჯი
იყო. ამ ორი ნაბიჯის გადადგმამ ისინი საუკუნოდ დააშორა კარსტულ გა-
მოქვაბულს, ნაცნობ გარემოს, „შეჩვეულ ჭირს“... წყალქვეშა მდინარის
გვირაბს ელდასავით დაეცა მარად უხილავი შუქი. ამ შუქმა იქაურობა
უცნაური გარინდებითა და გულის ხმაურით აავსო. სიცარიელე და მდინა-
რე ერთმანეთს ებრძოდა. ერთი წუთით მდინარე რომ გაყინულიყო, სიცი-
რიელეში ჯერ უხილავი მყუდროება დამყარდებოდა. იქაურობა თავისი
მღუმარებით რომ აჯანყებოდა მდინარეს, ამით არაფერი შეიცვლებოდა.
თავნება, ურჩი, მუდამ მოძრავი, მებრძოლი, ჯიუტი მდინარე უშიშრად გა-
ნაგრძობდა გზას. იქ დროს ჰქვია ერთი სახელი: მარადისობა.

დასაწყისში თალი ისეთივე მაღალი იყო, როგორც ჩვენი უცნაური
მგზავრების „მშობლიური“ გამოქვაბული. ოღონდ არსად არ ჩანდა ცის
ნაჭერი. ალბათ აქ უცნაურიც იქნებოდა ზეცის დანახვა, ეს ალბათ მოუ-
ლოდნელი და ამ მოულოდნელობის გამო გაუძღისი. სიხარული იქნებო-
და. მოულოდნელი დიდი სიხარული მოულოდნელი დიდი ელდის თანაბა-
რია. ისინი ერთნაირი ქმედებით აჩქროლებენ სისხლს და უცნაური წნე-
ვით აწვებიან გულის კაპილარებს.

ახლა კი ცის ნაჭერის გამოჩენა მათ აზრადაც არ მოუვიდოდათ და
მართალიც იყვნენ. ცასა და ღედამიწაზე მზეა, სიცოცხლის სუნთქვაა, სი-
ცოცხლე თავისთავად გულისხმობს დროს, სიმეტრიას... აქ კი მხოლოდ
წყვედიადი, მარადიული წყვედიადი, და ყველა ესენი გამორიცხულია.

პირველი, რაც აქ მათ „გაიცნეს“, იყო ნესტოებზე შეობებული ცივი
„სინესტე, სიყრუე, ჯერ განუცდელი ხმები და გარემო, ლორწოსა და „ვა-
რადიულობის“ სუნი.

ქიხარიოვს მოეჩვენა, რომ ადამიანი არასრულყოფილი ქმნილებაა, რომ მას აკლია რომელიღაც გრძნობა, თორემ ამ ხმებს, ამგვარ გარემოს, უცნაურ წინააღმდეგობებს, ერთბაშად, მშვიდად. ჩვეულებრივად აღიქვამდა, აქაც ისე იგრძნობდა თავს, როგორც სახლში: ჭადრაკის ან ბილიარდის თამაშის დროს, ყავის ან ღვინის დაღვევისას, მეგობართა შორის საუბრისას ან კიდევ ჩვეულებრივ — მატარებლით ან თვითმფრინავით მოგზაურობისას მშვენიერ ქალთან ერთად. აი, იქნებ მაშინ ყოფილიყო სრული ბედნიერება. და თუ კი ვინმეს ბედნიერება აკლია, ეტყობა, ეს მისივე პიროვნების არასრულყოფილების ბრალია და არა სხვა რამის.

თავისთავში ასეთი უკმარობა მაშინ დაეუფლა ქიხარიოვს, როცა მამხალთი განათებული სტალაქტიტებისა და სტალაგმიტების სამყაროში შევიდა. ის ამ მშვენიერებამ მოხიბლა, თანაც შეაშინა და მონუსხულივით გაჩერდა. ეს იყო ძია შაქრომ ლოდინან ლოდზე გადააბიჯა, თითქოს თოკით ვილაცამ უკანვე მოსწიაო, შედრკა, დაბარბაცდა, და უკანვე ნაბიჯადმოდგმული იქვე ლოდზე მიწვა.

— ეს რას ნიშნავს? — თქვა მან და უკან მოიხედა.

ეს სამი სიტყვა ქვესკნელის „ექომ“ ისე დააბუბუნა, ვალერის ეგონა ყუმბარები აფეთქდაო. გამოძახილი რომ ჩაკვდა, ძია შაქრომ მაშალა მიანათა ქიხარიოვს და მის გაფითრებულ სახეს თვალი რომ მოჰკრა, ჰკითხა:

— რა მოხდა?!

ვალერიმ ძლივს მოახერხა კითხვის შებრუნება:

— რა მოხდა? ხომ არ დაეცი?

— აკი გაგაფრთხილე — თოკის ნახევრისოდენა მანძილი მუდამ თადარიგში იყოს მეთქი.

— სადა ვართ ძია შაქრო?

— კარგად იცი.

— ასეთი რამ ჯერ არსად მინახავს. ვერ გავიგე, ეს ბედნიერებაა თუ უბედურება, ზღაპარია თუ სინამდვილე!

— ყოველი ფეხის ნაბიჯზე ზღაპრული სილამაზეა, ეს იქნება დედამიწაზე თუ ქვესკნელში, ცაში თუ ზღვის ფსკერზე. ამას მხოლოდ დანახვა, შეგრძნება და შეეყვარება უნდა. დაცვაც უნდა! — ნიშნისმოგებით უთხრა.

ამ სიტყვებმა თავის დანაშაულში ჩაახედა ვალერი ქიხარიოვი და განცვიფრებისაგან ისე გამოერკვა, თითქოს ნეკნებში ლურსმანი ჰკრესო.

— წავიდეთ! — თქვა ძია შაქრომ.

— ეს რას ნიშნავს? ეს ყინულის ლოლუებს ჰგავს.

— სტალაქტიტები და სტალაგმიტები! ეს ერთი „ლოლუა“ ალბათ ათას წლებს ითვლის. თანაც ძალიან მკვრივია, ეს წყლის წვეთების მარადიული „მუშაობის“ შედეგია, ნამცეცობით დანალექებია. მაგრამ ახლა ამის დრო არაა, მომყევია.

ისინი ლოდებზე ხან ხტებოდნენ, ხან ციმ-ციმ გადადიოდნენ, წყალ-

ში, ქვებსა და ხავსიან ლოდებზე აბოტებდნენ. ეს არაფერი, მთავარი ის იყო, რომ გვირაბის თალი თანდათან დაბლდებოდა, სტალაქტიტები და სტალაგმიტები — ეს უცნაური ლოლუები უახლოვდებოდნენ და გვირაბის წინა, გაუნათებელი მხარე ემსგავსებოდა ნიანგის დაღრენილ ხახას ბასრი და უცნაური კბილებით, ეშვებით ან კიდევ საცეცხებით. ამ „ეშვების“ დამტვრევა შეუძლებელი იყო. ეს იყო ყველაზე აუტანელი წინააღმდეგობა, რასაც კი ისინი მოელოდნენ.

— უარესის უარესი არ დაილევა, არც უკეთესის უკეთესი. აქ გულგატეხილობა არაფერ შუაშია! — გამამხნეველად თქვა შაქრომ, თუმცა გული უიმედობით უტიროდა. მართლაცდა, ეს რა უბედურებაა? გვირაბმა თითქოს კრიჭა შეიკრა, ყბა ყბაში გასჩარა და დადუმდა, მგზავრები კი „ცივი“ საშინელების წინაშე დააყენა. ამ დანაღებებს შორის ზედა ყბაზე ამოგლეჯილ კბილივით სიცარიელე იბოვებს. ძია შაქროს შემოწმებით აქ კაცი გაეტეოდა, მაგრამ უბედურება ის იყო, რომ ქვემოდან ამონაზარდ „ლოლუებზე“ გადაცურება იყო საჭირო.

შაქრომ ზურგჩანთა მოიხსნა და თქვა:

— ამ სტალაქტიტებისა და სტალაგმიტების „ლურსმნებზე“ რომ გადავცურდები, ეს ზურგჩანთა მომაწოდებ და გადმოძვერი, ოღონდ ფრთხილად იყავი, ხელი არ იტყინო.

შაქრო გადაძვრა იქითა, თითქოსდა უფრო რთულ, ჯერ აღუქმელ სამყაროში, მარადისობის ზღაპრებში. ვალერის ზურგჩანთის სამხარეზე ხელი უტაცა, თავისკენ გადაითრია და, მოხერხებულად რომ მოეწყო, ვალერის „დასახვედრად“ მოემზადა. ისიც რის ვაივავლახით გადაძვრა და ერთ ბრტყელ, ლიბ ქვაზე ჩამოსხდნენ.

შიმშილმა და სიცივემ შეაწუხა ისინი.

ფეხები დაუსველდათ, შარვალიც დაუსველდათ მუხლებამდე.

შაქროს სუნთქვა უჭირდა. ვალერის გული მისდიოდა მკლავის ტკივილისაგან, მითუმეტეს, ლოდებზე ცოცვასა და ხტომაში არაერთხელ წაჰკრა ქვაზე.

დასვენებისათვის არ ეცალათ თუნდაც იმიტომ, რომ მაშხალა იწვოდა, შიოდათ. არავინ იცოდა დღის სინათლემდე ათ წუთში გააღწევდნენ, ათ საათში თუ ათ დღეში... და ამ მდგომარეობაში ათ წუთს გაუძლებდნენ, ათ საათს თუ, უკიდურეს შემთხვევაში, ერთ დღე-ღამეს!

ვალერიმ ქურთუკი ჯერ კიდევ ადრე გადააგდო. ნეტავ რატომ? იქნებ იმიტომ, რომ დაუსველდა, ან ემიძიმა მისი ტარება? — არა. გადააგდო იმიტომ, რომ ძია შაქრო წელს ზევით მოშიშვლებული იყო, ცივოდა. რომ შეეთავაზებია, არ ჩაიცვამდა, ამით გული უარესად დასწყდებოდა.

ისხდნენ ცივ ქვაზე და სიცივისაგან კანკალებდნენ.

— მთავარია, თავი არ წაარტყა სტალაგმიტებს. ზოგი სამართლებელი-
ვითაა, ზოგი სადგისივით წვეტიანი... შენ რა, სად წაიღე ქურთუკი?

ვალერი პირდაპირ პასუხს მოერიდა და იცრუა:

— დამისველდა! სველი ტანსაცმელი და მოწამლული თაფლი ერთია.
მირჩევნია გავიხადო ფეხზე, ვიდრე ვატარო სველი ფეხსაცმელი.

— ეს ცხადია, ჯობია, მაგრამ საშიშიცაა. ამ სიბრმავეში შესაძლოა
წახნაგოვნებზე დაჰკრა ფეხი და გაიჭრა. ქურთუკი როგორღა დაგისველ-
და?

— რა ვიცი, დამისველდა. — იცრუა ვალერიმ და თავი დახარა. ისე-
თი შთაბეჭდილება ჰქონდა, თითქოს პერანგი, რომელიც შერჩენოდა, ტა-
ნზე ეწოდა, რადგან... ძია შაქრო წელს ზევით მოშიშვლებული იყო და
სიცივისაგან კანკალებდა.

— ნეტავ რა დროა? იქნებ შუა ღამეა. — თქვა შაქრომ.

— მაგ ზურგჩანთას ცოტა ხანს მე წამოვიღებ.

რალაცამ მოულოდნელად გაიტყაცუნა და მკვახე ხმა ელდასავით და-
არხია მობჯენილ უკუნეთში; ეს მამხალისაგან გამთბარი სტალაგმიტი გაბ-
ზარულიყო.

— წავიდეთ! — რალაც უცნაურ ხმაზე წარმოთქვა შაქრომ. ამ ხმაში
რწმენა და ურწმუნობა, შიში და გამბედაობა, გადარჩენის იმედი და უიმე-
ლობა ერთმანეთს შემსხვროდნენ.

წავიდნენ.

ბევრი იწვალეს.

ფარულად გუნებაში ხან იცინოდნენ, ხან ტიროდნენ.

კიდევ უფრო შეცივდათ.

შაქროს ფეხსაცმლები წყალმა გახადა, მაგრამ კაცი არც კი შემდგარა.
გზას განაგრძობდა. ლოდებქვეშ ხან ძვრებოდა, ხანაც წელგამართული მი-
დიოდა, ხან ხოხავდა, ხანაც ხტებოდა. ჟიხარიოვიც იმასვე აკეთებდა, რა-
საც ძია შაქრო. მას, მართალია, მხარზე ტვირთი არ ეკიდა, მაგრამ მოტეხი-
ლი მკლავი საკმაოდ ტვირთად აწვა.

შაქრომ შიშველი ცერი ქვას წაჰკრა და გამწარდა. მამალივით ამოს-
წია ცალი ფეხი და სახე დაემანჯა. ცივ წყალში იდგა, მაგრამ ტკივილი სი-
ცივეს ავიწყებდა. ზურგჩანთა ქვაზე დადო, თავი წაუხსნა და ტვირთის
შენამსუბუქებლად რევოლვერი გადააგდო.

ცოტა რომ გაიარეს, იქედან სხვა ბარგებიც ამოყარა.

დაიღალნენ.

წუთით შედგნენ.

მამხალა ის-ის იყო, უნდა ჩამწვარიყო.

— გაიხადე ლანჩიანი ფეხსაცმელი, მამხალა ინავლება.

— ფეხსაცმელები ორივე გამძვრა და დამეკარგა. გამწარებული ვი-
ყავი და ყურადღება აღარ მიმიქცევია.

— მაშხალა ეს-ესაა უნდა ჩაიწვას, დავილუბეთ!

— ახლა იმ ფეხსაცმელებს ეშმაკიც ველარ მიაგნებს. რამდენი წელია
გვეყოფა მაშხალა?

— დიდი-დიდი ორი წუთი. მაშ, ბარემ ეს ორი წუთიც მოვიგოთ
და მერე ვიფიქროთ.

წავიდნენ. წყლის ჩხრიალი რატომღაც მომეტებულად გაძლიერდა.

რამდენიმე ნაბიჯი და ისინი ჩანჩქერს წაადგნენ, მიწისქვეშა ჩანჩქერს.

— დავილუბეთ! — წამოიძახა ძია შაქრომ და ვალერი იქვე წაიქცა.
სწორედ ერთი სიტყვა იყო მისთვის საჭირო, რომ უიმედობას მისი გამძ-
ლეობა მოეკლა.

— რა მოგივიდა, ბიჭო. — იკითხა ძია შაქრომ.

— დავილუბეთ, მეტი რა უნდა მოგვივიდეს.

— ეს შენ რაებს დუდლუნებ, ადექი და მომიახლოვდი, თოკი უნდა
შეგატარა მაჯაზე.

ვალერი მიხვდა, რომ ახლა მართლაც გათავდა მათი საქმე, მაგრამ ყო-
ველ შემთხვევაში მაინც იკითხა:

— რატომ უნდა შემატარა თოკი? ან მტოვებ ან მართლაც ვილუბებით.

— არც ერთი, არც მეორე! ჩანჩქერს წავადექით. თოკით უნდა გავ-
სინჯო მისი სიმაღლე, კლდეზე ჩამოკიდებული რომ არ დავრჩეთ. — თო-
კი ქვას გამოაბა და უფსკრულისაკენ გადაუშვა.

ჩანჩქერი არ იყო მაღალი. რაღაც სამ მეტრამდე თუ იქნებოდა. გაე-
ხარდა შაქროს, რომ ამ ჩანჩქერის „დაპყრობა“ შეიძლება; იხმო ვალერი,
ილღიებქვეშ ბაჭარი გაუტარა და მკერდთან შეუსკვნა.

— ბაჭრით ჩაგიშვებ...

— არ დამტოვო. — ხმა აუთრთოლდა ვალერის.

— მერე მე ჩამოვალ... აი, ამ ქვაზე გამოვდებ თოკს და ჩამოვცურ-
დები, როგორც მთამსვლელები. აბა, მოემზადე!

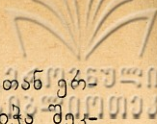
ვალერი მოემზადა, შაქრომ ხახუნისაგან სიმძიმის შემსუბუქების მიზ-
ნით თოკი ქვაზე გადმოსდო და, როგორც ხის ტოტზე გადმოხვეული თო-
კით ჩაუშვია ხოლმე გიდელო, ასევე ჩაუშვა ვალერი.

ამ უკანასკნელმა ფეხქვეშ სიმყარე რომ შეიგრძნო, ამოსძახა, ჩავე-
დიო, და თოკი მოიხსნა.

შაქრომ თოკის ერთი ბოლო გამოიბა, ქვას გადმოსდო, მეორე მზარეს
ორივე ხელით ჩაეჭიდა და ფრთხილად დაეშვა. ზემოთ, ქვაზე დატოვებუ-
ლი, უკვე მინავლებული მაშხალის შუქზე წელს ზევით შიშველი შაქრო,
ჩანჩქერზე გადმოკიდებული, ზღაპრულ ამფიბიას ჰგავდა.

ფეხზე რომ დადგა, თოკი მოიხსნა, ცალ ბოლოს ფრთხილად დაეკიდა
და ტყაპანით ჩამოაგდო.

ჩანჩქერს ისინი თავიდან ბოლომდე გაელუმბა. სიცივისაგან კბილებს
კბილებზე სცემდნენ, ძაგძაგებდნენ. ხელებზე იორთქლებდნენ, მაგრამ

გრძნობდნენ, თითქოს ცივი ორთქლი ამოსდიოდათ და ფილტვებთან ერთად სულიც ეყინებოდათ. დასხდნენ. ველარ ლაპარაკობდნენ, კრიჭა შეეკროდათ, თვალეხსაც ველარ ახელდნენ. შიში, შიმშილი, უძილობა, დაღლილობა და ჯერ წარმოუდგენელ-განუცდელი გარემო... ვალერის საზომი ძია შაქრო იყო. რომ ეთქვა, საკმარისია, დროა დავიხოცოთო, ვალერი უსიტყვოდ მიართყამდა თავს ლოდზე და მოკვდებოდა, მაგრამ ისინი თავის-თავის გარდა ერთმანეთსაც ეკუთვნოდნენ და უნებართვოდ სიკვდილის უფლება არ ჰქონდათ. საკმარისი იყო ძია შაქროს ეთქვა, გადავრჩითო, და მართლაც მომაკვდავი რომ ყოფილიყო, ვალერის „სული ჩაედგმებოდა“.

თვალეები რომ გაახილეს, დაინახეს, რომ მბჟუტავი მაშხალა, რომელიც ზემოთ, ქვაზე იდო და ძლივს ანათებდა, წამიდან წამზე ჩაქრბით ემუქრებოდა მათ.

შაქრომ ხელი გაივლო შარვლის წინა ჯიბეზე, სადაც სანთებელა ჰქონდა შენახული, და გასინჯა, მაგრამ ამაოდ. დასველებულიყო და აღარ აინთო.

ძია შაქრო ახლა ჰგავდა იმ პილოტს, რომელმაც იცის, რომ თვითმფრინავი დაუზიანდა და არც თავისთავის შეველა შეუძლია და არც სხვისი.

თვალეებზე აიფარა ხელი და კბილები დაახტიალა. იქაურობა კარგად მოათვალიერა და ვერაფერი საიმედო ვერა ნახა რა.

ჩანჩქერიდან რამდენიმე მეტრის მანძილზე, თითქოს კლდე საგანგებოდ გამოხვრიტესო, წყალი ყუტ-ყუტით შედიოდა და სადღაც მიედინებოდა.

მაშხალა ჩაქრა და სრული სიბნელე გამეფდა.

— ახლაც არა გჯერა, რომ დავიღუპეთ? ბოდიში მინდა მოგიხადო, როგორც ადამიანს. მე თავი დავიღუპე, მაგრამ შენ რაღას გერჩოდ?! ჩემი შეცდომა გამოუსწორებელია, მისი გამოსწორების საშუალება რომ მომეცემოდეს, სხვანაირად მოვიქცეოდი, მაგრამ ეს მე აღარ მელირსება. მაპატიე, ძია შაქრო! ვიცი, სიკვდილის საათი დადგა და მინდა ეს ჩემგან მიიღო აღსარებად.

— მომეშვი! — თქვა ძია შაქრომ, რომელიც გატაცებით აკვირდებოდა ნაპრალს.

— მინდა მიიღო!

— მომეშვი-მეთქი — ნერვიულად შეჰყვირა შაქრომ და კლდის ნაპრალს თვალეებით კიდევ უფრო მიაშტერდა.

— მინდა მაპატიოთ!

— მომეშვი შე უღმერთოვ! — მთელი ხმით წამოიძახა და უცებ ჩურჩულით დაიწყო, თითქოს შეეშინდა არ გამქრალიყო ის სანუკვარი ხილვა. — აი, შეხედე ნაპრალს... თითქოს სინათლე გამოკრთოდეს! აბა, კარგად დააკვირდი! ვგონებ იქ სინათლე გამოკრთის და ჭავლებზე ლიცლიცებს...

ძია შაქრო არ შემცდარა. კლდის იმ ბუნებრივ ხვრელში, სადაც მდინარე ისეთი სიზუსტით და სისავსით გადიოდა, როგორც წყალსიდნის მილში, დრო და დრო შუქი გამოკრთოდა. წყლის ჭავლების მოძრაობის დროს, ჰაერის ნაკადის დაწოლით იქმნებოდა სიცარიელე, საიდანაც დღის სინათლე ატანდა.

ახლა ძია შაქრო და ჟიხარიოვი ისეთ მდგომარეობაში იყვნენ, როგორც ნაღმზე მდგომი კაცი, რომელმაც არ იცის თავის საშველად ნაღმიდან გადახტეს თუ არა. ვაი თუ გადახტომის შემთხვევაში ზამბარის ძალამ დაჰკრას კაფსულს და ააფეთქოს. თუ არ გადახტება, მაშ, ნაღმზე დგომით ზეზეურად მოკვდეს?

ძნელია თქმაც და ბედთან შერიგებაც.

შაქრომ უთხრა ვალერი:

— ჩაყვინთავ და გავალ. თოკი თუ ერთბაშად მოვქაჩე, წამოდი, თუ კი — დრო და დრო, მაშინ უკანვე გამიყვანე.

თოკი ორივემ მკლავებზე გამოიბეს და გადაწყვეტილების აღსრულებას შეუდგნენ. ერთი შეხედვით ეს იყო ყველაზე რთული ბარიერი, რაც კი მათ ამ ხნის განმავლობაში გადაულახავთ. თანაც შეუტყნობელი. არავინ იცოდა იმ ხვრელის იქით რა იყო, ვაი თუ კვლავ უფსკრული, ან ჩანჩქერი?! მაგრამ სიკვდილი დღეს თუა აცილებელი, ბარე იყოს.

ძია შაქრო ამ ცივ წყალში ჩაყურყუმალავდა იმ იმედით, რომ ხვრელის სისქე დიდი არ უნდა ყოფილიყო და წყლის სწრაფი დინება იმ „ანგელოზ“ სინათლემდე სწრაფად გამოიყვანდა. ჟიხარიოვს შეეშინდა, ხვრელში არ გაეჩხიროს და არ დაიხრჩოსო, მაგრამ ვინაიდან ახლა ბრძოლა მხოლოდ სინათლის სახილველად იყო მიმართული, აღარაჲს დაუდევდნენ.

ძია შაქრო ხვრელის იქით მიიმალა... და აქ, წყვდიადში დარჩენილი ჟიხარიოვისათვის წამი საუკუნედ გადაიქცა. ის თოკით ნიშანს ელოდა და, აჰა, ისიც! შაქრო ანიშნებდა ჩაყვინთეო... მოგეშველები... გამოისვლება... გადარჩები!..

ვალერი ისე გადაეშვა წყალში, თითქოს ნებაყოფლობით მდუღარე კუბრში შეცურებულყოფს. რამდენიმე წამში ისიც, ისე როგორც შაქრო, თითქოს „უფსკრულის საშოდან დაიბადაო“, მოველინა ქვეყანას. ეს იყო მეორედ დაბადება...

გონს რომ მოევო, იგრძნო, რომ სადღაც მყუდროდ წევს. თვალებზე რაღაც მსუბუქად აფარია, მაგრამ მზის ცხოველყოფელ სინათლის ძალას მაინც გრძნობს.

— ძია შაქრო! — ნახევრადჩურჩულით თქვა ვალერიმ.

— ჰო, ძია შაქრო ვარ.

— ცოცხალი ხარ? ცოცხლები ვართ? — უჩვეულო მღელვარებისა და სინათლისაგან უბებში ცრემლი ჩაუდგა. — აქამდე ცის პატარა ნა-

ბერს ვხედავდით, ახლა კი მთელი ცა ჩემს თვალებს ეკუთვნის. რა ბედ-
ნიერები ვართ?!

— ჰო, ვართ.

— ძია შაქრო, გული მეუბნება, რომ შენ რაღაც სხვანაირი გახდი.

— რა ვიცი, შესაძლოა!

— თვალები მაინც გავახილო, მაგრამ სინათლე მაწუხებს.

— თვალები უნდა გაახილო და უნდა აიხილო კიდეც! — თითქმის
ორაზროვნად უთხრა ძია შაქრომ.

ვალერიმ გაახილა ცრემლით სავსე თვალები. ძნელი იყო იმის ვაგე-
ბა, თუ ვის და რას ეკუთვნოდა ეს ცრემლები: სინანულს, მორიდებას,
მზეს, შიშს თუ...

— ძია შაქრო!..

— ?

— ხმას რატომ არ მცემ? მე კარგად მესმის შენი, ძია შაქრო. შენ
გინდა ახლა ხელები შემიკრა და სასაზღვრო საგუშაგოზე მიმიყვანო. ეს
ასეც უნდა გააკეთო, სხვანაირად არ შეიძლება. მე ამას უკვე შევეჩვიე.
მაგრამ გული მტკივა...

— რაზე?

— რომ შენ გშორდები, რომ... ვიცი, უარს მეტყვი თხოვნაზე — მო-
მიკლა ყველა იმედი, მაგრამ არ მომიკლა იმაზე ფიქრი, რომ შენ ჩემი მა-
მა ხარ.

— მაგრამ ხომ შეიძლება შვილი დამნაშავე იყოს?

— დიახ, მე დამნაშავე ვარ. მაგრამ მხოლოდ შენს წინაშე, — უდიე-
რად მოგეჩეცი, გაგაწამე... ქვეყნის წინაშე დანაშაულის მცდელობა მა-
ძიმებს მხოლოდ. მცდელობა მკვლელობისა არაა მკვლელობა... უნდა მაპა-
ტიო, რომ გული გატკინე, მაპატიო, როგორც ადამიანმა.

— ჩემისთანები მილიონები არიან. მე ერთმა რომ გაპატიო, ეს არ
ნიშნავს, რომ გაპატიო სხვამ.

— მე მინდა თქვენ თქვენი წილხვედრი მომიზლოთ, ქვეყნისა და ხა-
ლხის წინაშე პირადად გამოვისყიდი, სისხლით გამოვისყიდი, ოღონდ სი-
კდილის წინ მინდა ვინმეზე გული შემეტკიოდეს. კაცი ვინმეს უნდა მოუ-
კვდეს ქვეყნად, ვინმე უნდა ჰყავდეს.

— განა არ შეგეძლო ეს გეთქვა იმ ღვთისნიერი ადამიანების მიმართ,
რომლებიც ცდილობდნენ კაცად გამოეყვანე.

— უსარგებლოა ფიქრი იმაზე, რაც იყო, საჭიროა ზრუნვა იმაზე,
რაც იქნება.

— რა იქნება, შენი აზრით, ვალერი?

— დავისჯები. მაგრამ რომ მომეცემოდეს საშუალება შეცდომის გა-
მოსწორებისა...

— კარგი! — თქვა შაქრომ და პირი მოაჩიდა.

— თქვენ მე ბევრი რამ მასწავლეთ, ძია შაქრო.

— ?

— მიწის ყადრიც ვისწავლე, ცისა და მზის ყადრიც, ადამიანის ყადრიც ვისწავლე, ოო, რარიც ძლიერად! თანაც მეორეჯერ დავიბადე ძია შაქრო. ჩვენი გადარჩენა ჩემთვის მეორედ დაბადებაა!

— კარგი ახლა, მე ყველაფერი მესმის... შენ გაზრდა გაკლდა. ცომით ხელახლა რომ შეიძლებოდეს შენი შეგუენდავება, პატიოსან კაცად გადაგაქცევ. მე მიყვარს ხარის გაწვრთნა, ვიდრე მისი დაკვლა.

— საშინლად მშია, ძია შაქრო... დასაკლავი უნდა დაიკლას!

— დაკვლა მუდამ შეიძლება, გაწვრთნა საჭირო, რომ უღელში შეაბა, ყანა დაახნევიო, შეშა მოატანინო. შენ დასასჯელი ხარ, ვალერი. მკაცრად დასასჯელი ხარ დღემდე ნამოქმედარით. დღეის შემდეგ, არ ვიცი, რა მოხდება.

— ასეთ დროს პატიება უფრო დიდი სასჯელია.

— ეს მე არ მეხება და სწორედ ვისაც ეხება...

— ჩვენ იმასთან მივალთ! შემიკარ, ძია შაქრო, ხელები.

— არ არის საჭირო, რადგან ვხედავ, შენში არაფერი არ არის ისეთი, რომელსაც ბორკილი არ ედოს. სულსაც შენსას ბორკილი ადევს. ეს თვითონ შენი მეცადინეობით. — საკმაოდ გულსატკენად თქვა ძია შაქრომ, მაგრამ მისგან გამოსხივებულმა უდიდესმა ადამიანურობამ გული გაუთბო ვალერის.

— გულიც რომ ამომართვა, მაინც ვიტყვი — ალბათ ასეა საჭირო-მეთქი, ძია შაქრო არ ცდება და არც არასდროს შეცდება-მეთქი.

— შენ ჩემი გჯერა? — სხვათა შორის იკითხა ძია შაქრომ.

— მჯერა ყველას სახელით: მამის, დედის, დის, ძმის, ნათესაობის სახელით, რადგან არავინ ამათგანი არა მყავს, არც ის ვიცოდი რა იყო ადამიანი... მჯერა!

— მხოლოდ დღეს?!

— სიკვდილამდე.

— კარგი, წავიდეთ. მეც მშია. რაღაც უცნაურად მშია. — სუფრასთან რომ მიმიწვიონ, ალბათ ლუქმასაც ვერ ავიღებ.

— მეც აგრე. წავიდეთ. მოტეხილ ხელს რაღა ბორკილი სჭირდება და... აი, ეს ხელი კი ქამარზე გამოიკარი.

— ეს როგორ? აკი გითხარი...

— საჭიროა. იტყვიან, ძია შაქრომ დივერსანტი შეიბყრო, გაბაწრა და მოიყვანაო. თქვენი სახელია, ჯილდოზე წარგადგენენ...

— მერე? — გული ეტკინა ძია შაქროს. — მე ჯილდოზე არასოდეს მიფიქრია. გაცილებით მეტს გეტყვი, თუმცა არ დაიჯერებ. ომში გმირობა ღადიმსახურე, მომერიდა აღიარება და დავასაბუთე, რომ ეს სიკეთე სხვამ ჩაიღვინა. ის „სხვა“ დღესაც ბრძოლის გმირია. როცა ერთმანეთს ვხვდები-

ბით და თვალეში ვუშვერთ, გრძნობს, რომ მე ვარ გმირი და ის ლაზარი... წავიდეთ.

— თქვენგან ბევრი რამ უნდა ისწავლოს კაცმა, ძია შაქრო! ვაი, რომ მე აღარ მექნება საშუალება შეგხვდე.

— ნუ გეშინია, ჩვენი ქვეყანა ჰუმანურია, აღზრდის ქვეყანაა. ჩვენს ქვეყანაში დაბადებული და გაზრდილი კაცი, რაც არ უნდა უცხო და შორეული იყოს ის, მაინც ჩემი ქვეყნის შვილია. სამშობლო იგივე მშობელია. მშობელს უნდა მოუსმინო. წამოდი. წავიდეთ ისე, როგორც გლეხები მიდიან ყანაში.

— არა, მე წინ წავალ. როგორც პატიმარი. თქვენ — უკან მომყევით — მეთვალყურე.

ძია შაქრო გვერდით მიუდგა და უთხრა:

— ჩემი სიტყვა შენთვის კანონი თუა, წავიდეთ ერთად. ამას მნიშვნელობა არა აქვს მართლისა და დამნაშავეს დაზუსტებისათვის.

* * *

საგუშაგოზე გამოარკვეეს, რომ ის უცნობი ჯარისკაცი დიდ თოვლობაზე ზვავის შედეგად მთებში უგზო-უკვლოდ დაკარგული იური პანჩენკო იყო. გადაწყვიტეს მისი ნეშტის გადმოსვენება. პანჩენკოს მშობლებს შეატყობინეს. ამასთანავე მოიწვიეს ხელმძღვანელი პარტიული და კომკავშირული ორგანოებიდან სტუმრები, კოლმეურნეები. მათ შორის — ძია შაქრო.

იმ დღის შემდეგ ვალერიის ძია შაქრო არ უნახია და ახლა მისმა გამოჩენამ ააფორიაქა. წამოხტა და მორიგეს უთხრა:

— გამიშვით იქ.

— ნაბრძანები მაქვს ნაბიჯი არ მოგაცვლევიანო. შენთვისაც მოიცლიან.

— გავიქცევი.

— გესვრი.

— მესროლეთ! ოღონდ მეც იქ უნდა ვიყურ, სადაც ძია შაქროა, სადაც საგუშაგონ უფროსი ბორის ნიკოლოზის ძე გრანინია, სადაც პანჩენკოს მშობლები არიან, სადაც...

— სდექ!

— ან იქ, ან მესროლე. მე ახლად დავიბადე და...

— საზღვარს მკაცრი კანონები აქვს, ჟინხარიოვ, ნუ უხეშობ, თორემ გესვრი და გაათავებ.

— მე აღამიანებთან მივდივარ. ამისათვის თუ უნდა მესროლო, აღსრულდეს ნება! — თქვა და გაიქცა. რომ ძია შაქროს მამაშვილურად ჩახუტებოდა.

სწორედ ახლახან გაწვეულმა ახალბედა მესაზღვრემ იარაღი შემართა და ვალერის საბედისწერო გამაფრთხილებელი ხმით შესძახა:

— სდექ, გესერი!

— მესროლე, თუკი ეს საჭიროა. მე ძია შაქროსთან მივდივარ, ხალხთან მივდივარ, რომ ყველაფერი ვუამბო...

ის იყო ვალერი გადასცდა საკონტროლო ხაზს და — დაეცა. ის ახალბედა მესაზღვრის ტყვიამ მოცელა.

სწორედ ისე, როგორც ფრონტზე დაჭრილი თავისიანებისაკენ ხოხვით გაიწევეს, ვალერიმ იქ შეკრებილი ხალხისაკენ გაიწია, მაგრამ ამაოდ. მისაშველებლად მისცვიდნენ და სინანულით წამოაყენეს.

საგუშაგოს უფროსმა გრანინმა მედიცინის და დაითხოვა და თქვა, — სამწუხაროა...

სონეტების გვირგვინი

1.

ღეთეს უღმობელ მდინარებას ვერ გავატანე,
ვერ ვუმასპინძლე დავიწყებას ძველი ტკივილით.
ამის გარეშეც არ ყოფილა ცხოვრება ტკბილი,
ერთად ხვდომია არსებობა ბედნიერ ტანდემს.

შემორჩენილა მაღალ სულზე შემთხვევით ტანი,
თუმცა თვით სული დაღალული უჭირავს კბილით;
გადაკრულია ორივეზე მზის დერმატინი,
სამხიარულო სიმღერებით და ლიტანიით.

ნუთუ ყველა დღე გასულია... ვით ანათემა,
შორიდან ბრწყინავს გაცვეთილი წარსულის თემად
ძველი სამყარო ვარსკვლავებში გამოსახული.

ქრუანტელივით სიბნელიდან დაჰბერავს ზარა,
ნავლდება შიშით იმ გავლილი დღის საზღაურად
ოცნების თვალთ სახილველი წყვილი საყურე.

2.

ოცნების თვალთ სახილველი წყვილი საყურე
ყველა დანარჩენ მოგონებას რომ ჭარბობს სრულად —
აი ნიშანი წარმავლობის, ჯერ არ მოსრული,
ფასეულობა ჩემი მცირე, რაც მამსახურებს.

ნუ ასმენინებთ ვალტორნებით გადღლილ ყურებს
ამ სამწუხარო ჰანგებს, როცა ბედის სასრული —
შეშლილობისას ჰგავს დახატულ ვან გოგის სურათს,
ან წიგნს, რომელიც სულ ახლახან უხმოდ დავხურეთ.

ეს მდინარეა არსებობის არსი არ არის?
არ იძერწება აქ დრო, ვითარც ქვეები სილაში?! —
რასაცა დასწერს პალიმფსესტზე, იმასვე წაშლის.

მაშ, ვიღასთვის რეკს დილის საარი,
სადღა თავსდება, ან იმ დღეებს ვინღა აპურებს?
ფიქრების გარდა არ არსებობს კიდევ სხვა ყურე.

3.

ფიქრების გარდა არ არსებობს კიდევ სხვა ყურე,
სხვა ამისთანა უწყინარი განსაცხრომელი,
იმედის, ნდომის ამნაირი მოსახილველი...
განა აბრმავებს კულისები სცენის მსახურებს?

ო, რამდენია ტრაგიკული და სახუმარო?
ბოლოს მომიღებს ალბათ ისევ წყალობა თქვენი
ჟამი-კრონოსი, საკუთარი შვილის შთანთქმელი
(ყოველთვის ერთი დირიჟორი ჰყავდა ამ ქოროს).

განმეორებულ ცხოვრებას ჰგავს ეს მოგონება...
რადგან საღმობარს არ ჰყავს გამგონე
მოწყენილია ჩემი მიმები.

და იმათ შორის მომხიბვლელი ჩემი ჰეტერა
კვლავ ინებიერებს იდუმალი ფიქრის იმედით,
ვიდრე იმ დღეთა სახსოვარი გულში ნეტარებს.

4.

ვიდრე იმ დღეთა სახსოვარი მარად ნეტარებს
სიცოცხლის მსგავსი არ ყოფილა სხვაგვარი სევდა.
აქ აღარ ზდება ამ სიმღერის გადაფასება,
იგი სხვისთვისაც თუ რაიმეს ნიშნავს მეტადრე.

სხვა აღმაფრენის სიხარულით, ნამეტურ ადრე
ჩასახლებულა საუკუნოდ ჩემში არსება,
მაგრამ ის არა, მხოლოდ მისი დიდი მსგავსება,
რომელიც თავის სურვილების კვალზე გატარებს.

როგორ მეგონა ყოველივე არ იყო მყარი,
არც ეს შორი წვა, შორი დაგვა, რაიც მხიბლავდა,
ვით ოცნებები მწერვალეებზე, რომ ჩანან ლანდალ.

მაგრამ სხვა ნობათს მიმზადებდა თურმე სამყარო,
გულის ზრახვათა მხილველი და აზრთა მკეტავი...
რაა სიცხადე თუ ყველანი ვგევართ კენტავრებს.

5.

რაა სიცხადე თუ ყველანი ვგევართ კენტავრებს,
ვით სხვის აზრებზე მორგებულ სურვილს.
შუადღის ცაზე უდროო დროს და უსუსური
ვინ ააგორა კარეტა — მთვარე.

განა არ კმარა, შენ ჩვენს თავზე რაც იმხატვარე?
ჯერ არ ყოფილა დაშორება ამგვარად სულის;
სალონებიდან გამოდიან პირგაპარსულნი
და მაინც გვანან ჩავარდნილ ტაეპს.

გრიანებს ტაში დარბაზებში, მაესტროს თხოვენ.
აქ უსათუოდ დაუკრავენ ახლა ბეთჰოვენს.
იწყება როკვა, ჰალი-გალი, ეს არის ჰობი.

აქ გრძელთმიანთა შეკრებილა თითქოს სინოდის.
პატრიარქია გაშმაგება, მოდის პანდურით...
რაა იმედი უსაგნობის ამ სამსახურით.

6.

რაა იმედი უსაგნობის ამ სამსახურით,
მელანქოლია — უსიტყვო როლის.
როდემდე უნდა გვაცხოვრებდეს ამ ირონიით
მშვენიერება შავი ღლისთვის გადანახული.

ჰქვია ახლა ამ გახსენებას მზის სიხარული —
დადევნებული უდაბნოში კენტავრის რონინს.
როცა შორიდან იბწყინება მორიელივით
ქარვისფერ თმებში შემალული ბიბილო ყურის.

ერთ კათხა ლულზე ჩამომჯდარი მწველი ივლისი
სვამდა წყურვილით. შეფაკლოდა შენობებს სახე,
რადგან იქ იდგა უფრო დიდი თეთრი სასახლე

გაბრუებული კევის სუნით... და სიხალისე
აბლაბუდაში მისი თმების ხვევდა ღამურებს —
მოლოდინივით საკუთარი ჩრდილის შემყურე.

7.

მოლოდინივით საკუთარი ჩრდილის შემყურე
დღეებიც ასე მოიქანცა... ამაოდ ვეძებ
კმაყოფილებას სიყვარულის გრილ ნაპირებზე,
მოქცეულია თავისსავე ჩრდილში სამყურა.

ეს სანახები ო, რა გვიან მოვინახულე.
ამნაირ გრძნობას ერიდება გამოსვლა მზეზე,
არც ის არ არის მწუხარების უტყვი მიზეზი,
რომ სამყაროში ბედისწერას ერთი ჰყავს ჰუნე.

ყოვლისშემძლეა უსინათლო იგი მოძღვარი.
ო, ტრაგედია არა მარტო ამ თამაშშია —
შეყუჩული ვარ მარტოობის თეთრ ნიჟარაში.

და სიყვარულიც უძლურია მოშალოს ზღვარი
ჩვენს შორის, რადგან სიცრუეა ტრფობის მეთავე.
პარალელები ერთმანეთს არ გადაკვეთავენ.

8.

პარალელები ერთმანეთს არ გადაკვეთავენ,
გადახდილია პარაკლისი ან და პირიქით
ახლა იწყება საქორწინო მარშების რიტმი —
ხრიან ვარდები გვირგვინებზე მოკვეთილ თავებს.

არავითარი პარადოქსი და არც ნეტავი...
არსებობს მხოლოდ სიკვდილის და სიცოცხლის რიგი.
ო, ეს გზა მაინც საით მიდის ასე ირიბად,
სად მარმარილოს კიბეებით მაღლდება ტანი.

რადგან გზა იგი რჩეულთათვის ერთია მხოლოდ,
მაინც ძნელია წინდაწინვე გამოიგლოვო.
ხელებს გვიქნევენ ბედნიერი მგზავრები პონის.

ჩუ, ეს რა ხმაა, ქარია თუ სუნთქვა შოპენის, —
ჩრდილნი ქრებიან მზის სხივებზე მოცახცაჲნი.
რა ხშირად ისმის ოქტავაში შენი სახელი.

9.

რა ხშირად ისმის ოქტავაში შენი სახელი
დო-მინორ, დონი, ირხევიან ბაგენი თრთოლვით.
ჰაერში ყველა მოშრიალე ხმელი ფოთოლი
არის საშველად გამოწვდილი მათხოვრის ხელი.

მხატვრისთვის ზამთრის მოდელია ტიტველი ხენი:
ცხენის ჭიხვინით ეფინება მიდამოს თოვლი,
თეთრი ფაფარი აშლილი აქვს, თითქოს მოთოკილ
თავს აჩიცინებს და აკავებს ვილაცის ხელი.

საკუთარ სხეულს აწყვეტილი ეს ზომ სულია
ბალში ქარივით დაწრიალებს... რა შორს წასულა,
დავიწყებით არსებობა მისი სრულიად.

დაღამების და გათენების მოსაწყენ სურათს,
ვინ ხატავს ნეტავ, ან ვინაა მისი მნახველი.
სარკმელზე ნელა აკაკუნებს უღონო ხელი.

10.

სარკმელზე ნელა აკაკუნებს უღონო ხელი...
იგი ნამდვილად არის აქვე — მოგონებაში;
იგი აქ თოვლის სიმსუბუქით ციდან დაეშვა
და გაანათა მოლოდინი ზღაპრულ ქოხივით.

იგი ნამდვილად მოერიდა სხეულის ხმელი
ფოთლით შენიღბვას და ქუჩაში დადგა აფიშით,
რომ წუთიერი ნეტარებით თავთან თამაში
გამოესყიდა სილამაზის ნაღდი სახელით.

თუ მოგონება სასახლეა, თანაც უკარო
და ვისაც უნდა, როგორც უნდა გადის, შემოდის...
ვინ დაამკვიდრა სასახლეში ეს უკმარობა

ამ სილამაზის, სიყვარულის და უშენობის.
ეს შენ ხარ, ირგვლივ ყოველივე გააღარიბე.
როგორ იგრძნობა იდუმალი ლტოლვის სიხარბე!

11.

როგორ იგრძნობა იდუმალი ლტოლვის სიხარბე!
აჰყვე გულისთქმას... გაშლილია გზები კარტივით.
ვერ გარკვეულა თავისთავში გრძნობა მარტივი...
მოგონებები ზურგით მოაქვთ ვით გაშლი ზღარბებს.

მე იმ ბედნიერ მომავალზე, გულს რომ ახარებს,
შთაბეჭდილებას შევქმნი ქარში გვიანი მარტის
და მომინდება ღვთაებრივი ის სიმარტოვე,
რომელიც თავის შესაცნობად სჭირდებათ საგნებს.

მაცოცხლებელი სურნელება წვიმის მირაჟის
ლურსმულ წარწერებს ამოტვიფრავს ღრმა დამეებად,
სულგანაბული შემოძღვება მღუმარებაში —

იცის ბუნებამ რასაც ნიშნავს ეს ჩაღრმავება.
დადის მევალე და ხმადაბლა კითხულობს სიას...
გააღებ კარებს იქ არავინ არ ჩანს სრულიად.

12.

გააღებ კარებს, იქ არავინ არ ჩანს სრულიად —
მოხუცნილია დამე შუბლზე ნიავეთ გრილით...
მაგრამ შენ გჯერა, რომ იქ სადღაც მღერის გრაალი
და თუ არ მღერის, მაშინ ეს ზომ დასასრულია.

აი, აქ მოხდა ის შეხვედრა სულს რომ სწყურია,
გამოანათა სიბნელიდან სხეულში გავლით
სატანის თვალმა და სხივები ათასი გვარის
ფიქრებთან ერთად შეუერთდა შორეულ წყვილიადს.

სულის სიღრმიდან ამოცურდა მძივივით თითქმის
სულ მცირე რაღაც, მსგავსი წვიმის და მარგალიტის.
დაგორდა ძირში... და უაზროდ თანდათან კვდება...

უეცრად მიწვდი და აისხი ყურსაკიდებად.
მიღიხარ, გხედავ სასწაულით ვით გაიხარე...
სულში მკვიდრდება სასოებით ახალწლის ღამე.

13.

სულში მკვიდრდება სასოებით ახალწლის ღამე...
ეს ნიშნავს, ძველმა წელიწადმა დახუჭა თვალი;
მალე შემოვა მოქანდაკე — ჭირისუფალი
და ხსოვნის ნიშნად მიცვალებულს აუღებს ნიდაბს.

აღბათ სატანა კიდევ ერთხელ გადიხარხარებს,
მერე უკანვე სიბნელეში გაქრება მალვით,
სად ანგელოზნი იმღერიან ექსტაზით მთვრალნი: —
დღეს ბებრები ვართ და ბავშვები გავხდებით ხვალ!

ანთია ახლა ერთი განცდით სამყარო — სახლი.
სად არის მაინც გასაყარი ძველის და ახლის?
ხანგრძლივი დროით სად ვიყავით, ან სად ვიქნებით?

დამისხნით ღვინო, ღვინო მინდა, სივრცე მწყურია —
ვედრებას ცისკენ ეზიდება ოცნების ფრთები,
როგორც მოცარტის ამღერება „ალილუია“.

14.

როგორც მოცარტის ამღერება „ალილუია“
სალიერშიდაც აღტაცებას იწვევდა შურის...
პირზე მეფეწმენვა ღამის სუნთქვა, ვით აბრეშუმში
და ამ ცთუნებას გადაურჩე არც იოლია.

უკვდავებისთვის ყველაფერი განწირულია.
წილნაყარობის ეს თვითგვემაც ყოფილა ჩუმი.
ო, ერთი სიტყვა რატომ დარჩა ასე საშური,
თუ სიყვარულში უთქმელობაც ბანალურია.

ეს ვინ მოადგა დაგმანულ გულს წყვილი კანდელით,
ნელა შეაღო, შეიტანა ბნელში ნათელი
და შეატოვა დაგიწყებას სიტყვა ნახვამდის...

ნუ სტირი ბავშვო, პონის ეტლი წრიულად დადის!
ღრო-ყამს უჭირავს ჩვენი ვნების თეთრი საღავე...
ლეთეს უღმობელ მდინარებას ვერ გავატანე.

15.

ლეთეს უღმობელ მდინარებას ვერ გავატანე
ოცნების თვალთ სახილველი წყვილი საყურე.
ფიქრების გარდა არ არსებობს კიდევ სხვა ყურე,
ვიდრე იმ დღეთა სახსოვარი მარად ნეტარებს.

რაა სიციხადე თუ ყველანი ვგვევართ კენტავრებს,
რაა იმედი უსაგნობის ამ სამსახურით,
მოდოლინივით საკუთარი ზრდილის შემყურე.
პარალელები ერთმანეთს არ გადაკვეთავენ.

რა ხშირად ისმის ოქტავაში შენი სახელი,
სარკმელზე ნელა აკაკუნებს უღონო ზედა.
(როგორ იგრძნობა იდუმალი ლტოლვის ზიხარბე).

გააღებ კარებს, იქ არავინ არ ჩანს სრულიად...
სულში მკვიდრდება სასოებით ახალწლის ღამე,
როგორც მოცარტის ამღერება „ალილუია“.

მეჩაბ აბაშიძე

პოეზიის ხანკრის ქალიშვილი

შეცავალი

დიდ არს ძალა შენი, პოეზიავ, — შერწყმავ სილამაზისა სიმახინჯეს-
თან, უკვდავების სიმბოლოდ ქცეულს! მართლაც რადიადა შენი ხანძარი!
იგი სწავს და ანადგურებს გამქირდავ ღიმილს და პროზაულ აზროვნებას!
შენ პირველსაწყისი აბსტრაქტი ხარ, რომლისგანაც გამოტყორცნილი
სხივები, ჭეშმარიტების ღინჯაში გარდატეხილნი, — ნათელს ფენენ გაუ-
რკვეველ სურვილებს და აყუჩებენ ყოველგვარ ტკივილებს. ეს შენ იყავი,
რომელმაც ფუნჯი მიაწოდე მიქელ-ანჯელოს და უბრძანე აღებეჭდე ეკლე-
სიის კედლებზე! ეს შენ ამსხვრევ მონობის ბორკილს! შენ ამარადისებ
დაცემულთ ძეგლებში! შენ ანიჭებ ბედნიერებას მავრალთა და დავრდო-
მილთ! შენ მოგვიწოდებ, ვიყოთ სპეტაკნი და კეთილშობილნი, შევიცნოთ
და ვიწამოთ საკუთარი თავი! შენ ბირთვი ხარ ბგერისა და საღებავის წვე-
თისა! იისფრად შედებილი წყლიდან ამომავალი ღიანის ღეროვით აღმოი-
სწრათვე გაურკვევლობის ქაოსიდან და უსურვაზივით ეხვევი სიშიშვლეს
სულისა და ხორცისა! შენ გშობა ბუნებასთან შეერთების სურვილმა... შენ
მოლოდინის შვილი ხარ... შენ გშობა უსამართლობამ, რომელმაც არ უწყ-
ოდა, რომ საკუთარი შვილი მოჰკლავდა. მაგრამ შენ თვით იტანჯები იმ
დაღვრილი სისხლით! მაშ, შეგენდოს ცოდვა! ხელოვნება შენშია და შენ
ხარ ხელოვნებაში. შენვე მაძლევ ძალას, რათა განვთავისუფლდე შენგან.
შენ ხარ ენერგიაში და ენერგია შენშია! ხშირად გამსხტომიხარ ხელიდან,
ვერცხლისწყლის ბურთო! სტრიქონის ტომარაზე უფრო დიდი ყოფილხარ
და ვერ ჩამიგდისხარ შიგ! ბოლოს, როგორც იქნა, ჩავტენე! ნება შენია —

გნებავს, გახეთქე ეს ტომარა! -- უკეთესი იქნება. მაშინ ჩემს მიერ დაწვე-
რილ სტრიქონებს შეხი სურნელება აუვათ! მაგრამ, ვაითუ ამ სურნელმა
მოწამლოს მკითხველი? ამიტომ გირჩევ მანდ იჯდე და მორჩილად იჯეხო.
ზურგი ცისფერ აბრეშუმზე!

* * *

როგორც იქნა, ამოვარჩიეთ შედარებით მყუდრო ადგილი. დღის ორი
საათი იყო. მზე აჭერდა. თავზე წელის კაბა მოვიხვიე და სილაზე წამოვ-
წეკი. კაბაში მაინც ატანდნენ მზის სხივები. კიდევ ერთი ნაკეცი გავუკეთე
ამ ხელოვნურ ნიღაბს, გავაორმაგე, მაგრამ ვერც ამან მიშველა. ზურგზე
გადავბრუნდი.

— როგორ დამწვარხარ, — მომესმა თავს ზემოთ.

აოაფერი ვუბასუხე.

— ნინო... — ჩამესმა ისევ ბურანში წასულს, — გესმის?

— გისმენ. — მივუგე ხელებში თავჩარგულმა.

— ნავი არ ვიქირავოთ?

— არა, მეყო გუშინდელი...

გუნებაში გამეცინა, როცა წინა დღით მომხდარი ამბავი გამახსენდა.

ილივს ვიქირავეთ ნავი, ჩაგვჭეით და... ორიოდ ნიჩბის მოსმის შემ-
დეგ წელიმ განაცხადა, — დავიღალე, მეტი აღარ შემიძლიაო. მთელი დღე
მე მომიწია ნიჩბებთან ჯდომა.

მზერა პლაჟზე მოქოთქოთე ხალხისკენ გავაპარე. კვლავ მოგვარი თვა-
ლი ნაცნობ სახეს; ისევ ისე იჯდა, მარტოდ და კენჭებში თითს ურევდა.
ჩვენკენ არ იყურებოდა, მაგრამ ეტყობოდა, მთელი გულისყური აქეთ
აქონდა.

— ეხლა რომ ადგეს და აქ მოვიდეს! — გამოიცნო ჩემი ფიქრები
წელამ.

ყურადღება არ მიმიქცევია.

— ჰა, რას იზამდი?

მხრები ავიჩეჩე.

— გინდა, მივიდე?

— ნუ სულელობ! — მკაცრად ვუთხარი... და იმ წუთშივე ვინანე
(მინდოდა, მისულიყო. გუმანით ვგრძნობდი — ქართველი უნდა ყოფი-
ლიყო).

— მაინც, რა მოხდება რომ გამოველაპარაკო? — ეშმაკურად მკითხა
— თუ ეკვიანობ?

გამეცინა.

— მიდი თუ გინდა!

მართლაც არ წაცანცარდა!

ინტერესით გავაყოლე თვალი; ზღვის ფერიას გავდა... ლერწმით შირწეოდა, გაშლილ თმას ქარი უბურდავდა.

ნელი სვლით მიუახლოვდა ბიჭს, ალერსიანად კითხა რაღაც და გვერდით მიუსკუბდა. ერთხანს რაღაც ეჟღერტულა, ერთბაშად წამოდგა და ისევ ჩემსკენ გამოემართა. ვაჟი საცურაო ტრუსებიდან სილის ფერთხვით გამოუყვია უკან.

— გაიცანი, ჩვენი თანამემამულე ყოფილა, — მომახარა ნელიმ.

სიცილს ძლივს ვიმაგრებდი. წამოვიმართე და ხელი გავუწოდე:

— ნინო.

— გივი.

— დაბრძანდით, რატომ დგევხართ... — ისე შესთავაზა ნელიმ, თითქოს გაშლილ სუფრაზე ეპატიეებოდა. ბიჭი მძიმედ დაეშვა ჩემს ახლოს. მართლაც ძალზე ლამაზი იყო.

— ესე იგი... — სრულიად მოულოდნელად მეტად მამაკაცური ხმით მიმართეს ჩემს ტყუპისცალს — ქართველები ხართ და სამშობლოში ჯერ არ ყოფილხართ?

ნელიმ თავი დაუქნია.

ბიჭი ჩაფიქრდა.

— დედა?

— არა, დედა პოლონელი იყო. — აჩქარებით მიუგო ნელიმ.

ეს იყო და ეს. მას მეტი ხმა არ ამოუღია. მხოლოდ გვიღიმოდა, შეკითხვებზე ან თავს დაგვიკრავდა, ან ხელს უარის ნიშნად გაიქნევდა და იჭდა ასე — კენჭებში თითჩაყოფილი.

* * *

შინ ნირწამხდარი ვბრუნდებოდი; ეტყობა, არც ნელის ესიამოვნა მაინცდამაინც გივის უეცარი გამომშვიდობება და წასვლა. მაგრამ მე ის კი არ მაწუხებდა, რომ ის წავიდა, უბრალოდ, ვერ ვიტან ხალხს, რომლებიც ცდილობენ თავისი ორიგინალობით მოგხიბლონ. ეს ერთგვარი მეშინაურ, გულუბრყვილო იდუმალების მანტიაში გახვევა საკუთარი პიროვნებისა მეტად ბანალური და იაფფასიანი მეჩვენება. ზის მამაკაცი ორი ქალის წინ და კენჭებს ჩიჩქნის... კითხავ რამეს და შემოგხედავს გამოგონილი დაბნეულობის მხერით. ასე შეიძლება ვინმე ისტერიკულ, არტისტულ ბანოვანს მოაწონო თავი, ჩემთვის კი ეს უკვე განვლილი ეტაპია გრძნობათა სფეროში. სრულიად არ მხიბლავს ასეთი ხბოსთვალეებიანი პოეზია.

ამ „გაიდუმალებაში“ კიდევ ერთ ისეთ რამეს ვხედავ, რაზეც არ შეიძლება არ გაგეცინოს. ამ საფარველით მამაკაცი ცდილობს მთლიანად დაეუფლოს როგორც შენს ხორცს, ისევე სულს. მას უნდა ქრისტედ მო-

ვაჩვენოს თავი, იმ დროს როცა ამ ნიღბის უკან ჯოჯოხეთური სიბილწე იმალება.

„განდგომილი!“ — ო, რა პათეტიკურად ჟღერს ერთი მოსმენით!

ყარს, ბატონო მამაკაცებო, ეს სიტყვა, შმორის სუნი ასდის. მე ვერ ამიჩუყებთ გულს მაგ ოქროს ძაფით მოქარგულ ძველი ტილოს ტომრის ნაგლეჯით. მაგ ჩვარში ვერასდიდებით ვერ შესძლებთ ჩემი სულის გახვევას. იგი უბრალოებასა და სისადავეს არის შეჩვეული. ერთი შეხედვით შეიძლება ცივიც გეჩვენოთ. რა ვუყოთ! ეს იმის ნიშანია, რომ თქვენ ვერ ბრძანდებით ამაღლელები. და სრულიადაც არა იმის, რომ მე ვარ მოკლებული შინაგან ცეცხლს. მე შემიძლია ყოველგვარი მანქვა-გრეხის გარეშე შემოგთავაზოთ თავი (რა თქმა უნდა, თუ მომეწონეთ), გიამბოთ ჩემს ტკივილებზე, სიხარულზე, წარსულზე, მომავლის ფიქრებზე, მაგრამ ვერასდიდებით ვერ მოვითმენ იმ სიყალბესა და სიცრუეს, რომლის თავზე მოხვევასაც მიბირებთ. თუ მართლა ცოდვილი და გარიყული ბრძანდებით, მიბრძანდით მონასტერში, ან სადმე მიყრუებულ ადგილას... არა, მე იმას კი არ ვამბობ, რომ თქვენ არ იტანჯებით... ო, არა! შეიძლება თქვენ პოეტური ნატურაც გაქვთ. სიამოვნებით მოგისმენთ, ავკრეფ თქვენი ბედნიერებისა თუ უბედურების ნამცეცებს, რომელსაც ჩემთვის გაიმეტებთ, მაგრამ ერთი წუთითაც არ იფიქროთ, რომ ეს ნამცეცები ღვთიური საკვებია.

* * *

მამაკაცის იდეალი მამაჩემი იყო ჩემთვის. სანამ თბილისში ცხოვრობდა, მხატვარი ყოფილა. მერე აქ ჩამოსულა, კრასნოდარის მხარეს, აქ გაუცვნია დედაჩემი და დარჩენილა კიდეც. დედა უბრალო ქალი იყო — მკერავი. მეზობლები ახლაც აღფრთოვანებულნი მეუბნებიან — როცა შენი მშობლები ხელგაყრილნი გამოვიდოდნენ ქუჩაში, ხალხი გაოცებით ჩერდებოდა და ისე უყურებდაო.

მაგრამ მამაჩემი მარტო სილამაზის გულისთვის როდი იყო ჩემი იდეალი; მოგიყვებით, როგორ დაიღუპა იგი.

(მაშინ შვიდი წლის თუ ვიქნებოდი).

მამაჩემი ერთი შეხედვით მეტად მოკრძალებული კაცი იყო. ჩვენს გვერდით ერთი ლეკი ცხოვრობდა, რომელსაც გაგიჟებით უყვარდა დედაჩემი. როცა დედა გათხოვდა, ჩვენს ოჯახს დაუმეგობრდა; მაინც არ კარგავდა იმედს. მამამ ამის შესახებ არაფერი იცოდა (დედაც ვერაფერს ეუბნებოდა, ეშინოდა). ერთხელ ოჯახში წვეულება გვქონია. სიმთვრალეში ლეკს წამოუყრანტალებია — შენი ცოლი მიყვარსო. მამა ჯერ გაოცებულა, მერე გარეთ გამოუყვანია და უთქვამს, ამიერიდან ფეხი არ დაედგა მის ოჯახში. ლეკს გაულანძღავს და ყელში სწვდომია. ამტყდარა ჩხუბი.

როცა გაუშველებიათ, ლექს შეუთავაზებია — „ბარაბანი“ ვითამაშობო-
თო. ამ ძველი ჯარისკაცული თამაშის პრინციპი ალბათ ყველამ კარგად
იცით: იარაღში ერთ ტყვიას ჩადებენ, მის მოძრავე ნაწილს დაატრიალე-
ბენ, ლულას საფეთქელთან მიიტანენ და სასხლეტს თითს გამოჰკრავენ.

მამა პირქუშად მდგარა.

— არა! — უთქვამს მას, — მე ყოველთვის ნაღზე ვთამაშობ!

ლექი ვერ გარკვეულა, რაში იყო საქმე.

— ლაჩარო!

მამინ მამაჩემი შინ შესულა, გამოუტანია იარაღი, ამოუგდია სავაზ-
ნედან ერთადერთი ტყვია და ასე, ექვსტყვიანი მიუწოდებია მეტოქისთვის.
ლექს ხელი აცახცახებია.

— ლაჩარო! — უთქვამს მამაჩემს, იარაღი გამოუგლეჯია, ჯერ მის-
თვის დაუხლია შუბლში, მერე თავისთვის.

ეს ამბავი თქვენ, რა თქმა უნდა, წარმოუდგენელი მოგეჩვენებათ.

იფიქრებთ, რომ მამაჩემი გიჟი იყო, ან ეს ამბავი არ მომხდარა და ვი-
გონებ. ჩემთვის ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს.

* * *

ჩემის აზრით, ადამიანები სულიერი სამყაროს მოთხოვნილებებისდა
მიხედვით, ორ ჯგუფად იყოფიან: ერთნი — მოცისფრო-მოყავისფრო ფე-
რებით დატყვევებულნი, მეორენი — თმაგაწეწილნი, ცეცხლოვანი ქარიშ-
ხლის ბეგრებად ქცეულნი. არც ერთს არა აქვს უფლება განსაჯოს ერთ-
მანეთის საქციელი. მაგრამ რატომღაც ასე არ ხდება; მშვიდი გონება ყო-
ველთვის ან დასცინის, ან განცვიფრებით უმზერს გადარეული ქარიშხლის
როკვას. პირდაპირ მეცინება, როცა გავიგებ, როგორ საუბრობთ მამაჩემის
საქციელზე, ბატონო მშვიდო გონებაე! მაშ როგორ მოქცეულიყო? გა-
მოეჩინა დიდსულოვანი მოთმინება, არაფრად ჩაეგდო მიყენებული შეუ-
რაცხყოფა (რადგან შეურაცხყო მასზე მდაბალმა) და ამპარტავანი, თავის
თავში დარწმუნებული ინდაურივით გაფხორილს ღიმილით ენიშნებინა:
„შენ შენი სიცოცხლე არად გიღირს, რადგან არც არაფერი ღირს, მე კი
სხვა იდეები მაქვს ცხოვრებაშიო!“.

არა! ჩვენ სხვა ხალხი ვართ, ბატონო მშვიდო გონებაე და საერთოდ...
გონებაე! ჩვენთან თამაში არ შეიძლება!

მამაჩემი მხატვარი იყო, ნამდვილი მხატვარი! ხელოვნება წარსდგა
ზღუდის წინაშე. ზღუდემ შესთავაზა — ერთმანეთს ისე შეხლოდნენ, რომ
თავის გატეხის შესაძლებლობა ნაკლები ყოფილიყო. ხელოვნებას კი ბევრ-
ჯერ ჰქონდა თავი გატეხილი და არ ეშინოდა კიდევ ერთი ჭრილობისა.
შმაგი ხარხარით ეკვეთა მის წინ მდგომ პიტალო ქვას, დაამსხვრია, გაანა-
ღგურა იგი და თვითონაც შუბლმენგრეული მიწვა მის გვერდით.

ის რომ ცოცხალი დარჩენილიყო, ვერასოდეს ვერ მაჩვენებდა ასეთ მაგალითს — გაფაჩივებული ძუღლის ისტერიული პათეტიკისა.

ეს ისტერია თქვენ შეყვარებული გოგონას ისტერიაში არ აგერიოთ, ბატონო ჩემო. ნუ მოჰკიდებთ მას დიდაქტიკის ტლაპოში მოთითხნილ ხელებს... იგი, თქვენ რომ გგონიათ ის არ გახლავთ... ქარიშხალია, ქარიშხალი, რომლის წინ მე მდუმარედ ვდგავარ. ვდგავარ და სახეზე ყვავილების ნიაღვარი მეხეთქება — მამაჩემის სისხლით შეღებილი ყვავილების ნიაღვარი.

* * *

სახლში მისვლისთანავე ლოგინში ჩავწექი. ნელიმ გუშინ მიგდებული კაბის ქსოვა განაგრძო. გამახსენდა, რომ წუხელ ჩვენს ბაღში წიგნი დამარჩა სკამზე. ადგომა მეზარებოდა (არა და ისე ვერ ვიძინებ, ცოტა თუ არ წავიკითხე). ნელისთვის მეთხოვა, შემოიტანე მეთქი, მკრეხელობად მიჩვენა, ისე გაფაციცებით, მთელი გულისყურით ქსოვდა.

ავდექი და გავედი.

წიგნი ისევ თავის ადგილზე დამიხვდა.

სკამზევე წამოვწექი და კითხვა დავიწყე.

— ნინო! — შემესმა უცებ.

თავი ავწიე. მესერთან გივი იდგა... ისევ ისე თავჩაქინდრული. მივედი.

— შემობრძანდით!

უსიტყვოდ გააღო კარი და შემოვიდა.

ისევ საცურაო ტრუსები ეცვა (პლავი ოციოდე ფეხის ნაბიჯზეა ჩვენი სახლიდან დაშორებული). მაინცდამაინც გამოწყობილი არც მე გახლდით; ზალათი მქონდა შიშველ სხეულზე წამოცმული.

ღიმილით ვუმზერდი ჩემს უცნაურ ნაცნობს, რომელიც ისევ თამაშს განაგრძობდა (მორიდებით ჩამოჯდა სკამზე, მე-17 საუკუნის რაინდივით, ხელებით მიმითითა — დავმჯდარიყავი მის გვერდით),

ჩამოვჯექი.

ახლა წითელ ხრეშს ჩააშტერდა.

უცებ... ოჰო! ეს რა არის? გივიმ სრულიად მოულოდნელად, ისევ თავაუღებლად, ფრთხილად წამოიღო ჩემსკენ ხელები და გრილი ხელისგულები სახეზე შემიჩერა. თან თმა თითებით უკან გადამივარცხნა — ჩემი აწეწილი, ოქროსფერი ბურბუშელა.

არ ვიცოდი რა მექნა, ვიჯექი ასე, სახტად დარჩენილი.

თან... ცოტა არ იყოს, ვერ გამოდიოდა ლამაზად.

მეტად უხერხულად იჯდა და ეს კიდევ უფრო მიქმნიდა იმის შთაბეჭდილებას, რომ კვლავ თამაშს განაგრძობდა.

როგორც იქნა, გავბედე, მაჯაში ხელები მოვკიდე და ნელა ჩამოვარდნივარევი ვეზინე ძირს.

წამოდგა, გამოიღმა, მაპატიეთო თქვა და ხეს მიეყრდნო.

როცა დაბნეულობამ გამიარა, მივხვდი, რომ სულელურად მოვიქეცი. ეს კაცი სრულიად არ თამაშობდა.

ახლა ჩემი აფრენის ჯერიც დადგა. წამოვდექი, მივუახლოვდი ხეზე, მიყრდნობილს და ყელზე ვაკოცე.

ხელში ამიტაცა.

— ჩემთან წავიდეთ, — ჩამჩურჩულა, — აქვე ვცხოვრობ.

* * *

ნელი შეშფოთებული დამიხვდა.

— სად დაიქარგე?

უხმოდ მივაცქერდი. მერე ლოგინზე გავიშოტე.

— ზღვაზე ვიყავი.

ეჭვიანად შემომხედა. ჩაიცინა.

— ასე უცებ! რამ გადაგრიო...

თვალები დაეხუჭე. თვალწინ გივის სახე მედგა. მკერდზე ისევ ვგრძნობდი მის ხელებს და ეს წარმოდგენა მთენთავდა და მაბრუებდა. მაგრამ ერთი რამ ვერ გამეგო: ბაღში რომ ჩემს მაგივრად ნელი დახვედროდა, იმასაც ასე მოექცეოდა თუ არა...

ნელის გავხედე. ისევ ქსოვდა.

— თუ გინდა, დღეს ნავი ვიჭირავოთ. — ვუთხარი ანგარიშმიუცემლად.

— ჰა? — თავაუღებლად მითხრა — არა!

— რატომ?

— საქმე მაქვს...

ისევ ბალიშში ჩავრგე თავი. ბურანში ჩამესმა, როგორ წაიბურტყუნა ნელიმ — გეყოფა, რაც დღეს მკლავები შალეო.

გამეცინა. გადმოვბრუნდი.

— წყალი მომიტანე, რა! — ვთხოვე — ნუ ამაყენებ!

როგორც შეეძლო, ფრთხილად დადო საქსოვი, გარეთ გავიდა. ორი წუთის შემდეგ შემობრუნდა, სველი გრაფინით ხელში.

— ჭიქა არ იყო?!

— უჰჰჰ, — აღშფოთებით აიქნია თავი, — სამზარეულოში გამიყვანე ახლა, იმ ტალახში.

წყალი ტუჩებზე მეღვრებოდა და წურწურით ჩამომდიოდა გახურებულ სხეულზე, ისხმებოდა ლეიბზე...

— მანდ დღეს შენ დაიძინებ! — თქვა ნელიმ (მის ლოგინზე ვიყავი წამოწოლილი). აღარაფერი მიპასუხია. მკვდარივით ჩამეძინა.

მოედნის კიბეებზე ტოლია შემეფეთა. როგორც იქნა, გამოცუხსნლტი
შკლავებიდან და... კიბეებზე სწრაფად მიმავალს იმ წუთშივე მომაგონდა,
ჩისტვისაც ვიყავი მოსული... ისევ ჩამოვედი (რალა სხვისთვის მეთხო-
ვა)... აუჩქარებლად ამოიღო და მთელი კოლოფი მომცა: „გქონდეს, მე
პიჭებს გამოვართმევო“. ყოველთვის ასეთი ჯენტლმენი იყო, არყის სუ-
ნით აყროლებული ჯენტლმენი.

— შენი და სად არის? — ისე მკითხა, თითქოს არც აინტერესებდა.

— იქ... — ხელი უმიზნოდ გავიქნიე მოედნის შუაგულისკენ.

— ისევ ალიკასთან ცეკვავს, არა?

— თუ ვაჟკაცი ხარ, მიდი და იმათ კითხე, ჩემგან რა გინდა, მეზღვა-
ურო?

— არა! — ჩაიქნია ხელი. თვლებში ნალველი ჩაუდგა.

— გინდა, მე მეცეკვე. — ვუთხარი უცებ და თვითონვე გამიკვირდა
(ან რა სასიამოვნო იყო გივის ხელების შემდეგ ამ ტლანქ, ბანჯგვლიან
ხელებში წელის გამომწყვდევა).

— წამო — ისე მითხრა, თითქოს დამამაღლა...

— უკანასკნელი ვალსი! — გამოაცხადა რადიომ.

მოედნის მოაჯირთან გივი დავლანდე.

— ეხლავე მოვალ. — ვუთხარი ტოლიას, ხალხი გავარღვიე, მაგრამ
იქ აღარ დამიხვდა... თითქოს მიწამ უყო პირი.

* * *

სახლისაკენ მარტო წავედი. ტოლიამ თქვა — ვერ გაგაცილებო-
ან რა ბედენა იყო მისთვის ჩემი გაცილება; იცოდა, რომ შინ მისვლისთა-
ნავე კარს ცხვირწინ მივუკეტავდი.

წყვდიადში მივიკვლევდი გზას. სახეზე ნაძვის წიწვები მედებოდა.

ზღვა ისევ ღელავდა, მაგრამ ახლა ის მშვიდი მოხუცივით კი არ ოხ-
ჩავდა. არამედ რალაც განწირული, იღუმალი ხმით გოდებდა. უცებ ამ
ბგერებს რალაც ხრინწიანი ხმაც ამოყვა და შიშისაგან ამბურძღლა.

მომეჩვენა, რომ სანაპიროზე ვილაც ხარხარებდა.

შევდექი. ხმა აღარ განმეორებულა.

„ასე იციან ზედმეტმა ფიქრებმა“ — ვუთხარი ჩემს თავს, — „უკვე
პალუცინაციებიც დაგეწყო“.

ქარმა წამოუბერა და კაბა ამიფრიალა.

ფეხს ავუჩქარე. თავზე წვიმის წვეთები დამეცა. სახლამდე ჯერ კიდევ
შორს იყო. ერთი კი გავიფიქრე, მოდი, ვინმესთან შევალ და ღამის გათე-
ვას ვთხოვ-მეთქი, მაგრამ გადავიფიქრე — ნელის გული გაუსკდებოდა.

წვიმამ წამოუხშირა.

უცებ ისევ მომესმა ის საბედისწერო ხარხარი.

ახლა კი ვიკადრე და მოვკურცხლე.

შეძრწუნებული გავრბოდი.

მერე... ფეხი რაღაცას წამოვკარი და გავიშლართე.

წამოდგომის მეშინოდა, მეგონა თავზე ვილაც მადგა.

როგორც იქნა, მოვერიე ჩემს თავს და... შემზარავად ვიკივლე!

ჩემს წინ გივი იდგა! მაგრამ ისეთი კი არა, მე რომ ვიცნობდი, ჩემს

წინ გივის პაროდია იდგა... საზარელი მახინჯი, ჩაცვნილი თვალებით, ყურებამდე გახეული პირით.

თვალებზე ხელი ავიფარე...

როცა ხელები ჩამოვუშვი, აღარავინ იყო.

აქოშინებული ვთრთოდი და ვერ მომესაზრებინა, რომ უკვე სახლის წინ ვიდექი.

* * *

ბაღში შევედი და სკამზე ძალაგამოცლილი დავენარცხე. საკუთარ თავზე ვიყავი გაცოფებული. ის, რაც მე ვიხილე, რა თქმა უნდა, მოჩვენება იყო. სწორედ ამიტომ ვბრაზობდი. საკმარისია ვინმე ან რამე მომეწონოს, რომ ჩემი წარმოსახვის უნარი მას დაამახინჯებს, პაროდიად აქცევს და ისე წარმომიდგენს ხოლმე. არ ვიცი, რისი ბრალია ეს. იქნებ რაც მე ვიხილე, ნამდვილი გივი იყო, მისი სული, მრწამსი, არსება, მაგრამ მაშინ რატომ მეჩვენება ხანდახან, როცა ვარდი მიჭირავს ხელში, რომ მას გახრწნილი გვამის სუნი ასდის და არა ის კეთილსურნელი, რომლითაც ბუნებას დაუსაჩუქრებია?

ნუთუ ვარდის სურნელებაც კვდომის სიმბოლოა?

ნუთუ ყოველგვარი სილამაზე, სისპეტავე და კეთილშობილება მხოლოდ ფარსია?

მაგრამ მამაჩემი? რატომ მამა არ წარმომსახვია არასოდეს ისეთად, როგორც ახლა გივი დავინახე? იქნებ იმიტომ, რომ მე იგი აღარ მახსოვს?

რამდენჯერაც წარმომიდგა თვალწინ, იმდენჯერვე ისეთივე იყო, როგორიც ფოტოსურათზეა აღბეჭდილი, იმ განსხვავებით, რომ ნატყვიარ შუბლზე არშიად შემოვლებოდა ცისფერი შარავანდელი. თვალებში კი რაღაც უცნაური შუქი უკრთოდა. ვერ ვიტყვი, რომ ეს შუქი არაამქვეყნიური იყო... პირიქით...

მახსენდება ერთი ნაცნობის სიტყვები: ბავშვი თავის თვითგანვითარებას მითიდან იწყებს... გადადის სათავგადასავლო წიგნებზე, შემდეგ კლასიკოსებზე და ბოლოს ისევ მითს უბრუნდება.

მაგრამ ბოლო მითი უკვე აბსტრაქტული, განზოგადებული ასახვა იმისა, რაც ადამიანის გონებამ შეითვისა თავისი განვითარების რთულ გზაზე.

სული, რა თქმა უნდა, გონების პარალელურად ვითარდება და ფაქიზდება. მაგრამ მისი განვითარების ეტაპებს ვერ დავყოფთ გონების განვითარების ეტაპებისა და მიხედვით. მე ასე ვიტყვოდი მის შესახებ: ხანძრიდან ხანძრამდე.

ხანძარი, შეუცნობლობის ბურუსი, თავის შეცნობა, და ბოლოს... ისევ ხანძარი...

მაგრამ ეს ბოლო ხანძარიც იმით განსხვავდება პირველი ალიდან. რომ იგი სწავას იმ საფარველს, რომელიც აქამდე ჰქონდათ საგნებს და ცოცხალ არსებებს ჩამოფარებული და შენს წინ გაშიშვლებულ სულს წამოაყენებს ხოლმე

იქნებ მამაჩემის თვალებიდან წამოსული შუქი სწორედ ის ხანძარი იყო?

იქნებ მეც გადმომეცა მისი მაგიური ძალა და ახლა მხოლოდ სულს ვხედავ?

* * *

ერთადერთი, რასაც ისევე აღვიქვამ, როგორც არსებობს — ბახის პრელუდიებია (ორღანოზე შესრულებული). არ ვიცი, რისი ბრალია ეს: ჩემს ხანძარს არ შეუძლია მისი საფარველის დაწვა, თუ ეს მუსიკა თვითონ არის ცეცხლი. ერთ დროს, სანამ ჩემი სული ბოლო ეტაპამდე არ იყო მიღებული, ჯაზიც მხიბლავდა. არ ვიცი, ახლა რატომ არ მიტაცებს მუსიკის სფეროში ეს უახლესი მიმდინარეობა. ალბათ იმიტომ, რომ მის უკან უბრალოდ ნიჭიერი შემოქმედნი დგანან და არა გენიოსები, რომელთაც შეუძლიათ გააცოცხლონ ქანდაკება, შებოჭონ და არტახებში მოაქციონ ზღვის სიმღერა, ასაუბრონ სტრიქონები ადამიანთან.

დღეს მრავალი მეტად მცდარი შეხედულებაა ჩამოყალიბებული ხელოვნებაზე.

ავიღოთ ასეთი მაგალითი:

დგას მაგიდაზე ბროლის ლარნაკი. თანამედროვე მხატვრებს და პოეტებს გონიათ, რომ აღარ შეიძლება მისთვის ისეთი ფერის ან სიტყვაში მოქცეული ვნებების შეზავება, რომელიც ტილოზე ან ქაღალდზე ისე აღბეჭდავს ამ ლარნაკს, რომ დაუკმაყოფილებლობის გრძნობა არ დარჩეთ.

უმეცარნი (თუმცა ტკივილებით გაბრუებულ და გამწარებულ კაცს უმეცარს ვერ დაარქმევ. იგი უმწეო უფროა; ამოსდის სიბრძნის კბილი და არც ამოსდის) ამ ლარნაკს ამსხვრევენ. ამ ხალხს, რომელსაც რაღაცა მიზეზების გამო თავი გენიოსი ჰგონია, მოდით, ვაპატიოთ ეს შეცდომა... საცოდავნი არიან ისედაც: მათ ეშინიათ ახმაურებული ქუჩების, განიცდიან დევნის მანიას, აწუხებთ სივრცისა და დროის შეუცნობლობის პრობლემები.

არის მეორე ჯგუფიც: ისინი ცდილობენ მზის შუქზე ისე დაეჭიკონ ეს ლარნაკი, რომ ამ ჭურჭელში გამავალი სხივები მთლიანად მათ თვალებში შეიღვარონ. მაგრამ ეს ერთგვარად შეუძლებელია; მზის სხივები, იმის ნაცვლად რომ ლარნაკის სული ფრთხილად შემოიტანონ შენში, ამ ბრჭყვიალა საგანში მთელ რიგ დაბრკოლებებს აწყდებიან (მოდით ამ დაბრკოლებებზე ნუ ვილაპარაკებთ) და იმ ძალასაც კარგავენ, რაც აქამდე გააჩნდათ და ძალადაკარგული გინდა შეგსვლიათ და გინდა არა, ქალბატონებო და ბატონებო.

თქვენ ალბათ გაინტერესებთ მე როგორ მოვიქცეოდი, რათა ისე აღმექვა ეს ჭურჭელი, როგორც არსებობს? ვერ მოგატყუებთ, არ ვიცი. მაგრამ ინსტინქტურად ვგრძნობ, რომ ზემოთმოხსენებულ პირთა მიერ არჩეული გზა, ამ ლარნაკის აღქმისა, — მცდარია.

* * *

ვაკვირდებოდი (მგონი ამას თვითონაც ამჩნევდა, ისე დაჟინებით ჩავშტერებოდი): ქერა თმა, შავი, წყლიანი თვალები, შეშუპებული გულები, ფერმკრთალი, ოდნავ ჩავარდნილი ლოყები, მაღალი შუბლი...

ერთმანეთს ჩაკრულნი ვიწექით სილაზე. მწყინდა, რომ მთელი ამ ხნის განმავლობაში ერთი საალერსო სიტყვაც არ ეთქვა ჩემთვის. არა და არ შემიძლია ზოგი ქალივით ნახევრად ხუმრობის ტონში ეუთხრა მამაკაცს — შითხარი რამე საალერსო მეთქი („მიყვარხარ“ რომ თავი დავანებოთ).

ოქროსფერი სხეული ბრინჯაოს ქანდაკებასავით მოჩანდა ნაცრისფერ, ბრჭყვიალა ნიადაგზე. უფრო მაგრად მივეკარი და მკერდზე ვაკოცეთავი ამაწევიანა, შემომხედა, თმაზე ხელი გადამისვა, გამიღიმა (მომეჩვენა, რომ რაღაც სასიამოვნო უნდა ეთქვა), გავირინდე... მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ, ისევ გულზე მიიყრდნო ჩემი თავი და ღუმილის სამყაროში შეცურდა. ცოტა არ იყოს, გავბრაზდი. ეს კაცი ჩემს ისედაც აწეწილ ნერვებზე თამაშობდა; ვერ წარმომედგინა, რომ თბილი სიტყვა არ ემეტებოდა. ტრაბახში არ ჩამომართვათ, მაგრამ მე მამის ასლი ვარ, მამა კი...

არ იფიქროთ, რომ რახან მამას ვვარ, მამაკაცური იერიც დამკრავს: პირიქით — მამაჩემი იყო ქალვით ლამაზი. მხოლოდ მიხრა-მოხრაზე, მკაცრად შეკრულ შუბლზე და დამცინავ ბაგეებზე შეატყობდით, რომ თქვენს წინ ვაყვანი იდგა. ალბათ ამას თვითონაც გრძნობდა, რადგან ყოველთვის წვერგაუზარსავი დადიოდა.

როცა დედა კვდებოდა, აგონიაში მყოფს მოეჩვენა, რომ მე მამაჩემი ვარ... მიმიხმო, აცახცახებულ ხელებს დიდუბანს მისვამდა პირისახეზე. „მამ ალსდექიო“ — მეუბნებოდა მთლად შეცვლილი ხმით და ასევე, გარდაიცვალა: უკანასკნელ წუთამდე ეგონა რომ ქმარს ეხვეოდა.

გაბრიელ ურბნის ძე

ჩემმა მეგობარმა თითქოს ჩემი ფიქრები ამოიცნო — ისევ ისევე.
ვა ხელი სახეზე.

შევკრთი.

— წავიდეთ! — ვთქვი და წამოდგომა დავაპირე, მაგრამ მხრებზე მომეხვია და ისევ თავისკენ მიმიზიდა.

საშინლად გაყინული ხელები ჰქონდა. შემეშინდა — ისევ ისეთი არ მომეჩვენოს, გუშინ რომ ვნახე მეთქი. კინაღამ არ ვკითხე — წუხელ მართლა ის ხომ არ ხარხარებდა სანაპიროზე. ამის გაფიქრებაც ვერ მოვასწარი, შუბლი შეიჭმუნა და განზე გაიხედა.

„ერიპაა!“ — გავიფიქრე გულგახეთქილმა, მაგრამ მივხვდი, რომ ვაჭარბებდი. მეჩვენებოდა, თითქოს ამ კაცს ფიქრების წაკითხვა შეეძლო.

„თუ ტოპავ საკუთარი სულიერი სამყაროს ტალახში, მარტომ ტოპე!“ — ვუთხარი ჩემს თავს ზიზლით. „სხვას რატომ ითრევ მაგ გაუქუდმართებულ მგრძნობიარობაში, რომელიც შიზოფრენიას უფრო ჰგავს, ვიდრე პოეზიას“.

„მაბატიე“ — მიპასუხა მან, — „მაგრამ ისე მეჩვენება თითქოს ეს კაციც არ უნდა იყოს უტვინო და შინაარსამოცლილი“.

„— რა ვიცი, გუშინ კი ჯამბაზად და მახინჯად მომაჩვენე და...“

„— რატომ ფიქრობ რომ ჯამბაზი ან მახინჯი უშინაარსო და სულიერ სიმდიდრეს მოკლებული ხალხია?“ — მკითხა მან, — „მათი ხელები სუფთაა, წმინდანის ხელებს გვანან“.

ეს კი აღარ დაუჯერე; „— მე კი მგონია. რომ ისინი ყველაზე უფრო ადვილად მოითხვრებიან ადამიანის სისხლში“.

„— შეიძლება შენ სწორი ხარ“, — მიპასუხა ორეულმა, — „მაგრამ თუ ჯალათად არ დაიბადე, ბოლომდე ჯალათი ვერ იქნები“.

„— ეს როგორ გავიგოთ?“

„— სრულიად უბრალოდ: მახინჯი და ჯამბაზი ჯალათად შეიძლება იქცნენ შურისძიების გამო... მაგრამ დაღვრილი სისხლი მათ დასტანჯავს.. ზოლო ადამიანი, რომელიც იტანჯება, არ არის ჯალათი“.

„— მაშ ბოლოს რა მოსდით?“ — შევეკითხე დამცინავად; „— განიწმინდებიან და ღვთისმსახურებად იქცევიან, არა? ეს გა ნ წ მ ე ნ დ ა უკვე ყელში აქვს ამოსული კაცობრიობას“.

„— არა, ვინ გითხრა რომ განიწმინდებიან. განწმენდა არც მე არა მწამს, რადგან ადამიანი მას თვითვე იგონებს. თუმცა, არც იგია ყალბი პათეტიკა... ეს კეთილშობილი, კარგი როლია. ითამაშოს ადამიანმა იგი, შეიჭრას მასში, ამით არაფერი დაუშავდება. მაგრამ მე იმათზე კი არ გელაპარაკები, ვისაც შეუძლია ირწმუნოს, რომ განიწმინდა, მე იმ ხალხზე გელაპარაკები, ვისაც ვერ ჩააცმევ წმინდანის ხალათს, რადგან იციან, რომ იგი მეტად საზეიმოდ გამოიყურება მე-20 საუკუნეში“.

ვგრძნობდი, რომ ჩვენი აზრები ერთმანეთს ემთხვეოდნენ. მაგრამ ამოსავალი წერტილი რა იყო, სიკვდილი?

„რატომ სიკვდილი“ — ჩამესმა ისევ, — „სიკვდილი! — ეს მეტად იოლი გზაა ამ ქაოსიდან გამოსალწევად. არა და... მართლაც რა სასაცილოა — სიკვდილი! ის ჯერ კიდევ მაშინ კვდებოდა, როცა ჯამბაზი და მახინჯი იყო. კვდებოდა და არ მოკვდა. ეს სიკვდილზე უარესი იყო. და ახლა შენ გინდა ასე ადვილად გაანთავისუფლო იგი?“

„— კი მაგრამ“, — ვკითხე ცოტა არ იყოს შემცბარმა, — „ჩვენ მგონი ცოტა სხვაგან გადავუხვიეთ. არადა მართლა... ჩემს გვერდით ულამაზესი კაცი წევს. ვთქვათ მას მართლაც მახინჯის და ჯამბაზის სული აქვს...“

„— მერე, მერე?“ — დაცინვით მკითხა, როცა იგრძნო, რომ გონება ამებნა და სწორად ველარ ვაზროვნებდი.

მთელი ძალ-ლონე დავძაბე, რათა საღად მემსჯელა, მაინც ვერაფერი ვერ ვთქვი.

„— კარგი, მე თვითონ გეტყვი რისი თქმაც გსურს. შენ ალბათ გაინტერესებს, რატომ აქვს მას ჯამბაზის და მახინჯის სული, არა?“

„— ჰო, მართლაც რომ ვთქვათ, ასეა“.

„— ალბათ ჰქონდა ასეთი რამ წარსულში“.

„— როგორ, ჯალათიც იყო?“

„— ეგ უკვე შენ თვით ამოიცანი. ახლა კი მთავარს მოგახსენებინა, რომელსაც შენ მკერდში ჩაკვრიხარ, პოეტური ბუნების მქონე მარადიული მამაკაცის სტანდარტია“.

* * *

თქვენში ალბათ ბევრია ისეთი, რომელსაც გაეცინება ამგვარ ტიტინზე, რადგან იგი ბანალური და არაფრისმთქმელი მოეჩვენება... მაგრამ ეს ჩემი ბრალი როდია. ეს სულ იმ წყეული ორეულის ამბებია, რომელიც ცდილობს სულელად გამომიყვანოს თქვენს თვალში; განზრახ მაჩვენებს საუბრის ისეთ თემებს, რომლებიც ძველი, გაბზარული ჭურვივით ჟღერენ. ეს მან მითხრა, რომ ნამდვილმა მამაკაცმა უნდა გაიაროს მახინჯის, ჯამბაზის და ჯალათის სტადიები და თუ ბოლოს წმინდანის ხალათის ჩაცმას ვერ მოახერხებს, კენჭებში თითთაყოფილი უნდა იჯდეს ორი ქალის წინ...

ო, წყეული! მე ხშირად მეუფლება შენი მოსპობის სურვილი, მაგრამ რამდენჯერაც ავიყვანე სახრჩობელაზე, იმდენჯერვე ის ყულფი მე ჩამომაკვი კისერზე.

რამდენჯერაც მოგიღირე დანა, იმდენჯერვე ჩემსკენ მოატრიალე მისი ალესილი პირი.

ეს შენ ცდილობ დამანახო უხილავი და მერე შენვე დამცინი, რომ მე ბანალური და გულისამრევი ვარ.

მაგრამ ბოლო დროს ვისწავლე შენგან თავის დაცვაც და რთულ მდგომარეობებში მე ბანალობის განსახიერება ვარო, გპასუხობ, რომ მე ქეშმარიტებას უფრო ვგავარ, რომელსაც არ ეშინია არავითარი ზედმეტი სახელისა.

ეს შენ მაქციე მაზოხისტად, წამართვი სიყვარულის უნარი, გამთელე და ყოველდღიური ტანჯვა-წამების ბორბლებქვეშ შემავადე.

შენ წამართვი ბუნებასთან ტკბობის უნარი.

მაგრამ ვიცი! დადგება ყველას განსჯის დღე! მე შევძლებ ისე ჩამოგაცვა ყულფი, რომ თვით არ დაგზარალებ და ასე მიგათრევ სამსჯავროზე — ყოველგვარი სილამაზის წამბილწველს და ჩემს გამამასხარავებელს!

* * *

აღვზნებული მივდიოდი სახლისკენ. ვგრძნობდი, რომ ხალხი გაცივებით მიმხერდა. მხოლოდ სასაუზმესთან მისვლისას მივხვდი, რომ ლიფი შემსხნოდა და ჩამოვარდნაზე მქონდა. ამაშიც თითქოს ვილაც უხილავის ხელი ერია, რომელსაც ჩემი საბოლოოდ შერცხვენა ჰქონდა გადაწყვეტილი.

„ბრიყვო!“ — დავუყვირე მრისხანედ — (ქარი კი მეხვეოდა და ჩემს წალებას ლამობდა), „ნუთუ ფიქრობ რომ ამით შემარცხვენ? შენ ვერასოდეს შესძლებ ისეთად დაანახო ჩემი თავი ხალხს, როგორც მე ვჭვრეტ მას! იხილეთ, იხილეთ პირველყოფილი სილამაზე, ხარბო სვადებო! იხილეთ საფარველი გაყინული ცეცხლისა... მაგრამ ნუ შეეხებით! იგი თქვენ ხელს დაგწვავთ! ჩამთვალეთ გიყად, როგორც აქამდე მამაჩემს თვლიდით! შეინახეთ მკერდი კაბის ქვეშ, სულით კი ოქროს საპირფარეშოს კედლები წმინდეთ! ჩათვალეთ ჩემი ისტერია უბრალო ქალის ისტერიად და არა თვით ბუნების წივილ-კივილად, რომელიც მოსამშობიარებლად წევს სისპეტაკის სარეცელზე და ჯერ არნახული ძალის ხანძარი უნდა შობოს! გამიწეწე თმები ქარიშხალ... შეიხიზნე სული ჩემი შენი დიადი ფრთების ქვეშ... არა არს ძალა, რომელიც გაგვყრის ურთიერთს ამ შეერთების შემდეგ! უმტკიცესი იქნება ჩვენი კავშირი! და ჩვენ — შიშველნი და ულამაზესნი მოვედებით მთელ სამყაროს და ვაუწყებთ დაბადებას ახალი ხანძრისას! ამაღზევე უბიწოთა ზედაც, რამეთუ ვიყო თვით ხელოვნება, რომელიც მამაკაცის მკლავებს საჭიროებს...

იმდერე ცეცხლო, — წარსულის ექოდ! მაგ ხმაში ვისმენ ჟღრისაღს ლითონის! გარყვნილ მუსიკის უბიწო ლექო! — ბგერები — ბრმები და უთითონი დატოვე დაბლა! შეემსხვერ ტალღად აწმყოს ნაპირებს — შმაგი პითონი! მტკივა ტირილი, — ქცეული ბაღლად, — რომელიც ახლა დაწვებს მიკოცნის!

ქეშმარიტი პოეზიის ზღვაზე არასოდეს არ იტივტივებენ ცინიზმის ნერწყვით ან ხბოს ცრემლებით გაფისული ტივები. დრო მათ აღუშფოთველად დაშლის და ამ ზღვის მორევში მოაყოლებს, რომელიც მტვრად აქცევს მის ჭუჭყიან მორებს.

ვერც ფილოსოფიურ სიბინძურეს მოითმენს იგი, ტალღებზე აათამაშებს და სახეში ესვრის ხოლმე პატრონს.

ამ ზღვას მხოლოდ ადამიანის ნერვებისაგან დაწნული გვირგვინების ატანა შეუძლია.

გვირგვინზე ნაცრისფერი, პატარა ჩიტი ზის და მის მკეწარ ფოთლებს კენკავს.

დაცურავს გვირგვინი, ტრიალებს მორევის ირგვლივ, იწინწკლება ათასგვარი სიბილწის შეხედებით, მაგრამ ზვირთები უმალ ჩამობანენ ხოლმე დასვრილ ადგილებს.

იშვიათად მოხვდება იგი ამ მორევში.

ხოლო როცა მოხვდება, ცეცხლის თაიგულად იფეთქებს და ნაპერწკლებს ციციანთელებივით გაფანტავს წყვდიადში.

ნაპერწკლები ხანძრად იქცევიან.

ხანძრის ენები მზის სხივებისაგან დაწნული ნაწნავებივით აღიტყორცნებიან ცისკენ.

ცხელია ეს ნაწნავები, რომლებიც კიბეებს გვანან, უგრძეს კიბეებს, რომელთაც ერთი ბოლო ამ უძირო ზღვის ფსკერზე უდგათ, მეორე კი იქ... სადღაც...

* * *

როცა გამოვფხიზლდი, მზით დამწვარი, შეშფოთებული სახეების ალყაში აღმოვჩნდი. მთელმა აგზნებამ გამიარა და ამ სახეებს ნაცემი ძაღლივით შევეყურებდი. ვილაც ხნიერი ქალი მომიახლოვდა... უხმოდ მომაწოდა ლიფი...

მკერდზე ავიფარე (შეკვრის თავი აღარ მქონდა)... წელმოწყვეტილი ავდექი, მაგრამ ისევ მოწყვეტით ჩავიკეცე. კვლავ ხალხს მივაჩერდი; როგორ მინდოდა ახლა ჩემს წინ გივის ფერმკრთალი ხატებაც ამოტივტივებულიყო...

ვიგრძენი, ვილაც ხელს მიწვდიდა.

ავიხედე...

თავზე ექიმი მადგა და მილიმოდა.
როგორც იქნა, ადგომა შეეძელი...
ხალხი ნელ-ნელა დაიშალა...

* * *

სახლში წასვლა არ მიწოდდა. სანაპიროს დავყვევი. უცნაური გრძნობით ვიყავი განმსჭვალული. ვგრძნობდი, რომ რაღაცისაგან განვთავისუფლდი, მაგრამ ამ განთავისუფლებამ თითქმის დამაცარიელა კიდევ.

მზე ნელ-ნელა ეშვებოდა ზღვაში...

„პიპი!“ — ჩავიციენე სარკასტულად — „მკვდრის მზე! მოგინახეს რაღა, სახელი, ორანგუტანგის უკანალო!“

„ოჰო!“ — გავიფიქრე უმაღლეს — „ხედავ, დაცარიელებამ ცინიკურად განგაწყო უკვე... ოჰო! ეჰე!“

„ოჰო! ეჰე!“ — დავიძახე ხმამაღლა.

ხედი კი სულაც არ იყო მასხრად ასაგდები; ზღვაში ჩაშვებული მზის სხივები წითელ წვიმასავით მოჩქეფდნენ და სისხლისფრად ღებავდნენ არემარეს. უცებ წარმოვიდგინე, რა არაჩვეულებრივი კონტრასტი იქნებოდა წითელი ვერცხლისფერთან (პიპი! ესთეტიკური ტკბობის სურვილო, შენც მოხვედი?).

„მაგრამ ცინიზმი?“

„ეჰ! რამდენჯერ უნდა გითხრათ, რომ ცინიზმი დიდხანს ვერ ძლებს, ის ქრება... და სული ისწრაფვის სილამაზის სახლებურად აღქმისაკენ“.

სილაზე დავჯექი და სახე მივუშვირე მზეს.

„თუმცა არა!“ — გავიფიქრე კიდევ ერთხელ — „ვერცხლისფერი წითელთან კი არა, წითელ შუქში გახვეული ვერცხლი“...

„— გამარჯობათ!“ — ჩამესმა ყურში ორეულის ხმა.

„— მორჩა ყველაფერი!“ — ჩავილაპარაკე ნაღვლიანად — „ესეც მობრძანდა, რათა კვლავ დამმუხტოს, აღმაგზნოს და მეგრე, — დაცარიელებული და გამოფიტული, უგონოდ გამშხლართოს ყველას თვალწინ!“

* * *

მუხლებზე მკოცნიდა.

ვნეტარებდი.

ძლივს ამოვადლებინე ხმა!

თუმცა რა ხმა, ისე ჩურჩულებდა, რომ არაფერი მესმოდა.

ჩემი კარგი, საყვარელი მუნჯი.

ისევ მიწეწავდა ოქროს ბურბუშელას.

ნადგის ტოტზე ერთმანეთის სულებთან დადებული ზავის აღამივით
ფრიალებდა ჩემი ცისფერი კაბა.
შორიდან რაღაც სიმღერისმაგვარი ხმა შემომესმა.
ყურადღება არ მიმიქცევია...

ლურჯ მღუმარებას მიაპობს ნავი და სიყვარულის ორი ნიჩაბით
ვშორდებით ქალაქს... ზვირთებთან დავით ვნების ნაპირთან
მისვლას ვიჩქარით... შორი მანძილი... იმედი ცოტა... მაგრამ
ეს ცოტა ჩვენთვის ბევრია... გქონდეს იმედი — არ არის ცოდ-
ვა; ეს ნიშნავს — მტერი ვერ მოგერია... ვერ მოგერია, უბიწო
დარჩი, და ვერ მოგხიბლეს მატარებლებმა, რომლებიც ბასრი
ფოლადის ლანჩით სრესენ უძველეს მშვენიერებას...

ხმები კი ახლოვდებოდნენ.

სწრაფად ჩავიცვი კაბა. ისიც წამოიწია.

ტოლია და მისი ამფსონები იყვნენ, გახეთქილი მთვრალეები.

— მეზღვაურებს სიცოცხლე! — მივესალმე მხიარულად.

მძიმედ დამიკრეს თავი და გზა განაგრძეს.

უცებ ტოლია მობრუნდა, მომიახლოვდა.

— ნელი ხომ არ გინახავს?

— შენ წარმოიდგინე, არა...

— გადაეცი, რომ აღარ დამენახოს... საერთოდ!

— ოჰო, როდის გივარდებოდა თვალში?

არაფერი მიპასუხა, ზურგი შემაქცია. ყური მოგვარი თითქოს ჩაილა-
პარაკა — „ერთი თქვენი კახპაო!“

გველნაკბენივით წამოვხტი:

— აბა... აბა!

ბიჭოს! არ შემობრუნდა და გაფხორილი მამალივით არ დადგა, თით-
ქოს მე მივაყენე შეურაცხყოფა!

გივის გადავხედე; იჭდა და უდრტინველად შემოგვყურებდა. ისე
ბრყევულად იყურებოდა, კინაღამ არ გავუშაღე და ვღეწე. ტოლია ისევ
მიბრუნებას აპირებდა, მაგრამ გივის აღუშფოთველობით გამწარებულმა
აღარც მახსოვს, რა მწარე-მწარე სიტყვები მივახალე ზედიზედ, რომ უცებ
მომიახლოვდა, ნიკაპში ხელი ამომდო და ისევ „კახპაო“ — გამიმეორა.

მივაფურთხე.

ხელით ნელა მოიშორა სახიდან ღვთის წყალობა, რომელიც მას აღ-
ბათ გესლი ეგონა და ისეთი სილა მტყიცა, როგორსაც იმ წუთში ნამდვი-
ლად არ დავიშურებდი გივისთვის.

დავეცი.

ტუჩებიდან სისხლმა გამოჟონა.

ტოლიას ამხანაგები ეცნენ და გვერდზე გაათრიეს.

— ლაჩარო! — ზიზღით ვუთხარი ჩემს მეგობარს.

ტოლია დაჭრილი დათვივით ღმუოდა და ისევ აქეთ მოფრევდა. გივი ისე წამოიზლაზნა, თითქოს ეზარებაო.

ხელი ჯიბეში ჩაიყო და მშვიდად გაემართა მთვრალეებისაკენ.

იმ წამსვე მივხვდი, რასაც მოასწავებდა ეს და გაათრებით ჩავებლაუჭე მაჯაზე.

ფრთხილად მომიშორა.

თვალისმომჭრელად იელვა ბასრმა ფოლადმა.

სახეზე ხელები ავიფარე.

დიდხანს ვიყავი ასე.

მერე თითებშუა გამოვიხედე.

ჰოი საოცრებაჲ!... გივი გდია ძირს... სცემენ! აი, ვილაცამ ქუსლი ჩააზილა! თმებით ათრევენ... ყველანი ხრიალებენ! ის კი ფართხალებს და... იცინის! იცინის ჩემი ბიჭი! ჩემი საყვარელი მუნჯი! გაუშვით ხელი! ქვა!... ო, როგორ ჩაარტყეს ქვა! ლოყა ჩაეხა! შადრევანივით გადმოხეთქა სისხლმა... თავი დანებეთ! გევედრებით, გემუდარებით! მართალია, მას თქვენი დახოცვა უნდოდა, მაგრამ ასე მაინც არ დაგტანჯავდათ! მხეცებო! ნადირებო! ოჰ! შეიბრალებთ! გევედრებით! გემუდარებით! ეს რაა... ხელი გადაუგრიხეს... მუხლზე არტყმევინებენ თავს! გლეჯენ! ფლეფენ! ანადგურებენ! ის კი... იღიმება! იღიმება ჩემი მუნჯი, ჩემი საყვარელი ბიჭი, ხელი გაუშვით მეთქი! პერანგი შემოახიეს... ნეკნებს უმსხვრევენ! წყეულნო! ჯალათებო! რას შვებით, რას!

ბლუჯა-ბლუჯა ჩამომქონდა თმა და მეც გივისავით გგორავდი, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ის იცინოდა, მე კი შეშლილივით ვკიოდი... გაცოფებული ვფხოჭნიდი მიწას... ფრჩხილები მემსხვრეოდა, მომაცვდევით ვიგრიხებოდი! ერთი მეც მომაყოლეს ზურგში... შემომესმა, თითქოს ხერხემალმა გაიტკაცუნა. ტკივილებისაგან მთლად დაკრუნჩხული მიგფორობდი ჩემს მეგობართან, ხელები გავიწოდე მისკენ... უცებ...

ვილაცამ გამეტებით, მოწყვეტით ამოარტყა წიხლი!

გულადმა დაეცა.

ეს რა არის...

ყელზე დააჭირეს ფეხი...

მთელი ძალით აწეებთან...

თვლები გადმოეკარკლა...

მთლად გალურჯდა...

და...

მაინც...

იცინის!

იცინის და რაღაც უცნაური სინათლე მოიღვრება მისი არსებიდან! ეს კი რაღაა!

ლმერთო ძლიერო!

მამა, ეს ხომ მამაჩემია! აი, ის ნატყვიარი, ის შარავანდედი!

ჰა... ა! მაშ ასე არა? წმინდანებს ვცემთ ბატონებო?! ხელოვნებას ვა-
თრევთ ლაფში?! კეთილშობილების სილამაზეს ვამახინჯებთ?! ვბილწავთ,
ვრყვნით დ ფეხქვეშ ვთელავთ სისპეტაკეს?! არა! ეს არ მოხდება!

სახელითა მამისათა და ძისათა წმიდისათა! (აკივლებულმა აღვიტაცე
მიწაზე დაგდებული დანა).

ამინ!

ამინ!

ამინ!

ა ვ ტ ო რ ი ს ა ბ ა ნ

გადადი ლოცვავ მუსიკაში, მუსიკავ — ისევ მას მიედვარე, ვინც აღ-
გავლინა.

წარიღე იგი შენის ფრთებით, განფინე ღრუბლად, წვიმად აქციე, ჩა-
მოღვარე უფლის ცრემლებად.

კვლავ აღადგინე ლურჯი ტბიდან, შეასხი ხორცი, დატანჯე ისევ, აღ-
ოდინე, დადაგე, დაწვი, აღაქმევინე სული ამა საუკუნისა. განწიდე
ორად: დააყენე კედლის წინაშე, განაცდევინე, რა ძნელია მისი დამსხვრევა.

ჩამოუღვარე ჭრილობიდან ცრემლი და სისხლი, კვლავ გაუმთელე
მერმე იარა.

სიტყვანო ჩემნო, როგორ მინდა იქცეთ ბგერებად, იმ ლოცვად იქცეთ...
ამ ქალღმრთლის მიწიდან უცებ აღმოიზარდოთ, დაიგრაგნოთ ცეცხლის ენე-
ბად... გამხვიოთ შუქში ვარდისფერში, ჩაქრობის ჟამს კი მეც თან წარმი-
დოთ, იქ — ქალღმრთელში, არ ვიცი, სადღაც... და განვისრუტოთ ერთმანეთ-
ში ამიერიდან.

* * *

ბუჩქებში ვიმალებოდით.

ბილეთები უკვე აღებული გვქონდა.

სახლშიც არ გამივლია.

კიდევ კარგი, გივი იმ დღეს თავის განუყრელ ტრუსებში არ იყო გა-
მოწყობილი.

როგორც იქნა, ჩასხდომაც დაიწყო.

თვითმფრინავში ცხელოდა.

თავი სახურგეზე მქონდა გადაყრდნობილი.

ვთვლემდი.

თვალწინ ისევ ის ამბავი მედგა — ჩემსკენ გამოწვდილი, განწირულად აყვრებული ადამიანების ხელებით...

„ჯალათიც გავხდი“ — გავიფიქრე — „მაგრამ ვისი ნება აღვასრულე? ნუთუ მაინც ჯალათი ვარ?“

სისხლი, რომელიც იმ წყეული მოგონების ღარიდან წვრილ ჭავლებად მოშხუოდა, ყოველგვარ თავის გამამართლებელ არგუმენტს ეღვრებოდა და წითლად ღებავდა. შემაჟრჟოლა.

„შენ ხომ ცოცხალი ხარ! რაც მთავარია — შენ გადარჩი!“ — გადავხედე გივის. მისი ხელი ავიღე, სახესთან მივიტანე და ლოყაზე მივიდე.

შემომხედა.

— ტოლია ალბათ გადარჩებოდა. — თქვა მან.

— გინდა რომ გადარჩეს?

თავი დამიქნია.

დავფიქრდი.

ისევ შევხედე.

„მართალია“. — გავიფიქრე — „მეც მინდა... ნეტავ გადარჩენენ ყველანი... ყველანი... მაგრამ, ამას ხმამალა მაინც არ ვიტყვი...“

უცებ ისეთი რაღაც მომივიდა აზრად, თმები ყალყზე დამიდგა.

„გარბიხარ!“ — ჩამძახა ორეულმა — „მამაშენი კი არ გაქცეულა, ის პატიოსნად მოკვდა!“

„როგორ? ესე იგი, აღვასრულე და მეც უნდა აღვასრულდე? მაშ ფუტკარი ვყოფილვარ!“

„ლაჩარო!“

„კარგი, მაგრამ... გივი?!“

„გგონია, ის აიტანს სისხლიანი ხელების ფათურს?“

„— ეს ხელები მას იცავდნენ!“

„— მაგას მნიშვნელობა არა აქვს... ისე კი იცოდე, რომ ეგ ხელები მას ამიერიდან დასტანჯავენ“.

ცრემლები მომადგა.

ბინდივით ჩამოწვა წინ რაღაც.

ვიჯექი ასე, გარინდული, სანამ თვითმფრინავის ბორბლები ზრიალით არ გაგორდნენ თბილისის აეროდრომის ბილიკზე.

აეროდრომიდან ფეხით წამოვედით.

გაკვირვებით გვათვალიერებდა ხალხი.

ან რა დიდი მოსაწონები ჩვენ ვიყავით; გივის სახეზე წითლად უელავდა იარა, მე კი მთლად ტანსაცმელშემოფლეთილი გახლდით.

მანქანების სადგომთან მისვლა შეგვარცხვა.

ნადრევი შემოდგომის ფოთლებით მოფენილ ტრასას გავყევით.

რამდენჯერაც დავუქნიეთ ხელი მანქანას, იმდენჯერვე გააჩერეს... მაგრამ... მერე... ისევ ნელ-ნელა დასძრავდნენ და გზას აგრძელებდნენ ხოლმე. არ უნდოდათ ალბათ მანქანის საზურგეების დასვრა.

ან მართლა ვის ესიამოვნებოდა ასეთი ტალახი!

როგორც იქნა, გამოჩნდა ვიღაც ღვთისნიერი.

მალე სახლამდეც მივედით.

სადარბაზოში ხალხი იყო.

ვილაცას პანაშვიდს უხდიდნენ.

ძლივძლივობით გავარღვიეთ ბრბო.

ბინაში შევედით თუ არა, გვიმ თავის საწოლ ოთახში შემიყვანა, — „ღამიცადე, მე ახლავე მოვალო“, მითხრა და გავიდა.

ძალაგამოცლილი გავიშოტე ტახტზე, მაგრამ რა დამაძინებდა, ისე ვიყავი აგზნებული.

ტახტთან მიდგმულ მაგიდაზე პატარა, მინიატურული მაგნიტოფონი წამოსკუპებულიყო.

ანგარიშმიუცემლად დავაჭირე ღილაკს თითი.

ავე მარია — ამოფრინდა მაგნიტოფონიდან შავი პეპელა. ავე მარია — ეხლებოდა ბროლის ქალს ფრთებით. ავე მარია — იწოდა ცოცხლად. ავე მარია — ცახცახებდა როგორც ფოთოლი. ავე მარია — პოეზიის მღუღარე ცრემლი. ავე მარია — გადამყვანი ცისკენ გონდოლი. ავე მარია — მომაკვდავი, ჯვარცმული, მსხვერპლი. ავე მარია — ობოლი. ავე მარია — მოუტანე ტანჯულ ქალს შვება! ავე მარია — ნუ ჩააქრობ სიყვარულს მისას! ავე მარია — იფერფლება, ნელ-ნელა კვდება. ო, ასე კვდება ის სიმღერა — რომელიც ისარს მკერდში შესობილს — ვედარ იძრობს... უჭირს... იმსხვრევა იმედები და ოცნებები... ო, ყველა, ყველა! ავე მარია — ყვავილისა, მიწისა, ცისა. ავე მარია — მოუტანე უბედურს შველა! ავე მარია — შეიბრალე, შენსავით ისიც. კედლებს აწყდება, იტანჯება, თავის

თავს კიცხავს... ისიც შენსავით იმქვეყნიურ ციავით იწვის, იდე-
აგვისა და ნანობს დაღვრილ სისხლსა და რისხვას... ავე მარია —
პაწაწინა, ცისფერო გედო. მიტურდი მასთან, რა მოხდება?
ცოდება განა? მიუახლოვდი, რათა სული შენს ფრთებზე ედოს,
გადაავიწყდეს დანა. ავე მარია — უნაზესი მუსიკის ქაფო!
ავე მარია — როგორ უნდა მოყრა მუხლისა. ავე მარია —
ბგერებისგან დაწულსო ძაფო! ავე მარია — შენ სხივი ხარ
ჩვენი უფლისა.

ოთახში გივი შემოვიდა.

— ტელეგრამა მოვიდა... დედა და ძმა ჩამოდიან ხვალ აგარაკიდან.

ტახტზე პირჩამხობილი ვიწექი. გამიკვირდა, როგორ შეეძლო რაღაც
ტელეგრამაზე ლაპარაკი.

მომიახლოვდა და ხელი მხრებზე დამადო.

— გეყოფა, რაც მოხდა... — და გაჩუმდა, ხმა ჩაუწყდა თითქმის.

შემოვბრუნდი და გულზე მივეკარი. თავით ფეხამდი ვთრთოდი. სა-
ხეზე ხელებს ვუსვამდი, ვეხვეოდი, ვკოცნიდი... ო, რა ახლობელი იყო
ახლა ჩემთვის. „ძვირფასო“ — ვეუბნებოდი — „ძვირფასო, შენ ხომ ცო-
ცხალი ხარ, რაც მთავარია, შენ ცოცხალი ხარ და მე შენ გეხვევი... ო, ო
ცხელი ხარ! რა მოგივიდა? ავადა ხარ? ჩემო კარგო, საყვარელო ადამი-
ანო! მითხარი რამე! მითხარი რომ გიყვარვარ, მოგწონს ჩემთან ყოფნა...
რა მოხდება, რამე მითხრა... ნუთუ არაფერი გემეტება ჩემთვის... სულ
ღუმხარ და ღუმხარ! მე კი მტკივა... აი აქ მტკივა და კიდევ აქ! ყველგან
მტკივა... ყველგან! ყველგან!“ — ვკვითხებოდი და ვკოცნიდი... ო, რო-
გორ ვკოცნიდი... კოცნის ღროს ტუჩები მის ჭრილობაზე მომიხვდა და სი-
სხლმა გამოჟონა. წვრილ ზოლებად წამოვიდა სისხლი. ისინი ჩემს ცრემ-
ლებს ერთვოდნენ და ულამაზეს რუებად მიიკლავებოდნენ ჩვენს სახეებ-
ზე.

ეტყობა — ეტყინა ჭრილობა და ფრთხილად მომიშორა. მომიშორა!
„ო, შენ არ უნდა მოქცეულიყავი ახლა ასე! მე შენზე უფრო მტკივა...
მტკივა და საშველი არ არის! შენ ყოველთვის შეგიძლია იარაზე წამალი
წაისვა, დღეს, ხვალ, ზეგ... მე კი, მე... გუშინ! გესმის — გუშინ და მეტი
არასდროს! გელოდი... როცა ოთახიდან გახველი, დიდხანს გელოდი, მე-
გონა ადრე მოხვიდოდი. შენ მთელი საათი აღარ მობრუნდი. მეგონა —
ყვავილების მოსატანად წახვედი... და აი, მოხვედი, რაღაც ტელეგრამით!
არა! ნუთუაფერს მეტყვი! ისედაც ვიცი — ახლა ყვავილები აღარ ყვავიან,
ისინი დაჰყვნენ. მაგრამ მე მაინც მიხდოდა ჩემთვის მოგეტანა ისინი... წი-

თელი... არა! ცისფერი მიხაკები... ცისფერი, ცისფერი და მხოლოდ ცის-
ფერი! გამჭვირვალე, ძალიან პატარები და ნაზები“.

გივი ჩუმად იჯდა.

„ვიცი“ — ვეუბნებოდი — „ვიცი ეს რომანტიკაა, მაგრამ მე ისე მჭი-
რდება ის! ჩვენ ახლა ყველას გვჭირდება იგი, და ყველაზე მეტად კი მე!
მაშ რატომ არ უნდა მითხრა! ამით ხომ არაფერი დაშავდება... ღმერთო ჩე-
მო! ესეც ხომ გამჭვირვალე, ცისფერი მიხაკები არაა... ეს სიტყვაა, სიტყ-
ვა და მხოლოდ სიტყვა! მაგრამ ის ჩემთვის ავე მარია იქნება, ყველაზე
უფრო დიდი და ლამაზი ავე მარია... რატომ უნდა შეგვრცხვეს ჩვენი
გრძნობების ყვირილისა... ნუ! ნუ ავაფარებთ პირზე ხელს! გვეყოფა დუ-
მილი, სიცივე... ამით ჩვენ ვერაფერს დავამტკიცებთ, გესმის, ვერაფერს!
ასე გაივლის მთელი სიცოცხლე დუმილსა და სიცივეში... მე მცივა! მამა,
სადა ხარ მამა! ო, როგორ მცივა... ვიყინები!“

* * *

როცა გონს მოვედი, მთლად გაწუწული აღმოვჩნდი. გივი მადგა თა-
ვზე წყლიანი ჭიქით ხელში... შემფოთებული.

ელდანაკრავივით წამოვხტი.

— ხშირად მოგდის ასე? — მკითხა.

ხელში ჭიქა უცახცახებდა და ვიგრძენი — საცაა უნდა გავარდნოდა.
დავაკვირდი. არა, ეს გივი არ არის. მაშინ ამას არ მკითხავდა.

— რა მომდის? — ვკითხე მშვიდად.

— ჰა... არაფერი... აი, ეს დალიე...

ჰე! რაღაც წამალს არ მაწვდის! გესმით! მე ყვავილები ვთხოვე და
ის დამაწყნარებელ საშუალებას მაწოდებს. დასაწყნარებელ წამალს უწე-
დით შიშველ ვნებას?! ეს ხომ მისთვის საშინელი ნარკოტიკია!

მაინც... ავიღე და დავლიე.

— გივი! — მივმართე უცეზრ — რა ტელეგრამაო, რას ამბობდი?

— დედა და მამა ჩამოდიან ხვალ... შენ აქ დარჩები!

— ოო... ეს კი დიდი გაბედულებაა. — გავიქნიე თავი — ესე იგი...
ჩამოვლენ დაჰ მეჰ (მხარი ავწიე პათეტიკურად) — მაინც აქ დავრჩები?

— ჰო, შენ მაინც აქ იქნები! — ისეთი ზეიმით მითხრა, რომ მთლად
განგცვიფრდი; ნუთუ იმდენად ბრიყვია, რომ გონია დიდ პატივს დამდებს.
თუ ახლობლებთან ჩემი გამოჩენა არ შერცხვება?!

ჩაფიქრებული ჩამოვჯექი ტახტზე. თითი ისევ მაგნიტოფონის ლილასს
დავაჭირე:

— „ავ“-ო, დაიყვება, „ე“ აღარ გათქმევინე, თითი ავწიე.

— ჰოო... გივი, მართლა — მივმართე წყნარად — გინდა... — და და-
ვლუმდი. ცრემლებით სავსე ბუშტი მომაწვა ყელში და გამგულდა.

— რა?! — წაიხურჩულა. კიდევ ჩურჩულებს! თითქოს ერთი წამით შემზარდა.

— გინდა, ცოლად მომიყვანე!

არაფერი უთქვამს... გამიღიმა, მომიახლოვდა და თავზე ხელი გადა-
მისვა.

— ესე იგი, შენ არ შეგრცხვება ჩემი ცოლად მოყვანა?

თავი გააქნია, „არაო“.

— ო, ჩემო საყვარელო... — განვაგრძე თამაში (ხელები კისერზე შე-
მოვაჭდე), — ძვირფასო...

დადნა.

უცებ ისევ წამომიარა... თითი მივაჭირე ცხვირზე; „პიიპ!“

გაოცებულმა შემომხედა.

— რას მიყურებ? — ცივად კკითხე, გეგონა, შენი ცხვირიც ავე მარი-
ას დაიწვივლებდა?!

წამოდგა და ოთახში გაიარ-გამოიარა.

„მიექარავ“ — გავიფიქრე გუნებაში — „კარგი ბიჭია, ტყვილა ვუ-
რევ... თუმცა... არა, მაგრამ რაში ვადანაშაულებ? სიბრიყვეში?! დიახ, სი-
ბრიყვეში, ამაზე მეტი რა გინდა... იესო მეგონა და ნეხვი აღმოჩნდა! რა-
ტომ?! არა, არა!“ — გავიფიქრე შეძრწუნებულმა, როცა გამახსენდა, რა
ამაყად შეჰხარხარებდა გუშინ მტრებს პირში — „რა სულები ვარ! მე
თვითონა ვარ ბრიყვი! ან როგორ მომივიდა თავში ასეთი რამ! ღმერთო
ჩემო! ეს ხომ ჩემი ბიჭია! ჩემი კარგი მუნჯი!“

წამოვხტი და ჩავეხუტე.

დ ი ლ ა

გათენდა. განიბნა ლალი და ლილა ვერცხლისფერ ხეივნებზე. სარკმე-
ლი შევალე. ღამით დაგროვილი თამბაქოს კვამლი ლურჯი სულივით გა-
მოსტაცა დილის ნიავმა ჩვენი სიყვარულის სენაკს, წაიღო მადლა, წვრილ
ზოლებად დაშალა, შერწყა მზის წითელ სხივებთან და ეს უწვრილესი ბა-
ფთები ისე გაბრწყინდნენ, ვით ცრემლნარევი სისხლის ბილიკები, გუშინ
რომ სახეს მიღარავდნენ.

ო, დილავ, ფერმკრთალო, კეთილშობილო ქალიშვილო, რა გამკვირ-
ვალე და სუფთა ხარ!

ეს მე ვარ, შენი და, შენი ტყუპისცალი — დამდგარი ლოცვად!

რად მოგყავს ჩემსკენ პროზის კიბორჩხალა?!

რატომ გინდა ვინმემ თქვას, რომ მეც შენსავით წმინდა არა ვარ?!
რატომ მოგაქვს ყოველდღიურობის ჭუჭყი და სიბილწე?!
რატომ გინდა მსაჯულად მიქციო ის, ვისაც მე არარად ვთვლი?!
განა ვინმეს შეუძლია განგსაჯოს შენ?!
ო, ნუ მეტყვი, რომ ის ხალხი კეთილი და კარგია... ისედაც ვიცი.
მაგრამ განა შემიძლია გამოვიკეტო აქ და ვიქცე ცოლად?!
ეს ხომ ჩემთვის ყველაზე დიდი გარყვნილებაა!

* * *

„მანაც როგორ გავხარ დღემდის ხელოვნებასა თუ ცხოვრებაში არ-
სებულ ქალებს — მითხრა ორეულმა — ერთად აღებულთ“.

დაფიქრდი. ისევ ბანალობაში მდებდა ბრალს. თუმცა, ერთად აღებუ-
ლი, უკვე კომპლიმენტი იყო. თანაც, ქალი და პოეზია მუდამ ერთნაირია
(რანაირადაც არ უნდა გაფაქიზდნენ).

ეს რომ ვუთხარი, ისევ ჩაიცინა: „თქვენ არ გაიხარეთო“ — თქვა,
(ცოტა იუმორის გრძნობაც გააჩნდა პატივცემულს), და სარკეში შეძვრა.

გივის დავხედე.

ისევ ეძინა.

კარზე ვილატამ დააკაკუნა.

გავალე.

მაღალი ბიჭი იდგა, ჩემოდნით ხელში.

— მობრ-(ძანდით ვერ ვთქვი, მიგზვდი — სისულელე იყო. თვითონ
კი შეეძლო — მიბრძანდითო, ეთქვა).

გაკვირვებით შემათვალეირა, ჩემოდანი დადო, პალტო გაიხადა.

— გამარჯობათ!

— გაგიმარჯოს რა! — ვუპასუხე (უცებ ისევ წამომიარა), მივიზიდე
და შუბლზე ვაკოცე.

მთლად გამოშტერდა. ეს ცოტა არ იყოს მართობდა (რამით ხომ უნდა
დაივიწყო კაცმა ის ამბავი, დასწყევლოს ეშმაკმა!)

ახლოს მივედი.

თვალი თვალში გავუყარე.

— აჰ! — ისე შევუყვირე, რომ შეხტა საწყალი.

გივის გავდა, ოღონდ დამჰკნარს.

მიყურა, მიყურა და გამიცინა... ლოყაზეც მიიჩქმიტა.

— ვაჰ! — თითი მივიდე ნაჩქმეტზე — ძმის საცოლეს პწკენ...

ეტყობა, ესეც ხუმრობად ჩათვალა.

საწოლზე გაიშხლართა და მზერა ჩემს მოტიტვლებულ მხრებზე შეა-
ჩერა.

— რაო, — ვეკითხები — რაზე დაფიქრდი?

ბიჭოს! არც ეს იღებს ხმას! ყრუ-მუნჯთა არტელია, რაღა! ქართული
ენისათვის

— დედაშენი სადღაა?

— ჰა?

— ჰა და ის! — ახლა კი მართლა გავბრაზდი — დედაშენიც ხომ უნდა ჩამოსულიყო!

— კი მაგრამ... — ამოღერდა როგორც იქნა — თქვენ რატომ გაინტერესებთ დედაჩემის ჩამოსვლა?

(თქვენაო! — დამცინის).

— ჩვენ, პატივცემულო, ამიერიდან რძალი ვართ თქვენი.

წამოჯდა და ახლა მუხლებზე დამაშტერდა.

მეც ავიღე და ხალათი სულ ზევით ავჭაჩე.

„რას შვრები!“ — ჩამძახა უცებ ორეულმა — „შენ ისევ ძველი დრო ხომ არ გგონია?! თხოვდები, ქალო!“

ახლა კი დაუფერე.

— უჰ! თავი მტკივა-მეთქი — მივახალე სახტად დარჩენილს და ისევ გივისთან შევედი.

* * *

გივიმ, როგორც იქნა, გაიღვიძა.

გუთხარი, შენი ძმა ჩამოვიდა მეთქი.

გავიდა.

მალე შუა ოთახიდან ცხარე ჩურჩული შემომესმა.

გივი, ცოტა არ იყოს, ანერვიულებული შემობრუნდა.

— რად გინდოდა ეს! — მითხრა ხრინწიანი ხმით.

— რა?

— შენ უკეთ მოგეხსენება!

„ჩაუკაკლა!“ — გავიფიქრე გაბრაზებულმა. — „არა, მართლაც ცუდად მოვიქციე... მაშლია მაინც!“

იმ აზრმა, რომ უკვე მაშლიც მყავდა, პირში სიცილის ბურთი ჩამჩარა. ბურთი ისე მიხიცილებდა ყელში, რომ ვეღარ მოვითმინე და გარეთ გადმოვაგდე. ბურთმა სკუპ, სკუპო და გივის შიგ შუბლში მოხვდა, პატარა, ცხელი მზესავით.

იფეთქა, რა გაფხუკუნებსო!

— რა მოგივიდა? — ვეკითხები გულუბრყვილოდ. — ო, რა გაბრაზება გცოდნია!

უცებ... ლოგინიდან წამოვხტი და... გამეცინა.

— ბიჭო! — ვეუბნები, — რა სასაცილოები ვართ! მე — უფრო მეტად! აი, ოჯახური სცენაც მოვაწყვეთ! კარგი... მე მეპატიება... მაგრამ შენ! რა ოჯახზეა ლაპარაკი?! ნუთუ ფიქრობ, რომ ის ამბავი დაიფარება?! ნუ-

თუ მართლა შეგიძლია წარმოიდგინო, რომ უკვე ყველაფერი
რა იცი, რომ ახლა კარი არ გაიღება და არ წამოყვანენ? არადა... ჰეჰ! რომ
იცოდე, დღეს რა სასაცილო ამბავი დამემართა! როცა გამოვიღვიძე... და-
ვდექი და ლოცვა აღვაღვინე, გამიმარჯვე უფალო-მეთქი! რა სასაცილოე-
ბი ვართ გივი! არადა, იცი რას ვფიქრობდი... ვერ დაიჯერებ. ვფიქრობდი
— ნეტა როგორი ოჯახის ქალი დადგება ჩემგან-მეთქი, როგორი დედა. —
ხმა ჩამიწყდა...

მერე გივის გადავხედე.

გამშრალი იჯდა.

— ცოტაა დამრჩა, — ვეუბნები — მალე მიმაყენებენ კედელთან.

— არა, — ამბობს და... — ეს რა არის? ოჰო, ცრემლები.

— არა კი არა, კი — ვპასუხობ და მსიამოვნებს რომ ის ტირის... ტი-
რის ჩემი მუნჯი, ჩემი საყვარელი ბიჭი, ჩემი ავე მარია...

იტირე ჩემო კარგო, ჩემო ძვირფასო!

* * *

მეორე დილას უკვე ვბრაზობდი ჩემს თავზე (ასეთი ლირიული გა-
დახრებისათვის). მეჩვენებოდა, რომ სისულელე იყო გრძნობების ასე მი-
შვება. ის კი არა და, გაბრაზებულმა მაგიდაც ავაყირავე და მაგნიტოფო-
ნი გაგტეხე. გივიმ მშვიდად აიღო და ფანჯარაში მოისროლა (ფანჯარა ღია
მანცე ყოფილიყო).

გივის ძმა გოცეხელი, სახემოდრეცილი აკვირდებოდა ჩვენს მოქმე-
დებას.

გივის დედა ჯერ არ აპირებდა ჩამოსვლას.

ჩემმა მეგობარმაც ამიბა მხარი სიგიჟეში (მაგნიტოფონის გადაგდე-
ბით დაიწყო და)... მერე ჩემზე მეტი ენერგია გამოიჩინა.

არ მოგვეწონებოდა რამე და ლაწ! ხელად იმსხვრეოდა ქაშანურის
ვაზები, ფაიფურიო, ბროლიო...

რას არ ჩავდიოდით!

* * *

დიდი ხანი არ გაგრძელებულა ამ ერთ დროს მშვიდი ოჯახის სულიე-
რი რევოლუცია. მალე გივის დედა ჩამოვიდა. ამ ქალმა წყნარად აგვიხსნა,
რომ სრულიად არ იყო ვალდებული ჩვენს მიერ დამტვრეული ჭურჭლის
ნამსხვრევები ეკრიფა იატაკიდან და არც იმდენი მოთმინება ჰქონოდა,
რომ ეყურებინა, როგორ ილეწება წვითა და დაგვით შეძენილი ქონება.

გივიმ ვილაცა თავისი ნაცნობი ქალბატონის პასპორტით მოახერხა ნა-
სტუმროს ნომრის დაქირავება.

მეორე სართულზე დავბინავდით. ქვემოთ რესტორანი იყო, საიდანაც

მუდამ მთვრალი სიცილი გვხვდებოდა. ჩვენ ამას ყურადღებას არ ვაქცევდით. როცა მოგვშივდებოდა, გივი ჩადიოდა და საკმელი ამოჰქონდა ხოლმე.

ლამით გარეთ გავდიოდით და გაზონებზე ვწვებოდით.

შემოდგომა იყო და ყვავილები აღარ ხარობდნენ, მაგრამ მიწა, რომელზედაც ვიწექით, უცნაურ სურნელებას გვალვრიდა... ეს კი, მე მგონი, საკმარისია, რომ ბედნიერად იგრძნო კაცმა თავი.

ისე კი... ერთ რამეს ვნანობდით; მაგნიტოფონი რომ არა გვქონდა, რათა ავე მარია ან რამე მისთანა მოგვესმინა.

როგორც იქნა, დავითანხმე გივი, ბუდიდან ცოტა ხნით აფრენილიყო და სიმღერა მოეტანა.

* * *

„საბოლოოდ ააფრინე!“ — მითხრა ორეულმა — „სად გაუშვი ის ბიჭი!“.

გამეცინა. ისევ უნდობლობას იჩენდა ადამიანებისადმი.

„დაგიდგა აღსასრული!“ — ვუთხარი — „შენ კი ისევ ხავსს ებლაუკები! ხომ ხედავ... მთლად გავიძრეთ ტანსაცმელი. ჩვენ ახლა მე-20 საუკუნის პირველყოფილი ადამიანები ვართ“.

„ჰიპ! მეც მაგას არ ვამბობ!“ — ჩაიხითხითა მან — „შენ ველურივით გულუბრყვილო ხარ! გუ...ლუბრ...ყვი...ლო!“

ჩავფიქრდი — „მაშ, შენის აზრით, აღარ დაბრუნდება?“

„— ვინ, პაროღია?“

„— არ მჯერავს შენი!“ — ვუთხარი ამაყად — „სიყვარული შენზე ძლიერია! ის მოვა, სულ მალე... ახლა... აი, ხედავ, უკვე აკაკუნებს...“

კარებთან მივვარდი და...

ჩემს წინ შვეიცარი დგას.

ბარათს მაწვდის.

აცხცახებული ხელით ჩამოვართვი.

გავხსენი.

შიგ არაფერი არ დევს.

გიჟივით მივვარდი საბანთან, ტანზე შემოვიხვიე და ასე ჩავემხე ლოგინში.

„ხომ მიიღე!“ — ჩაიხითხითა ორეულმა. — „თან ნახე, დღევანდელი კაცობრიობის ექსტს რომ იმეორებს; ცარიელ ბარათს გიგზავნის — სელინჯერის მოთხრობის გმირივით... თავის ძმას რომ ცარიელ ქაღალდს უგზავნის. ის როგორ არის, ერთი იაპონელი პოეტის სიტყვები: „მესმის ორი ხელის ტაშის ხმა. როგორია ერთის ხმა?“ დუმილიო, გესმის! ღვთაებრივი! არ იციან, რომ მათი დუმილი სიბინძურეშია განზავებული,

მათი სულიც ამ სიბინძურეში ტივტივებს, ცეცხლი არ მოსდებია, ცეცხლი! და... ესე იგი, არც მაშინ იწოდა, ერთად რომ დაწანწალდნით და გაზონებზე წვებოდით. ვის ბაძავს? პაროდია! მახინჯი! დაგვტოვა, გესმის... შენ კი ისევ იმედოვნებ რომ მოვა და „ავე მარიას“ მოგიტანს!“

ხელი შევიქნიე.

„— არა!“ — დავუყვირე მე ისევ ამაყად, — „არ შეიძლება რომ არ მოვიდეს! ჩვენ შევუტრიეთ ერთმანეთს სისხლი და ცრემლი! მე მისი გულისათვის დავიტანჯე, გავხდი დამნაშავე, დევნილი! იგი მამაჩემია, ის ხელოვნება! ის მე არ დამტოვებს!“

* * *

ასე გავიდა სამი დღე...

* * *

მთელი ეს ხანი თითქმის სიზმარში ვიყავი.

მეოთხე დღეს პროზის მხეცმა მაგრძნობინა, რომ თუ რამე არ ვჭამე, თვითონ შემცლაპავს.

ბარბაცით ჩავყევი კიბეებს რესტორნისაკენ...

შევედი.

დავჯექი.

ყავა მოვითხოვე.

მოდის, მოფრიალებს ყავადანი... მოსდევს ოფიციატი.

„დაიჭირეს!“ — გავიფიქრე უცებ შეძრწუნებულმა — „დაიჭირეს, ჩაავლეს, ის ალბათ ყველაფერს თავის თავზე აიღებს! ღმერთო ჩემო... დახვრეტენ! რა სულელი ვარ! რეგვენი... დახვრეტენ! დახვრეტენ ჩემს „ავე მარიას“...

წამოვხტი და... ისევ დავჯექი. „არა, შეუძლებელია! მაშ ბარათი?! ბარათს როგორღა გამომიგზავნიდა? მაგრამ არა! ეს შენი გამოგზავნილი იქნება! ბილწო!“ — დავუვივლე ორეულს და ცხელი ყავა სახეში შევასხი. „უპ! ოფიციატისათვის არ მიმისხამს!“

გაშტერებულმა შემომხედა, ჯიბიდან ცხვირსაჩოცი ამოიღო, მოიწმინდა ყავის ნალექი, ხელი ასწია და...

— არა, — წავიჩურჩულე, — ვიცი, შენ არ დამარტყამ...

ამ სიტყვებზე კარს ვეცი, წიხლისკვრით გავაღე. გარეთ გავვარდი.
გამვლელები გაოცებით მიყურებდნენ. მივრბოდი და ბნელიანივით
ვბოდავდი ჩემთვის რაღაცას.

ფეხი რაღაცას წამოგკარი, წავიბოროძიე, დავეცი, პირქვე ჩავემხე...
თავი რომ ავწიე, ისევ ალყაშემორტყმული აღმოვჩნდი.

ახლა უკვე აღარაფრის აღარ მეშინოდა.

მე უნდა აღვსრულებულიყავი...

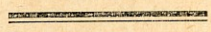
ვიღაცა მომიახლოვდა.

ხელი გამომიწოდა.

ავიხედე.

ჩემს წინ მოხუცი ქალი იდგა.

— ავე მარია! — ვუთხარი მე, თვალები დავხუჭე და მუხლებში ჩა-
ვუვარდი.

მედიკალური ფაკულტეტი

რუსეთის პირველი რევოლუციის ასახვა პარლამენტის კომისიაში

1905-1907 წლების რევოლუცია უდიდესი მოვლენა იყო როგორც ყოფილი რუსეთის იმპერიის ყველა ხალხის, ისე განსაკუთრებით ქართველი ხალხის ისტორიულ განვითარებაში. მან შესძრა ყველა სოციალური ფენა, ამოძრავა საზოგადოების ძალები, ჩააბა ისინი რევოლუციურ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა მუშათა კლასი, ყველაზე ორგანიზებული და ბოლომდე რევოლუციური სოციალური ჯგუფი.

ისევე როგორც ყოველ რევოლუციას, პირველ სახალხო რევოლუციასაც წინ უძღოდა დიდი იდეოლოგიური ძვრები. მსხვილ მუშათა ცენტრებში იქმნებოდა სოციალ-დემოკრატიული კომიტეტები, ფაბრიკა-ქარხნებსა და სოფ-

ლად კი წრეები, რომლებიც თავიანთ ამოცანად ისახავდნენ მარქსისტულ-ლენინური შეგნების შეტანას მასებში, მათს შეკავშირებასა და დარაზმებას კაპიტალიზმისა და თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ საიერიშოდ.

ამ იდეოლოგიურ სამზადისში აქტიურად მონაწილეობდა მხატვრული სიტყვაც. ქართულ მწერლობას მუდამ მაღლა ეჭირა დემოკრატიისა და ჰუმანიზმის დროშა, რომელსაც ახალი შინაარსი მისცა მწერლების ჯგუფმა, XIX საუკუნის მიწურულსა და XX საუკუნის დამდეგს რომ გამოვიდა სალიტერატურო ასპარეზზე. ამ ჯგუფს ზოგჯერ „მესამე დასის“ მწერლობასაც უწოდებდნენ და მასში შედიოდნენ ე. ნინოშვილი, ი. ევდოშვილი, ნ. ჩხიკვაძე, ჯ.

ლომთათიძე, ი. ეკალაძე და სხვები. მათ ახალი ფორმით გამოავლინეს ქართული, კლასიკური მწერლობის ძირითადი მოტივები — ჰუმანიზმი, პატრიოტიზმი, დემოკრატიზმი, ამასთან მწვავედ აკრიტიკებდნენ შრომისა და კაპიტალის ანტაგონისტურ წინააღმდეგობას, ეროვნული საკითხის გადაჭრას უშუალოდ უკავშირებდნენ მუშათა კლასის რევოლუციურ ბრძოლას სოციალური თავისუფლებისათვის.

მწერალთა ამ ახალი თაობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ფიგურა იყო გარლამ რუხაძე. მისი შემოქმედებითი გზა ბათუმში დაიწყო და აქვე დავაჟკაცდა როგორც დემოკრატიული პოეტი (1902-1911 წლები). მართალია, თვითონ იგი თავისი სოციალური წარმოშობითა და მდგომარეობით არ ეკუთვნოდა მუშათა კლასს, მაგრამ ბათუმის პროლეტარიატის რევოლუციურმა გამოსვლებმა მასზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა და განმსჭვალა რევოლუციური შეგნებით. როგორც ცნობილია, 1902 და 1903 წლების მარტში ბათუმში გაიმართა მუშათა გრანდიოზული პოლიტიკური დემონსტრაციები, რომლებმაც დიდი გამოცხილი პოვეს მთელ რუსეთში და შეუმჩნეველი არ დარჩენია ლენინურ „ისკრას“. „პატარა ბათუმს, — წერდა ეს გაზეთი 1903 წელს, — უფლება აქვს იამაყოს მარტის დემონსტრაციით“.

მუშათა რევოლუციური აღმავლობა, მათი ბრძოლა კაპიტალიზ-

მისა და თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ ოპტიმისტურად განწყობდა ვ. რუხაძეს. იგი თავიდანვე აქტიურად ჩაება განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, სისტემატურად მოღვაწეობდა რევოლუციურ-დემოკრატიულ პრესაში და თანდათან დაუახლოვდა მუშათა კლასის ხელმძღვანელ პარტიას. „აქ კიდევ უფრო დავუახლოვდი მუშათა კლასს და მის ხელმძღვანელ პარტიას, — იგონებდა პოეტი. — მათი გავლენით მეც ჩავები ორგანიზაციულ საქმიანობაში და ერთგულად ვასრულებდი სხვადასხვა დავალებებს“ („რჩეული ლექსები“, გვ. 3-15, 1931 წ.).

1903 წელს ვ. რუხაძე ცხოვრობდა ზღვის სანაპიროსთან. მის ბინაში იმართებოდა არალეგალური თათბირები, იბეჭდებოდა ფურცლები, მთელ დასავლეთ საქართველოს ეფინებოდა „ერთობის ხმა“. ამავე წელს ბათუმში მოეწყო მუშათა საპირველმისო დემონსტრაცია. მართალია, იგი ჩაშალეს კაზაკთა რაზმებმა, ბევრი მისი მონაწილეც დააპატიმრეს, მაგრამ ამ გამოსვლამ დააფიქრა ხელისუფალნი, ხოლო მუშათა კლასს იმედის ნაპერწკალი გაუღვივა. ვ. რუხაძე იგონებდა:

„გათენდა პირველი მაისი. მშვენიერი დილა იყო. თითქოს ბუნებაც ემზადებოდა საზეიმოდ.

სრულ 10 საათზე ერთბაშად შეჩერდა ყველა ქარხანა და მუშათა ზღვა ქალაქისაკენ დაიძრა „მარსელიოზას“ სიმღერითა და

წითელი დროშებით. ამ ზღვამ მეც გამიტაცა...

მიტინგი თათრის მოედანზე იყო დანიშნული. სახელდახელოდ მომზადებულ ტრიბუნაზე ერთ-ერთი ორატორი ავიდა და დიდი პოლიტიკური სიტყვა წარმოთქვა. ლაპარაკობდა მჭევრმეტყველურად. მის სიტყვაში ცეცხლი ფეთქავდა და გულში დარდად ცვიოდა. ჩვენ სულგანაბული ვუსმენდით. ჯერ არც კი დაემთავრებია სიტყვა, რომ ცხენის ფეხის თქარათქური გაისმა“.

საპირველმაისო დემონსტრაციამ პოეტს განუმტკიცა რწმენა, რომ თვითმპყრობელობის დღეები დათვლილი იყო და ხალხი უსათუოდ გაიმარჯვებდა. თავისი სიხარული და ნათელი მომავლის ღრმა რწმენა ვ. რუხაძემ გამოხატა ლექსში „ზამთარს სული ებარება“, რომელიც იმავე წელს დაბეჭდა „კვალში“.

1904 წელს ბათუმში გამოვიდა ვარლამ რუხაძის ლექსების პირველი წიგნი „ცისკარი“. წინასიტყვაობაში, რომელიც ამ კრებულს ერთოდა, იმ დროს ფართოდ ცნობილმა კრიტიკოსმა ივანე გომართელმა საკმაოდ დაწვრილებით დაახასიათა პოეტის შემოქმედება.

როგორც კრებულის სათაურიდანაც ჩანს, პოეტის ლექსები ძირითადად ეძღვნებოდა ხალხის მომავალს, რწმენას, რომ წყვდიადს სულ მალე შესცვლიდა ცისკარი. ვ. რუხაძეს შთაავრუნებდა და

აღაფრთოვანებდა მშრომელთა მადგარი ბრძოლა, მტკიცედ სჯეროდა, რომ „ეკლით მოფენილ“ ცხოვრებას ბოლო მოეღებოდა („სიმღერა“). იგი მოუწოდებდა მებრძოლებს მტკიცედ შეკავშირებულიყვნენ და შეერთებული ძალით დამხრთ უსამართლო წყობილება.

რევოლუციური მოძრაობის აღმავლობის პერიოდში ვ. რუხაძე იყო ქართული სოციალ-დემოკრატიული ჟურნალის „მოგზაურის“ აქტიური თანამშრომელი. კერძოდ, მის ფურცლებზე გამოაქვეყნა მებრძოლური სულისკვეთებით გამსჭვალული ლექსები „ქუჩაზე“, „სალი კლდე გასკდა“, „განა ეს მოსათმენია?“ და სხვ. ყველა ეს ლექსი ეხმაურებოდა მუშათა კლასის რევოლუციურ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას, მკითხველებში აღვივებდა თვითმპყრობელობის სიძულვილს, ამადლებდა მშრომელთა კლასობრივ შეგნებას და ხელს უწყობდა მასების რევოლუციურ დარაზმულობასა და შეკავშირებას. პოეტმა იცოდა, რომ თვითმპყრობელობასთან ბრძოლა იოლი საქმე არ იყო, მაგრამ არავითარ რეპრესიასა და მსხვერპლს არ შეეძლო გამარჯვებისაკენ ხალხის მისწრაფების დაოკება. ამ მხრივ საგულისხმოა ლექსი „განა ეს მოსათმენია?“, რომელშიც ვ. რუხაძემ ემოციურად გადმოგვცა დედის გლოვა ერთადერთი შვილის დაღუპვის გამო მეფის სატრაპების წინააღმდეგ ბრძოლაში და ხალხის მრისხანება, მისი მტკი-

ცე გადაწყვეტილება სამაგიერო მიეზღო მტრისათვის, გამარჯვებამდე მიეყვანა თავისი სამართლიანი საქმე.

ასევე აქტიურად თანამშრომლობდა 1906 წელს ვ. რუხაძე რსდმპ თბილისის გაერთიანებული კომიტეტის ყოველდღიურ გაზეთ „ელვაში“. ამ გაზეთის ფაქტურაი რედაქტორიც ფ. მახარაძე იყო.

ვ. რუხაძის ამ პერიოდის ლექსებში აშკარად იგრძნობა რევოლუციურ-დემოკრატიული სკოლის მეთაურის იროდიონ ევდოშვილის პოეზიის გამოძახილი. მათი სოციალური, ეროვნული და ესთეტიკური შეხედულებანი იდენტური იყო, რამაც მნიშვნელოვანწილად განაპირობა ორივე პოეტის წერის მანერა, მომწოდებლური ხასიათი და საბრძოლო პათოსი. საგულისხმოა აგრეთვე, რომ ი. ევდოშვილის მსგავსად ვ. რუხაძე ხშირად იყენებდა სიმბოლოებს, ეტრფოდა ქარიშხალსა და აბოზოქრებულ ზღვას, რომლებშიც გულისხმობდა რევოლუციურ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას. ერთ-ერთ ლექსში იგი, მაგალითად, ასე მიმართავდა ზღვას: „მამ, რას უყურებ, ააგორე, ზღვაო, ზვირთები, ესროლე მტარვალს, ნუ შედრკები, ნუ შეშინდები“. გვერდს ვერ ავუვლით აგრეთვე იმ ფაქტს, რომ ვ. რუხაძემ, ისევე, როგორც ი. ევდოშვილმა, დიდი ყურადღება დაუთმო ე. წ. ცხოვრების გერებს, ლუმპენ პროლეტარებს, რომლებიც კაპიტალი-

ზმმა დასაღუბავად გასწირა. ამას მოწმობს, კერძოდ, პოეტის ლექსები „ლოთი“, „მშიერი“, „ქუჩაზე“ და სხვები.

როცა ხალხის მზარდი რევოლუციური მოძრაობით დამფრთხალმა მეფის მთავრობამ მშრომელთა მოტყუებისა და გზა-კვალის აბნევის მიზნით 1905 წლის 17 ოქტომბერს ცნობილი მანიფესტი გამოსცა, მენშევიკები სიხარულით შეხვდნენ მას, ხოლო ბოლშევიკები ხალხს განუმარტავდნენ, რომ მანიფესტი იყო მეფის ხელისუფალთა ფანდი, რათა შეეჩერებინათ რევოლუციის აღმავლობა. ამ კრიტიკულ მომენტში ვარლამ რუხაძემ სწორად შეაფასა მეფის მთავრობის მანიფესტი და ლექსში „17 ოქტომბრის სახსოვრად“ მასებს მოუწოდა, ნუ ენდობითო „შემოდგომის მზეს“. ეს ფაქტი იმას მოწმობს, რომ პოეტი ახლოს იდგა ბოლშევიკებთან და საღად, ობიექტურად აფასებდა სიტუაციას.

ამითვე უნდა აიხსნას, რომ ვ. რუხაძემ რევოლუციის დამარცხების შემდეგაც, რეაქციის პერიოდშიც შეინარჩუნა ოპტიმისტური განწყობილება და თვითმპყრობელობაზე ხალხის საბოლოო გამარჯვების რწმენა. ამას ადასტურებს პოეტის ისეთი ლექსები, როგორიცაა „მტარვალს“, „გმირის საფლავზე“, „სიმართლის ღმერთი ტახტზე დაჯდება“, „განთიადი ის დიადი“, „განთიადს“ და სხვები, რომელთა უმრავლესობა 1908

წელს დაწერა და გამოაქვეყნა. რეაქციის პარპაში და იატაკქვეშელი რევოლუციონერების გაუტეხელი რწმენა, მათი მისწრაფება — კვლავ დაერაზმათ ხალხი თვითმპყრობელობაზე ახალი იერიშისათვის ვ. რუხაძემ რეალურად ასახა ლექსში „კრება“. ახალგაზრდა რევოლუციონერი საიდუმლო კრებაზე შეკრებილთ ნათლად უხსნის ექპლოატაციის, ჩაგვრის წარმომშობ მიზეზებს და მოუწოდებს მათ კვლავ დაირაზმონ, შეერთებული ძალით შეუტონ ბოროტებას, მოიპოვონ თავისუფლება. აღსანიშნავია, რომ ეს ლექსი რევოლუციური პათოსისათვის ცენზორს დაუმახინჯებია, მთელი სტროფებიც ამოუღია, ხოლო პოეტი დაპატიმრებას გადაარჩინა ფსევდონიმმა „ვ. ჩახრუხაძე“. პოლიციამ ვერ შეძლო დაედგინა მისი ავტორი, თუმცა თავს დაესხა გაზეთის რედაქციას და დაარბია იგი.

რამდენადაც რეაქციის პერიოდში სულ უფრო ძნელდებოდა რევოლუციური პათოსით გამსჭვალული ნაწარმოებების გამოქვეყნება, ვ. რუხაძე ფსევდონიმებს (ვ. ჩახრუხაძე, ზუმარა) ამოეფარა. 1908 წელს სატირულიუმორისტულ ჟურნალ „მათარაში“ მან ვ. ჩახრუხაძის ხელმოწერით დაბეჭდა ორი ლექსი: „სათარხანის სიმღერა“ და „ოცნება, ფრთები შეისხი“. ამ ლექსების რევოლუციური სულისკვეთებისათვის ჟურნალის გამომცემა შეაჩერეს, ხოლო მისი რედაქტორ-გა-

მომცემელი თ. ბოლქვაძე პასუხისგებაში მისცეს. აი რას სწერდა საცენზურო კომიტეტი თბილისის სასამართლო პალატის პროკურორს 1908 წლის 18 ოქტომბერს:

„მათარაის“ მესამე ნომერში ჩახრუხაძის ხელმოწერით მოთავსებულია ლექსი „სათარხანის სიმღერა“, რომელიც შეიცავს მოწოდებას შეიარაღებული აჯანყებისაკენ...

მეორე გვერდზე მოთავსებულია იგივე ავტორის ლექსი („ოცნება, ფრთები შეისხი“ — ვ. ყ.), რომელშიც თანამედროვეობა გამოცხადებულია ბოროტების სამეფოდ. ავტორი ოცნებობს ქვეყანაზე, სადაც ბატონობს შრომა, სადაც თანასწორია ყველა და აღამიანების ერთი ნაწილი წურბელასავით არ სწოვს სისხლს მეორეს...“

სასამართლო პალატის პროკურორი, რა თქმა უნდა, დაინტერესდა ფსევდონიმს ამოფარებული ავტორის ვინაობით, მაგრამ ბეჭდვითი სიტყვის საქალაქო კომიტეტმა მას უმწოდ უპასუხა: „კომიტეტი მოკლებულია ყოველგვარ შესაძლებლობას გაიგოს ჩახრუხაძის ფსევდონიმით გამოქვეყნებული ლექსების ავტორის ნამდვილი გვარი“ (სცსსა, ფ. 480, აღწ. № 2, საქმე № 268).

თავის ლექსებში ვ. რუხაძე კვლავ და კვლავ ამხნევებდა დამარცხებულ მშრომელებს, გამოთქვამდა იმედს, რომ დადგებოდა ჯამი და ხალხი გამარჯვების ნა-

თელ დროშას ააფრიალებდა. „მწამს: დაკრავს წამი, კვლავ გა-
თენდება“, წერდა იგი ლექსში
„ისევ დაღამდა“. პოეტი ქება-დი-
დებით იხსენიებდა იმ გმირებს,
რომლებიც რევოლუციას, ხალხის
ბედნიერებისათვის ბრძოლას შე-
ეწირნენ („გმირის საფლავზე“,
„შეგარდენი“, „სააღდგომო“ და
სხვ.). აღსანიშნავია, რომ ლექსში
„გმირის საფლავზე“ პოეტი პირ-
დაპირ არ ასახელებს გმირს, ლი-
რიკულ ფერებში გვიხატავს ხალ-
ხის ნათელი ბედნიერებისათვის
თავდადებულ მებრძოლს, ვის
წმინდა საფლავსაც მთვარე ნახად
ეალერსება, ხოლო ბუღბუღი
ტკბილად უგალობს. პროფესორ
შ. გოზალიშვილის დასკვნით, ეს
ლექსი მიძღვნილია დიდი რევო-
ლუციონერის ლადო კეცხოველი-
სადმი, რომელიც ვერაგულად მო-
კლეს მეფის მსახურებმა 1903
წელს. „1908 წელს, — წერს პრო-
ფესორი შ. გოზალიშვილი წიგნში
„ქართული რევოლუციური მხატ-
ვრული ლიტერატურის ისტორი-
ისათვის“, — პოეტმა ვ. რუხაძემ,
ირ. ევდოშვილის წაბაძვით თუ
ლიტერატურული გავლენით, და-
წერა ლექსი „გმირის საფლავზე“. პოეტი ლექსის გმირს პირდაპირ
არ ასახელებს, მაგრამ მკითხველი
წყაითხვისთანავე ხვდება, ლადო
კეცხოველის ნათელი ხსოვნისად-
მია მიძღვნილი“.

სხვა ლექსებშიც ვ. რუხაძემ
აღიდა ბრძოლაში დაცემული გმი-
რები. ლექსში „დედას“ პოეტმა
ის აზრი განავითარა, რომ „ვინც

თავისი ნიჭი, ცოდნა, ძალ-ღონე
ხალხის სამსახურს მთლად შეა-
ლია“, შთამომავლობა არასოდეს
დაივიწყებს, იცოცხლებს თაობა-
თა მემკვიდრებაში. სულ სხვა ბედი
ელოდათ, პოეტის აზრით, მოლა-
ლატეებსა და პროვოკატორებს,
რომლებსაც მეფის ოხრანკა საჯა-
შუშოდ გზავნიდა მუშათა და პა-
რტიულ ორგანიზაციებში. ისინი
იყვნენ რევოლუციის ყველაზე
მხდელი და თავგერძულად განწყობილი
თანამგზავრები, რომლებიც
დააფრთხო რევოლუციის
დროებითმა დამარცხებამ. გამარ-
ჯების რწმენა რომ დაკარგეს, ის-
ინი ადვილად გადაიბირა ოხრან-
კამ და თავის აგენტებად გაიხადა.
ასეთ პირებს ვ. რუხაძემ „ჩვენნი
დროის იუდა“ უწოდა და მათ
იუდასავე ხვედრი უწინასწარმეტ-
ყველა. ყველა, ვინც ხალხის საქ-
მეს უღალატებს, პოეტის აზრით,
დამსახურებს მხოლოდ ზიზღსა
და სიძულვილს.

1908 წელს გამომცემელმა ჯ.
ალანამ ბათუმში დააპირა დაეს-
ტამბა ლექსების კრებული „ცხო-
ვრების ველზე“, რომელშიც შეი-
ტანა მხოლოდ ირ. ევდოშვილისა
და ვ. რუხაძის ლექსები: იროდი-
ონ ევდოშვილის ყოველ ორ
ლექსს შესაბამისად მოსდევდა ვა-
რლამ რუხაძის ორი ლექსი. კრე-
ბულში შევიდა ვ. რუხაძის მამხი-
ლებელი, რევოლუციური სულის-
კვეთებით გამსჭვალული ლექსები
„ორი სურათი“, „მუშის ლილინი“,
„მშვიერი“, „არის ის გასაკიცხავი“,
„რა მალონებს“, „შუალამეა“ და

სხვები. მაგრამ რეაქციის სუსხიან პერიოდში ამ წიგნს მზის სინათლის ხილვა არ ეწერა — მისი დასტამბვა აკრძალა საცენზურო კომიტეტმა.

1910 წელს ვ. რუხაძემ ბათუმში გამოსცა ლექსების მორიგი კრებული „ცისკარი“. მასში კიდევ უფრო მკაფიოდ წარმოჩნდა პოეტის მეტრძოლი სული და გამარჯვების ღრმა რწმენა.

მეფის თვითმპყრობელობის დამხობას ვ. რუხაძე უდიდესი სიხარულით შეხვდა. ეს ისტორიული ფაქტი პოეტმა შეადარა მზის ამოსვლას და წყვიდადის გაქრობას. თავისი სიხარული და აღტაცება მან მხატვრული ექსპრესიით გადმოგვცა ლექსში „განცდა“.

გარშემო ბნელოდა,
სული მზეს ელოდა,
ხან მწარედ კვნესოდა,
ხან რწმენით მღეროდა.
ცისკარი აღმოხდა,
შევძახე: „რა მოხდა?“
მახარა: „მზე მოდის,
ბნელს სული ამოხდა“.

ეს სიხარული და აღტაცება იმდენად ძლიერი იყო, რომ პირველ ხანებში ვ. რუხაძემ გადაჭარბებულად შეაფასა თებერვლის ბუჩუქუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის შედეგები. მაგრამ დიდხანს არ გაუვლია, რომ პოეტი მიხვდა თავის შეცდომას. იგი ხედავდა, რომ იდეალი და სინამდვილე კვლავ შორიშორ იდგნენ და სულს შესჩიოდა, „არა გვაქვს არსად თავშესაფარი“.

მხოლოდ საბჭოთა ხელოვნებას გამოიყვანა ვ. რუხაძე სულიერი დეპრესიიდან. მან თვალნათლივ დაინახა, თუ რამდენად უსუსური და ანტიხალხური იყო მენშევიკების პოლიტიკა. და პოეტი თითქოს ხელახლა დაიბადა, ახალი ხმით ამღერდა. იგი განადიდებდა საბჭოთა ადამიანების გმირულ შრომას, თაობას, რომელსაც ასულდგმულებდა კომუნისტური იდეალები და ქმნიდა ახალ ცხოვრებას, ამკვიდრებდა სოციალისტურ წყობილებას. მას ახარებდა ინდუსტრიალიზაციისა და კოლექტივიზაციის გზით მიმავალი საბჭოთა საქართველოს წარმატებანი, აღიებდა ლენინურ პარტიას, ვისი ხელმძღვანელობითაც ხალხი იდეალებს რეალობად აქცევდა, აშრობდა კოლხეთის ქაობს, აშენებდა ლიმონისა და ფორთოხლის ბაღებს. ლექსში „კოლხეთს“ პოეტს განსაკუთრებით ის აღაფრთოვანებდა, რომ საბჭოთა ადამიანს ნათელი პერსპექტივები, წინსვლისა და ნიჭის გამოჩენის ყველა პირობა ჰქონდა. ამიტომ წერდა იგი: „და დღეს უსაზღვრო გაქვს გასაქანი, ოღონდ გაშალე არწივის ფრთები“.

რაც დრო გადიოდა, ვ. რუხაძის პოეზია სულ უფრო მჭიდროდ უკავშირდებოდა საბჭოთა ხალხის გმირულ შრომას. მასში ასახვა პოვა სოციალიზმის მშენებელთა მისწრაფებებმა და განცდებმა. ამ მხრივ საყურადღებოა ლექსები „მტკვარს“, „წყალტუბოსადმი“, „საბჭოთა სოფელი“, „ქალს“ და

სხვ. პარალელურად პოეტი მწვავედ ამათრახებდა დრომოჭმულ ნორმებსა და ტრადიციებს, წარსულის მავნე გადმონაშთებს. 1935 წელს მან „ლიტერატურულ გაზეთში“ (№ 2) გამოაქვეყნა ლექსი „აჭარელ ასულს“, რომელშიც გადაჭრით დაგმო რევოლუციამდელი ქალის უფლებობა, მონური ყოფა და განადიდა კომუნისტური პარტია, „ძველს რომ ანგრევს და ახალს ამყარებს“.

ვ. რუხაძე ჩვენი ლიტერატურის
ერთ-ერთი უანგარო და გულ-

წოდებული მუშაკი იყო. სამართლი-
ანად წერდა ამას წინათ ~~მართლ-
სორი დ. კობიძე~~: „ვარლამ რუხა-
ძის ლექსებს დღეს ჩვენი ახალგა-
ზრდობა მღერის („დილა არის...
ცა ლაყვარდი“ და სხვა) და მათი
ავტორის მივიწყება სამართლიანი
არ იქნება“. ჩვენი აზრით, საჭი-
როა გამოიცეს ვ. რუხაძის ლექსე-
ბის სრული კრებული, რომელიც
საშუალებას მისცემს ქართველ
მკითხველს წარმოიდგინოს ქარ-
თული რევოლუციურ-დემოკრა-
ტიული ლიტერატურის განვითა-
რების სრული სურათი.

რამაზ სურგანიძე

„ერთხელ ვინილმს“ ავტორის პინაოგა და

ლ ვ ა წ ლ ი

ალბათ ყველას მოუხმენია საკმაოდ პოპულარული ლექსი „ერთხელ ვინილმ ბალში ყვავილი“ და მასზე შექმნილი სიმღერა. ამ ლექსის ავტორმა არაერთი გულთბილი ნაწარმოები უძღვნა ახლადგანთავისუფლებულ აჭარას. მას ამ კუთხესთან აახლოებდა ნათესაური კავშირიც. ეს იყო კონსტანტინე (კოწია) დავითის ძე ერისთავი (1859-1931), გასული საუკუნის ბოლოს და ჩვენი საუკუნის პირველი მესამედის საკმაოდ ნაყოფიერი შემოქმედი და საზოგადო მოღვაწე. სამწუხაროდ მის შესახებ თანამედროვე მკითხველმა ცოტა იცის.¹

1 ამ მხრივ სასიამოვნო გამოჩენილია აწ განსვენებული მკვლევარის სოლომონ ცაიშვილის მიერ დიდის გულმოდგინებით და საქმის სიყვარულით დაწერილი წიგნი „კოწია ერისთავი“ (თბილისი, 1958 წ.). ბიოგრაფიული და სხვა ცნობებისათვის ვსარგებლობდით ამ წიგნით.

კონსტანტინეს წინაპრები აფხაზეთის მთავრები შერვაშიძეები არიან. ერთი მათგანი გურიის მთავარს ერისთავად დაუნიშნავს, ამასთან დაკავშირებით გვარიც შეცვლილა. კოწიას მამის დათას (დავითის) დედა მარიამი საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი მეთორმეტის შვილიშვილი იყო.

დედის მხრივ კოწია ენათესავებოდა გურიის მთავრებს გურიელებს, სამეგრელოს თავადებს ჯაიანებს და აჭარის მმართველებს ხიმშიაშვილებს. დედა — ბარბალე ერთ დროს სამეგრელოში განთქმული ფეოდალის და სამეგრელოს ჯარის მეთაურის ოტია ჯაიანის (გარდაიცვალა 1841 წ.) და აჭარელი თავადის აბდი ხიმშიაშვილის (1789-1859) ქალის ესმას (1819-1893) შვილი იყო.

უცხოელთა მიერ მიტაცებული აჭარის განთავსუფლებისათვის ბრძოლის უნით აღტყინებულ

18 წლის კ. ერისთავს გულმა თანამოძმეებისაჲს გაუწია; 1877 წელს მოხალისედ შევიდა ქუთაისის ცხენოსანთა რაზმში, რომელსაც პოლკოვნიკი გიორგი ყაზბეგი ხელმძღვანელობდა და რომელიც უშუალოდ მონაწილეობდა აჭარა-შავშეთის განთავისუფლებაში. აქ გამოჩენილი მამაცობისა და თავგანწირვისათვის კ. ერისთავი გიორგის ჯვრით და რამდენიმე ორდენით დააჯილდოვეს, ომის დამთავრების შემდეგ კი ბათუმის ოლქში მუსულმან ქართველთა ასეულის მეთაურად დანიშნეს. ეს არ იყო შემთხვევითი. ადგილობრივი მოსახლეობა პირველ ხანებში უნდობლად უყურებდა ახალდამკვიდრებულ რუსეთის ხელისუფლებას. ამიტომ მათ ხელმძღვანელად აუცილებელი იყო ისეთი ადამიანის გამოჩნება, რომელსაც აჭარასთან ჰქონდა ნათესაური კავშირი და სარგებლობდა მოსახლეობის ნდობით. კ. ერისთავს ერთიკი გააჩნდა და მეორეც. მისი უშუალო უფროსი, დედის ბიძა, ცნობილი ქართველი პატრიოტი ნური აბდის ძე ხიმშიაშვილი იყო. ამ უკანასკნელმა დიდი როლი შეასრულა თავისი საგვარეულო მამულის შავშეთის ოსმალთაგან განთავისუფლების საქმეში.²

ცარიზმის ხელისუფლებამ სათანადოდ ვერ დააფასა ადგილობრივ ქართველ მამულიშვილთა დამსახურება. ომის დამთავრები-

დან ორი-სამი წლის შემდეგ თქმის ყველა მათგანი (თევენი ათაბაგი, ხუსეინ აბაშიძე, მარჯან მარშანია, დურსუნ თავდგირიძე, ნური ხიმშიაშვილი და სხვები) სხვადასხვა მიზეზებით სამსახურიდან დაითხოვა, რამაც დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია მოსახლეობაში და ამანაც ხელი შეუწყო მუჰაჯირობას, ადგილობრივი მოსახლეობის აყრა-გადასახლებას.³

ცარიზმის მესვეურებმა არც კ. ერისთავის ღვაწლი დააფასეს. ქალაქ ბათუმის მაშინდელმა უფროსმა პოლკოვნიკმა ა. ბერსმა კ. ერისთავი თავის თანამებრძოლებთან რეჯებ და ასლან შაშიკაშვილებთან ერთად დააპატიმრა და სასამართლოს გადასცა, თითქოს ისინი ღამით თავს დაესხნენ ა. ბერსს და სურდათ მისი მოკვლა. ექვსი თვის პატიმრობის შემდეგ, 1883 წლის 27-30 მაისს შედგა სასამართლო პროცესი, რომელზეც ნათელი გახდა მეფის ჩინოვნიკის მიერ მოწყობილი ინტრიგა; მოწმეთა ჩვენებებით და დამცველთა მაღალკვალიფიციური გამოსვლით დაიმსხვრა ა. ბერსის მიერ სუსტ საძიკველზე აგებული გოდოლი ბაბილონისა.⁴ კ. ერისთავი თავის თანამებრძოლებთან ერთად გამართლდა, მაგრამ ბათუმში აღარ გაეჩერებოდა, იგი ჯერ ქუთაისში, შემდეგ თბილისში გადავიდა და კვლავ ქართულ მილიციაში გააგრძელა სამსახური.

3 იქვე, გვ. 74.

2 რ. სურმანიძე, მამულიშვილი. ქუთაისი „ჭოროხი“, 1971, № 1, გვ. 72, 73.

4 გაზ. „დროება“, 1883, № 103, 104, 106, 108, 114.

შემდგომ წლებში კ. ერისთავი რამდენჯერმე ოზურგეთის თავად-აზნაურთა წინამძღოლად აირჩიეს და ამ თანამდებობაზე იგი დარჩა 22 წლის განმავლობაში, 1917 წლის თებერვლის რევოლუციამდე. კ. ერისთავი არ შესულა არც ერთ პარტიაში, მაგრამ იგი თანაუგრძნობდა და თავშესაფარს აძლევდა ცნობილ რევოლუციონერებს და საზოგადო მოღვაწეებს: თ. ჩუბინიძეს, ი. ჭუმბურიძეს, ს. სტეფანოვს, დ. სულიაშვილს, ლ. ქიაჩელს, ჭ. ასათიანს და სხვებს.

აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ცნობილი ქართველი კინორეჟისორი სიკო დოლიძე ამჟამად ამზადებს ფილმს, რომელშიც მაყურებელი ნახავს რევოლუციონერთა ციხიდან გაპარების კადრებს და ამ სახიფათო საქმეში კ. ერისთავის აქტიურ როლს.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, 1921 წლიდან, კ. ერისთავი გადადის თბილისში და ხანდაზმულობის მიუხედავად აქტიურად ებმება ახალგაზრდა რესპუბლიკის კულტურულ - საგანმანათლებლო საქმიანობაში. კ. ერისთავი გარდა-

იცვალა 1931 წლის 26 დეკემბერს თბილისში, დაკრძალეს სახელმწიფოს ხარჯზე ვერის ძველ სასაფლაოზე.

საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში სათანადოდ დაფასდა კ. ერისთავის მრავალმხრივი და მეტად სასარგებლო საქმიანობა. იგი, ერთი პირველთაგანი მიიღეს საბჭოთა კავშირის მწერლების კავშირის წევრად, დაენიშნა პერსონალური პენსია, შეუწარმოდა წინაპრების მიერ მემკვიდრეობით გადმოცემული ქონება, რომლის ნაწილი საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს ჩააბარა. საოჯახო რელიქვიებიდან ყურადღებას იპყრობს აკვარელზე შესრულებული კესარია გურიელის პორტრეტი, რომელიც უცნობი მხატვრის ნახელავია და ამჟამად ი. გრიშაშვილის სახელობის თბილისის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში ინახება.

აჭარასა და შავშეთში კ. ერისთავის ხანმოკლე ცხოვრება (1877-1883) მარტო სამხედრო სამსახურით არ შემოფარგლულა. აქ დაიწყო მისი შემოქმედებითი გზა. 1877 წელს დაწერილ პირველ ლექსში იგი უმღერის აჭარასა და შავშეთს:

ოდესღაც სცემდა აქ მაჯა ერის,
ამ კუთხეს ტურფა ჰქონდა ბუნება;
მარად ისმოდა ხმა ჩანგის ჟღერის,
აქ ნეტარებდა კაცის ბუნება.

დილის ნიაგზე სად ყვავილთ გროვას
იადონნი მადლს მიუგალობდნენ;
რა ჟამი ჰქონდა ამ კუთხეს ხმოვანს,
ახ, რომ იცოდნენ, ახ, რომ იცოდნენ.⁵

პოეტი აღფრთოვან ე ბუ ლ ი ა, შორებული ძმები კვლავ შეხვდ-
რომ საუკუნეების მანძილზე გან- ნენ ერთმანეთს:

შემდეგ დიდი ხნის მიძიმე გაყრისა
ჩვენ შევიყარეთ ხელახლად, ძმაო,
მადლობელი ვარ კეთილ წამისა,
რომელშიც არ დგას ჩვენთვის ამაო.

ამით იგი ბანს აძლევს დიდ ქა-
რთველ პატრიოტებს: გრ. ორბე-
ლიანს, ილიას, აკაკის, დ. ყიფიანს,
ს. მესხს, გ. ყაზბეგს, გრ. გური-
ელს, შ. ხიმშიაშვილს და სხვებს,
რომლებმაც აჭარის განთავისუფ-
ლებით გამოწვეული სიხარული
გამოხატეს თბილისში მუხრან-ბა-
ტონის სასახლეში გამართულ ის-
ტორიულ ბანკეტზე.

მეფის მოხელეთა ანგარებამ,
პიროვნების უფლების შელახვამ,
რელიგიური გრძნობების შეგინე-
ბამ და ინტრიგებმა, რომლებიც
მიმართული იყო ადგილობრივი
მოსახლეობის, აგრეთვე ხელმწი-
ფის სამსახურში მყოფი ქართვე-
ლების წინააღმდეგ, და რომელთა
მსხვერპლიც კინალამ გახდა თვით
კ. ერისთავი, პოეტს ბათუმიდან
წასვლის წინ ათქმევინა სევდიანი
სტრიქონები.

თბილისში კ. ერისთავი კიდევ

5 კ. ერისთავი. ლექსთა კრებული.
თბილისი, 1887 წ. ქვემოთ ყველა ლექსი
ამ კრებულიდან არის მოტანილი.

უფრო უახლოვდება ლიტერატუ-
რისა და ხელოვნების ცნობილ
მოღვაწეებს: ილიას, აკაკის, სერ-
გეი მესხს, გ. წერეთელს, ნ. ნიკო-
ლაძეს, დ. მიქელაძეს, პ. მირიანა-
შვილს, მ. გურიელს, გ. შერვაში-
ძეს. 1887 წელს თბილისში გამო-
დის კ. ერისთავის პოეტური კრე-
ბული, რომელშიც 1877-1886
წლებში დაწერილი 28 ლექსია შე-
ტანილი, მათ შორის „ერთხელ
ვიხილე ბაღში ყვავილი“, რომელ-
იც 1883 წელს, ბათუმში ყოფნი-
სას არის დაწერილი, და რომელ-
ზეც კოკინია დგებუაძემ საკმაოდ
ცნობილი სიმღერა შექმნა.

როგორც ს. ცაიშვილი აღნიშ-
ნავს, კ. ერისთავის ლექსები მრავ-
ლად არის გაბნეული ქართულ
ჟურნალ-გაზეთებში, გარდა ამი-
სა მრავალი მათგანი ინახება პო-
ეტის პირად არქივში. მკვლევარმა
კ. ერისთავის პირველივე ლექსში
სამართლიანად შენიშნა აკაკის გა-
ვლენა.

საინტერესოა აკად. ს. ჯანაშიას
სახელობის საქართველოს სახელ-

მწიფო მუზეუმში დაცული (H კოლექცია, № 14, ა. ბ.) 14 ხელნაწერი ლექსი, რომელთაგან შვიდი მიძღვნილია აკაკისადმი. დანარჩენებს აქვს სათაურები: „მეგობარს“, „ვის გენიშნება“, „მეწყდა მუზა“, „ნათლისღება“, „აჭარისწყალი“, „ვასი გავეყარე“ და სხვ. არც ერთ ლექსს არ ახლავს ავტორის ნამდვილი გვარი, ზელმონწერილია ფსევდონიმებით: „ხოჯა კოწია“, „აჭარელი კოწია“, „კოწია მკურნალი“ და ა. შ. ხელნაწერთა აღმწერელის პროფ. ელ. მეტრეველის აზრით ყველა ფსევდონიმი ერთ პიროვნებას უნდა ეკუთვნოდეს;⁶ ამ მოსაზრებას გესურს დაეუმატოთ ჩვენი ვარაუდი, რომ ლექსების ავტორი კოწია ერისთავია. ამას გვაფიქრებინებს მისი ნათესაური ურთიერთობა აჭარასთან და სიახლოვე, მეგობრობა და ნათესობა აკაკი წერეთელთან. (აკაკის ბებია ლისა და კ. ერისთავის ბებიას დედა კესარია დები იყვნენ).

აღნიშნვის ღირსია კ. ერისთავის თეატრალური მოღვაწეობა, იგი ითვლება ქუთაისის ქართული დრამატიული თეატრის ერთერთ დამაარსებლად. კ. ერისთავს მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს შეტანილი ქართულ ისტორიულ დრამატურგიაშიც. ამ ჟანრიდან მის კალამს ეკუთვნის რამდენიმე ნაწარმოები, ამათგან პიესა „კესარია

ბატონიშვილი“ და კინოსცენარები „ლაზისტანის უკანასკნელი მფლობელი“ (იგივე პოემა „სიყვარულის მსხვერპლი“), რომლებიც ეძღვნება აჭარის, გურიის და ლაზეთის ისტორიულ წარსულს, ოსმალთა ბატონობის მძიმე პერიოდს.

პიესა „კესარია ბატონიშვილი“ დაწერილია 1905 წელს. იგი წაუკითხავს ვლ. ალექსი-მესხიშვილს და მიუცია ვიზა ბათუმში დასადგმელად.

1905-1906 წლების თეატრალურ სეზონში კ. ერისთავი ჩამოვიდა ბათუმში, სადაც იმ დროს წარმოდგენებს მართავდნენ შალვა დადიანი და ვალერიან შალიკაშვილი. „ბათუმში რომ ჩამოვიდა, თურმე დაწერილი ჰქონდა ახალი პიესა „კესარია ბატონიშვილი“. წინადადება მოგვცა, დაგვედგა ეს ახალი პიესა, და მართლაც ხელი მოგვიდეთ და ერთ კვირაში მოვამთავრეთ. ეს პიესა შალვა დადიანმა დადგა“. — წერს ნიკო გვარამე.⁷

პიესის პოპულარობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ 1907 წელს თბილისის სცენაზე ის დაუდგამს ქართული თეატრის თვალსაჩინო მოღვაწეს ვასო აბაშიძეს, ზოლო ვალერიან გუნიას იგი საბენეფისოდ ათურჩევია. პრემიერა აჩვენეს 1907 წლის 9 იანვარს, რასაც მაშინდელმა პრესამ მაღალი შეფასება მისცა (გაზეთები „ზარი“ და „ზაკავკაზიე“).

7 ნიკო გვარამე, თეატრალური მემუარები. თბილისი, 1951.

6 საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (H კოლექცია), ტ. 4, თბილისი, 1950, გვ. 26, 27.

პიესა ნამდვილ ისტორიულ ამბებს ასახავს და ძირითადად ეხება გურიისა და აჭარის მე-19 საუკუნის პირველი მესამედის ისტორიულ-პოლიტიკურ ვითარებას. საკმაოდ კარგადაა მოცემული გურიის სამთავროს დაშლის წინა პროცესი, აჭარის მმართველთა დიდი ოჯახის აწეწილი მდგომარეობა და ა. შ. მოქმედი პირებიც რეალური პიროვნებები არიან: მამია გურიელი, მისი და კესარია (პიესაში იგი მამიას ქალიშვილად არის წარმოდგენილი), ახმედ-ბეგი (იგივე აბდი ხიმშიაშვილი), სიმონ გუგუნავა, დავით მაჭუტაძე, გიორგი ერისთავი (ავტორის ბაბუა), მზეხა ჭყონია, მაქსიმე ერისთავი, ბეშკენ გურიელი და სხვები.

პატრიოტული გრძნობები ჩააქსოვა დრამატურგმა მეორე ნაწარმოებშიც „ლაზისტანის უკანასკნელი მფლობელნი“, რომლის სიუჟეტი მთლიანად აჭარისა და ლაზეთის ცხოვრებიდან არის აღებული. თავდაპირველად კ. ერისთავს იგი პოემად ჰქონია დაწერილი, ხოლო 1926 წელს კინოსცენარად გადაუკეთებია.

საყურადღებოა, რომ სახკინმრეწვის მიერ 1926 წელს გამოცხადებულ კონკურსზე წარდგენილ 155 კინოსცენარიდან ექვსს მიეკუთვნა პრემია, მათ შორის კ. ერისთავის კინოსცენარს, რომლის ავტორი 300 მანეთით დაუჯილდოვებიათ.

კ. ერისთავის მოთხრობებიდან ყურადღებას იმსახურებს „ყანალმად“ („სისხლის ალება“), რომელიც

სოლომონ ცაიშვილის აზრით ავტობიოგრაფიული თხზულებაა და მასში მოთხრობილია პროცესზე, რომელიც ა. ბერსის მიერ შეთითხნილი საქმის გამო შედგა. მართალია, მოთხრობაში ბევრგან არის ეპიზოდები კ. ერისთავის ბიოგრაფიიდან, მაგრამ პროცესზე, რომლის მსვლელობა ფართოდ არის გაშუქებული „დროებაში“, ძალზე ცოტაა ნათქვამი, ამიტომ ამ ნაწილში ღვაწლმოსილ მკვლევარს ვერ დავეთანხმებით.

მოთხრობა „ყანალმად“-ის სიუჟეტი ძირითადად აჭარის, ქობულეთის სოფლებიდან არის აღებული. პერსონაჟების უმრავლესობა ისტორიული პირები არიან.

მოთხრობაში ასახულია სისხლის ალების ჩვევა, რასაც ადგილი ჰქონდა ძველ აჭარაში.⁸

თავის ნაწარმოებებში კოწია ერისთავი ფართოდ იყენებს აპარულ-შავშურ დიალექტს, რითაც ნათლად ირკვევა, რომ მისი ავტორი ადრიდანვე კარგად იყო დაუფლებული ამ კუთხეების ცოცხალ მეტყველებას. ყოველივე ეს კ. ერისთავის ნაწარმოებებს საინტერესოს და პოპულარულს ხდის.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია კოწია ერისთავის აქტიორული მოღვაწეობა. ვისაც ალ. წუწუნავას მიერ 1927-1928 წლებში შექმნილი კინოფილმი „ჯანყი“ უნახავს, არასოდეს დაავიწყდება ბატონიშ-

⁸ კ. ერისთავი. ყანალმად. ტფილისი, 1930.

ვილის სახე. ერთ-ერთ წამყვან როლს 70 წელს მიღწეული კოწია ერისთავი ასრულებს. აქ ნათლად ჩანს მისი შინაგანი არტიზტიზმი, ეკრანის შესაფერისი მიხვრა-მოხვრა, ძალდაუტანებელი ჟესტი.

მაგრამ მთავარი მაინც ის იყო, რომ კ. ერისთავი ამ ფილმის კონსულტანტი გახლდათ. კ. ერისთავის გვერდით თამაშობდნენ მსახიობები, რომლებიც მისი ახლო ნათესავების და სხვა რეალური პიროვნებების სახეებს ქმნიდნენ. ერთი მათგანია სამეგრელოს ჯარის წინამძღოლი, კოწიას ბაბუა ოტია ჯაიანი (მსახიობი ბარდლა კორძია), აგრეთვე ხასანბეგ თავდგირიძე (ქ. ანდრონიკაშვილი), მისი ძმა, რომლის როლს ასრულებს ყველმ ჭყონია. ტელემაკ გურიელი ფილმში თავის თავს ასახიერებს.

კოწია ერისთავი პოპულარული პიროვნება იყო; მას განსაკუთრებით პატივისცემით ეპყრობოდნენ აჭარაში. იმ დროისათვის მეზობელ გურია-აჭარასთან დაკავშირებული არც ერთი საკითხი არ გადაწყვეტილა ისე, რომ კ. ერისთავს მონაწილეობა არ მიეღოს. მასთან ხშირად ჩადიოდნენ აჭარის მცხოვრებლები და კოწიას მეშვეობით თითქმის ყველა საქმე დავისა და კონფლიქტების გარეშე წყდებოდა.

კოწია ერისთავი თავისი ახლო ნათესავების: შერიფ, ნური, თემურ ზიმშიაშვილების და თუფან შერვაშიძის გარდა კარგად იცნობდა აჭარის მაშინდელ მოწინავე

ადამიანებს: მემედ ჭყონიას, დედ ნიჟარაძეს, რეჯებ შაშიკაშვილს, ალილა სირაძეს. ამ უკანასკნელს ბევრჯერ მეც შევხვედრივარო, გვიამბობს კოწიას 84 წელს მიღწეული ვაჟი, გიორგი ერისთავი, ბევრჯერ მომისმენია მისი მახვილი იუმორი, აგრეთვე ხუსეინ ბაჯელიძის ტკბილი ხმა, ყურშუმ ჭყონიასა და რეჯებ ნიჟარაძის დარბაისლური, ძველქართული სჯაბასი; ასევე საინტერესო ამბებს გვიყვებიან გიორგის დები ჩუტა და მარიამი.

ნური ზიმშიაშვილთან ერთ-ერთ შეხვედრას გიორგი ასე აღწერს: მამინ 12 წლისა ვიქნებოდი, გუბერნატორი ახლად შეცვლილი იყო, მამამ ქუთაისში ჩამოგვიყვანა, სასტუმროში გავჩერდით. ქალაქში ცოტა ხნით გასულ მამას მალალი, საკმაოდ ხანშიშესული, ჩოხა-აშალუხში და მოსირმულ ყაბალახში გამოწყობილი, პოდ-პოლკოვნიკის სამხრებიანი კაცი შემოყვა. „დედაჩემის ბიძაო“ — მითხრა მამამ. საუბრიდან ვავიგე, რომ ეს კაცი ნური ზიმშიაშვილი იყო, მის შესახებ სხვა დროსაც ბევრი კარგი რამ გამეგო, დიდი მგზნებარებით ლაპარაკობდა, ლამაზი ქართულით, შიგა და შიგ მთიულურ-ხევსურულსაც გამოურევდა ხოლმე.

— ასეთ დროს შავშეთიდან ქუთაისში რამ ჩამოგავდოო — ჰკითხა მამამ ნურის.

— ეჰ, ჩემო კოწია, დღეს ერთი ქუთაისელიც შემეკითხა და პირდაპირ მივახალე — სამსახურმა

ჩამომიყვანა-მეთქი, მაგრამ გზაზე, სანამ შენ გადაგეყრებოდი, ერთი ამბავი გამახსენდა, მამაჩემის ნაამბობი: ერთ გლეხს ცხენის გაყიდვა გადაეწყვიტა თურმე, მაგრამ ყველა მომსვლელი ცხენს პირს უღებდა, კბილებს უსინჯავდა, რატომღაც ყველა იწუნებდა. ხალხთან შეხვედრისას ისე მიეჩვია ცხენი ამას, რომ თუ ვინმე ეზოში ჩაივლიდა, პირს თავისით აღებდა და კბილებს აჩვენებდაო. ასეა ჩემი საქმეც. გუბერნატორებს ხშირად ცვლიან და ყოველ შეცვლაზე ჩემი სახლობიდან, შავშეთიდან, მეც ჩამოგვირიითდები ქუთაისში, ვეჩვენო, რომ სამსახურიდან გაგდებულს ცუდი რაიმე არ დამწამონო.

„ა. ბერსის მიერ მოწყობილი ინტრიგის დროს — გვიყვება გიორგი, მის სახლში გამაღებული სროლა ატყდა. ჩინოვნიკის მოსყიდულმა აგენტმა მიზანში ამოიღო კ. ერისთავი, მაგრამ მას მისივე ასეულის ერთ-ერთი წევრი ზენდიდელი ბეჟანიძე ამოეთარა და საკუთარი სიცოცხლის ფასად

იხსნა იგი. ამ ქსელიდან იმ დროს კოწიამ თავი დააღწია რეჟებ შავშეთის შიკაშვილის დახმარებით. კეთილი მეგობრების წინაშე არც კოწია რჩებოდა ვალში. ბათუმის ყავახანაში ერთ-ერთ აჭარელს ვილაც მოვრალმა ოფიცერმა სილა გააწინა, შეურაცხყოფილმა მყისვე დანა იშიშვლა, მაგრამ ხალხი ჩაერია და ოფიცერი გააპარეს. კოწია ერისთავი ბათუმის ბულვარში შეხვდა ამ ოფიცერს, დუელში გამოიწვია და დასჭრა. მაშინ დუელი აკრძალული იყო. ამ შემთხვევის გამო კ. ერისთავი რამდენიმე დღეს კარცერში ყავდათ გამომწყვდეული. მისი დამსახურება რომ არა, ალბათ პატიმრობასაც მიუხვდიდნენ“.

კოწია ერისთავზე კიდევ ბევრის თქმა შეიძლება, მაგრამ ესეც კმარა იმისათვის, რომ იგი დავაყენოთ იმ მამულიშვილთა გვერდით, რომლებმაც ღირსეული წვლილი შეიტანეს აჭარის მოსახლეობის ეროვნული თვითშეგნების ამაღლებისა და კულტურული განვითარების საქმეში.

საქართველო
ბიბლიოთეკა

ქართულ პასაჟი

მხიარული კალენდოსკოპი

- რას იცინი?
- ბიჭი შემეძინა.
- ოოო, მომილოცავს!!!
- მოიცა, კაცო, ჯერ ცოლმა არ იცის!

- რა ისმის ტელევიზორში?
- რადიო-პროგრამა.
- რადიოში?
- ტელეპროგრამა.

- რა ღირს ეს მონადირე ძაღლი?
- ჯერ პატარაა, ყეფა არ იცის...
- ყეფას მეზობლებისგან ვასწავლი.

- თქვენს შვილს სკოლაში „დაისი“ უბოვნეს!
- ნოტების პარტიტურა?
- პაპიროსი.

- მანქანის მართვა იცი?
- დაძვრა ვიცი, გაჩერება არა.
- საკმარისია. მიღებული ხართ მძღოლად.

- ეს ავადმყოფი მუნჯია?
- არა, იჩივლა ექიმი ფულს მთხოვსო და გლანდებთან ერთად ენაც ამოაგლიჯეს...

- აღარ გიყიდი დედა-ენას“...
- მე ვიყიდი, თვითონ!

— ფულს როგორ მოაგროვებ?

— პაპიროსის წევას თავს დავანებებ!

— ერთხელ, ქუჩაში, ცოლის თხოვნით ჩიტი დავიჭირე, შემთხვევით...

— მერე?

— ახლა ყოველ დღეს მთხოვს: „კიდევ დამიჭირეო!“

— ხევესურო! აი, ესაა ზღვა!

— დედილაჲ!!! რამხელა არაგვი ყოფილა!!

— რა იყიდა ჩემმა ქმარმა?

— ფანქარი.

— დავაყარე მიწა, — მაშინ მე საშლელი მომეცით.

— ალო! ამხანაგო ნოშრევან, თქვენ უნდა შეამოწმოთ კომისია, რომელსაც უნდა შეემოწმებინა სამეურნეო შემმოწმებელი ბიურო, რომელიც ამოწმებდა ბრიგადას, კიტრის მოსავლის შემოწმებისას...

— წარმოგიდგენია? შვიდივე ტყვია სამიზნეზე მალლა ცაში წამივიდა! აბა, ჩემგან რა უნდა გამოვიდეს?

— მაყარი.

— მამა, ბრაზილიელებს რატომ ვერ ვუგებთ ფეხბურთში?

— ცალი ხელით კენგურუს იჭერენ ჯუნგლებში.

— დავიჭირე! კენგურუ მარტო ავსტრალიაშია...

— რას მოგიწყენია, დავით?

— ჩემი ცოლი ვენერა ახალ კაბას მთხოვს.

— მერე, შენ რა უთხარი?

— ვენერა მილოსელს კაბა სულ არ ეცვა-მეთქი...

— მერე? იმან რა გითხრა?

— კოსტუმი დამიმალა: „შენც მიქელ-ანჯელოს დავითივით იარეო“...

— თქვენ ბავშვის დედა ხართ და უნდა გრცხვენოდეთ!

— მე ბავშვის დედა კი არა, ბავშვის მამა ვარ...

— ეს კაცი თქვენი ძმაა??

— ძმა კი არა, ჩემი ცოლია!

— დაუძახეთ თქვენს ქალიშვილს!

— მე ვაჟიშვილი ვარ, ბიძია!!!

— არც მე ვარ ბიძია, დეიდა დამიძახეთ...

622/142

საქართველოს
საბჭოთაო კულტურის
მინისტროს
საგარეო კავშირების
მმართველობის
სამსახური

ფან 40 კმ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118